

73. KESKIVIIKKONA 24. TOUKOKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys**Ilmoituksia****Lähetekeskustelu**

- 1) Hallituksen esitys laiksi valtiontalouden tarkastusvirastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 2122
Hallituksen esitys HE 39/2000 vp
- 2) Puhemiesneuvoston ehdotus uudeksi valtioneuvoston johtosäännöksi..... 2124
Puhemiesneuvoston ehdotus PNE 2/2000 vp
- 3) Hallituksen esitys eräiden virkasyytteiden oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttamiseksi..... 2124
Hallituksen esitys HE 57/2000 vp
- 4) Hallituksen esitys laiksi kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä 2124
Hallituksen esitys HE 58/2000 vp
- 5) Hallituksen esitys laiksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain 6 §:n muuttamisesta 2132
Hallituksen esitys HE 60/2000 vp
- 6) Hallituksen esitys laiksi kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä sekä laiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta 2132
Hallituksen esitys HE 61/2000 vp

- 7) Hallituksen esitys laeiksi vuodelta 2000 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista ja työnantajan kansaneläkemaksusta annetun lain 4 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 16 §:n muuttamisesta 2133
Hallituksen esitys HE 62/2000 vp
- 8) Hallituksen esitys laiksi työeläkevakuutusyhtiöistä annetun lain 12 §:n muuttamisesta 2135
Hallituksen esitys HE 63/2000 vp

Toinen käsittely

- 9) Hallituksen esitys laiksi Geodeettisesta laitoksesta 2135
Hallituksen esitys HE 29/2000 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 5/2000 vp
- 10) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 6 §:n muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 2136
Hallituksen esitys HE 27/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 9/2000 vp

Ensimmäinen käsittely

- 11) Hallituksen esitys laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta 2136
Hallituksen esitys HE 53/2000 vp
Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan mietintö StVM 9/2000 vp
- 12) Hallituksen esitys laeiksi patenttilain ja kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain muuttamisesta 2136
Hallituksen esitys HE 21/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 12/2000 vp

Lähetekeskustelu

- 13) Laki tuloverolain muuttamisesta 2136
Lakialoite LA 50/2000 vp (Kyösti Karjula /kesk ym.)
- 14) Laki kuntalain muuttamisesta 2139
Lakialoite LA 51/2000 vp (Kari Urpilainen /sd ym.)
- 15) Laki sairausvakuutuslain 21 §:n ja äitiysavustuslain muuttamisesta 2150
Lakialoite LA 55/2000 vp (Leea Hiltunen /skl ym.)

- 16) Laki rikoslain 23 luvun 1 §:n muuttamisesta..... 2153
 Lakialoite LA 57/2000 vp (Leena-Kaisa Harkimo /kok ym.)

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Mikkola.

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Nimenuuto

Nimenuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Janina Andersson /vihr
 Sirkka-Liisa Anttila /kesk
 Tuija Brax /vihr
 Mikko Elo /sd
 Merikukka Forsius /vihr
 Gunnar Jansson /r
 Anneli Jäätteenmäki /kesk
 Timo Kalli /kesk
 Tapio Karjalainen /sd
 Tarja Kautto /sd
 Marja-Leena Kemppainen /skl
 Kimmo Kiljunen /sd
 Mari Kiviniemi /kesk
 Katri Komi /kesk
 Valto Koski /sd
 Paula Lehtomäki /kesk
 Eero Lämsä /kesk
 Raimo Mähönen /sd
 Sirpa Pietikäinen /kok
 Susanna Rahkonen /sd
 Kimmo Sasi /kok
 Osmo Soininvaara /vihr
 Katja Syvärinen /vas
 Erkki Tuomioja /sd
 Unto Valpas /vas
 Marjatta Vehkaoja /sd

Nimenuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Tarja Kautto /sd
 Marjatta Vehkaoja /sd
 Valto Koski /sd

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

24.5. edustajat

Timo Kalli /kesk
 Tapio Karjalainen /sd
 Marja-Leena Kemppainen /skl
 Katri Komi /kesk
 Valto Koski /sd
 Eero Lämsä /kesk
 Unto Valpas /vas

24. ja 25.5. edustajat

Gunnar Jansson /r
 Erkki Tuomioja /sd

24.—26.5. edustajat

Esko Helle /vas
 Ville Itälä /kok
 Jouko Jääskeläinen /skl
 Johannes Leppänen /kesk
 Pekka Nousiainen /kesk
 Heli Paasio /sd
 Osmo Puhakka /kesk
 Osmo Soininvaara /vihr
 Ilkka Taipale /sd

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

24.5. edustajat

Raimo Mähönen /sd
 Marjatta Vehkaoja /sd

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys laiksi valtiontalouden tarkastusvirastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 39/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) asiasta, joka niin ikään on tarkoitus lähettää valtiovarainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Kari Urpilainen /sd: Arvoisa herra puhemies! Kun uudistetussa perustuslaissa muutettiin valtiontalouden valvontaa ja tarkastusta koskevaa kohtaa, selkeytettiin valtiontalouden ulkoista valvontaa ja tarkastusta eduskunnan haluamalla tavalla. Pitkään valmisteltu uudistus sai vihdoin eduskunnan tahdon mukaisen ratkaisunsa. Nyt eduskunnan käsittelyyn tulleet puhemiesneuvoston ehdotus valtioneuvoston johtosäännöksi ja hallituksen ehdotus Valtiontalouden tarkastusvirastoa koskeviksi laeiksi syventävät valvonnan ja tarkastuksen uudistamista käytännön tasolla. Eduskunta ja sen virkamiehet ovat olleet molempien uudistusten valmistelussa merkittävässä asemassa.

Koska lakiesitysten perusteluista käyvät myös ilmi yksityiskohtaisesti uudistusten tavoitteet ja ratkaisujen perustelut, haluan ottaa esiin molemmista ehdotuksista vain muutamia periaatteellisesti merkittäviä kohtia.

Voimassa olevan perustuslain mukaan eduskunta valvoo valtion taloudenhoitoa ja valtion talousarvion noudattamista. Tätä varten eduskunta valitsee keskuudestaan valtioneuvoston jäseniä. Tältä osin perustuslain uudistaminen ei sinänsä muuttanut valtioneuvoston jäsenien itsenäistä asemaa ja tehtäviä eduskunnalle raportoivana ja parlamentaarista valvontaa harjoittavana instituutina. Merkittävin uudistus koskeekin Valtiontalouden tarkastusvirastoa.

Perustuslakia muutettaessa ratkaistiin kiista Valtiontalouden tarkastusviraston hallinnollisesta asemasta. Eduskunnan päätöksellä Valtiontalouden tarkastusvirasto siirtyi valtiovarainministeriön hallinnonalalta eduskunnan yhteyteen. Käytännössä uudistus toteutuu vuoden 2001 alusta, ja tätä koskeva lakiesitys on nyt eduskunnan päätettävänä. On huomattava, että valtioneuvoston tarkastajat ja Valtiontalouden tarkastusvirasto ovat keskenään yksimielisiä nyt esillä olevista uudistuksista. Tarkastusviraston siirtyminen eduskunnan yhteyteen on merkittävä hallinnollinen ratkaisu, joka ei ainakaan ensi vaiheessa tuo merkittäviä muutoksia siihen työhön, jota Tarkastusvirastossa tehdään. Muutokset koskevat enemmänkin hallinto- ja työkuultuuria.

Eduskunnan yhteyteen siirtyminen tuo esiin myös muita talouteen ja työntekijöiden asemaan ja etuihin liittyviä kysymyksiä jo siitä syystä, että Tarkastusvirasto on melko iso organisaatio. Periaatteessa Tarkastusviraston raportointi eduskunnalle tuo virastolle uuden asiakkaan jo olemassa olevien rinnalle. Tarkastusvirasto varmistaakin omalla itsenäisellä ja ammattimaisella ulkoisella tarkastustyöllään sen, että myös eduskunta saa lisää informaatiota hyväksymänsä talousarvion ja siinä asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Tällä hetkellä ei voida yksityiskohtaisesti päätellä, minkälaiseksi Tarkastusviraston kertomus käytännössä tulee muotoutumaan. On kuitenkin selvää, että eduskunta tulee seuraamaan entistä tarkemmin Tarkastusviraston työtä.

Valtiontalouden tarkastusviraston siirryessä eduskunnan yhteyteen viraston riippumattomuus ja itsenäisyys säilyvät, eikä ole olemassa mitään sellaisia syitä, jotka puhuisivat näitä periaatteita vastaan. Eduskunta päättää Tarkastusviraston pääjohtajasta, mikä asettaa uusia vaatimuksia niin nimitettäväksi tulevalle pääjohtajalle kuin myöskin valitsijoille. Ennen muuta pääjohtajan yhteistyökykyyn ja itsenäisen päätöksenteon välinen tasapaino nousevat tulevassa työssä vahvasti esille.

Käytännön yhteistyö Tarkastusviraston ja valtioneuvoston jäsenien kanssa on viime vuosina kehittynyt myönteiseen suuntaan. Valtioneuvoston jäsenien ja Tarkastusviraston töiden päällekkäisyyden vaaraa on usein liioiteltu, ja osittain syynä on voinut olla jopa väärinkäsitys. Molemmilla instituutioilla on oma tärkeä tehtävänsä. Katseet olisikin suunnattava eteenpäin tulevaisuuteen, jossa kysymys tulos- ja tilivastuusta ja

siihen liittyvistä käytännöistä on uusi haaste myös eduskunnan kannalta.

Arvoisa puhemies! Valtiontilintarkastajien johtosääntöehdotus on rajattu koskemaan selkeästi tilintarkastajia, koska sillä säädellään vain heidän toimintaansa. On huomattava, että johtosääntöä viimeisteltäessä on ollut tiedossa eduskunnan hyväksymät työjärjestys ja oikeusasiamiehen johtosääntö sekä niitä koskevat linjaukset. Valtiontilintarkastajien johtosääntö noudattaakin näitä linjauksia soveltuvien osin. Johtavana periaatteena on ollut valtiontilintarkastajien itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaaminen sekä valvonnan toteuttamisessa että heidän omaa toimintaansa ja kansliaa koskevassa päätöksenteossa.

Valtiontilintarkastajien kanslia ja sen henkilökuntaa koskevia kohtia on jätetty pois johtosäännöstä, koska valtiontilintarkastajien tarkoitus on vahvistaa myöhemmin kanslialle oma työjärjestys. Viimeksi mainitusta syystä johtosääntöehdotuksen nopea käsittely eduskunnassa on perusteltua. Lakiehdotus Valtionalouden tarkastusvirastosta ja valtiontilintarkastajien johtosääntöehdotus eivät käytännössä ole kytköksissä toisiinsa sillä tavalla, että niiden pitäisi tulla voimaan samanaikaisesti. Tästä syystä valtiontilintarkastajien johtosääntö voi tulla voimaan jo 1.7. alkaen, edellyttäen että eduskunta ennättää asian käsittellä.

Johtosääntöehdotuksen tärkeimmät kohdat ovat asiat, jotka koskevat valtiontilintarkastajien toimikautta, tietojensaannin maksuttomuutta, valtiontilintarkastajien palkkiota sekä hallintomenettelylain soveltamista ja toiminnan julkisuutta. Kaikkia näitä uudistuksia on ehdotuksessa perusteellisesti selvitetty. Muutokset ovat myös sellaisia, että niihin voi pääsääntöisesti yhtyä.

Valtiontilintarkastajien toimikausi on kysymys, joka on herättänyt jonkin verran keskustelua. Käytäntö on osoittanut, että valvonnan kannalta on huono asia se, että julkisuudessa esiintyy kahdenlaisia valtiontilintarkastajia: parhaillaan tarkastusta tekeviä ja tarkastustyön aloittamista odottavia. Toimikauden sitomisella kansanedustajan toimikauteen päästään tästä valtiontilintarkastajaksi valitun kansanedustajan roolia koskevasta epäselvyydestä. Toimikauden muuttaminen kansanedustajakaudeksi selkeyttää myös käytännössä valvontatehtävää ja varmistaa sen, että valvonnassa esiin tulevat asiat

siirtyvät suoraan toimivilta kansanedustajilta heidän seuraajilleen. On selvää, että uuden käytännön luominen kestää aina aikansa. Luonteva ajankohta siirtyä uuteen toimikauteen olisikin seuraavien eduskuntavaalien jälkeen eli vuonna 2003.

Kansanedustajien palkkioista ja palkoista päättäminen on aina vaikea asia, joka herättää perustellustikin julkista keskustelua. Johtosääntöuudistuksessa on lähdetty yhtenäistämään palkkioperusteet jo aikaisemmin muun muassa Suomen Pankin valtuutettujen kohdalla hyväksyttyjen linjausten mukaisiksi. Valtiontilintarkastajien työ on vastuullinen ja työmäärä suuri, kuten myöskin esityksen perusteluista voi lukea. Palkkion perusteista ei myöskään ole aikaisemmin ollut olemassa selkeää sääntelyä, vaan palkkio on vahvistettu valtiovarainvaliokunnan päätöksellä. Viimeisin päätös on jo 1980-luvun alkupuoliskolta.

Valmistelu oli yksimielistä myös palkkion määräytymisperusteista. Tässä mielessä on enemmän kuin yllättävää, että puhemiesneuvosto on lähtenyt muuttamaan valmistelun yksimielistä pohjaesitystä. Perustelut tälle selvinnevät valiokuntakäsittelyn yhteydessä.

Johtosäännössä on nyt selkeästi todettu, että valtiontilintarkastajien oikeus saada tarvitsemaan tietoja perustuu maksuttomuudelle. Valvonnan luonteen vuoksi maksullisuus ei voi olla edes kuviteltavissa. Hallintomenettelylain soveltaminen perustuu hyvän hallinnon periaatteelle, ja erityisesti sillä halutaan painottaa jääviyden periaatteita. Valvonnan luonteesta ja erityisesti siihen sisältyvästä luottamuksellisuudesta johtuu, että valtiontilintarkastajien kokoukset ja käynnit eivät voi olla julkisia.

Valtiontilintarkastajien raportointi eduskunnalle on julkista, ja se perustuu kertomukseen, jonka valtiovarainvaliokunta käsittelee. Kertomuksen sisältöön tulee lähivuosina muutoksia, jotka johtuvat toisaalta valvonta-käsitteestä, toisaalta Valtionalouden tarkastusviraston siirtymisestä eduskunnan yhteyteen. Kertomuksen antamisajankohtaa koskevia määräaikoja ei myöskään ole tarkoituksenmukaista asettaa, koska päätösvalta tästä asiasta on luonnollisesti jätettävä valtiontilintarkastajille itselleen. Valtiontilintarkastajien kertomuksen jättäminen eduskunnalle käynnistää hallinto- ja tarkastusjaostossa käsittelyn, jonka kehittäminen voisi olla itse asiassa seuraava uudistamisen kohde.

Käsittelyssä oleva johtosääntöehdotus poikkeaa siis asiaa valmistelleen työryhmän ehdotuksista vain parissa kohtaa. Merkittävä muutos koskettaa valtiontilintarkastajien oikeutta tehdä palkkasopimuksia. Alkuperäinen ehdotus olisi merkinnyt nykykäytännön jatkumista eli oikeutta tehdä kirjallisia sopimuksia virkamiehen kanssa palvelusuhteessa noudatettavista ehdoista. Nyt pohjana oleva ehdotus rajaa tämän oikeuden koskettamaan vain määräaikaisia palvelusuhteita ja niitäkin silloin, kun tähän on erityisen painava syy. Esitetty muotoilu heikentää valtiontilintarkastajien päätöksenteon itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Merkilläpöntavaa onkin se, että nyt myös käsittelyssä olevassa Valtiontalouden tarkastusvirastoa koskevassa lakiehdotuksessa ehdotetaan tarkastusvirastolle vapaata sopimussenteko-oikeutta. Tältä osin luontevampi vertailukohde olisi nimenomaan tarkastusvirasto ja sen toimintasäädöstö kuin esityksen perusteluissa käytetty vertaus, eduskunnan oikeusasiamiehen johtosääntö. Mikäli näin meneteltäisiin, säilyisi valtiontilintarkastajilla oikeus palkkasopimuksen tekoon ilman rajoituksia.

Esitetyn säännöksen muuttaminen olisi perusteltua myös siksi, että valtiontilintarkastajat ovat tähän asti käyttäneet oikeuttaan harkiten ja vastuullisesti. Ei ole mitään perusteita epäillä, etteikö sama vastuullisuus ohjaisi toimintaa myös jatkossa.

Huomionarvoista on myös se, että valtiovarainvaliokunta on lausunnossaan perustuslakivaliokunnalle uudesta perustuslaista korostanut valtiontilintarkastajien itsenäisyyttä ja oman päätösvallan tärkeyttä myös uuden perustuslain oloissa. Lausunnossaan 29/98 valiokunta katsoi, että tämän tulee heijastua valtiontilintarkastajien uuden johtosäännön valmistelussa. Toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä arvioitaisiin myös tätä asiaa huolella.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Ed. Kautto merkitään läsnä olevaksi.

2) Puhemiesneuvoston ehdotus uudeksi valtiontilintarkastajien johtosäännöksi

Lähetekeskustelu

Puhemiesneuvoston ehdotus PNE 2/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

3) Hallituksen esitys eräiden virkasyytettien oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttamiseksi

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 57/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys laiksi kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 58/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 6) asiasta.

Keskustelu:

1 Oikeusministeri Johannes Koskinen: Herra puhemies! Vuokra-asuntomarkkinoillahan ovat kuumennut taloudellinen tilanne ja kasvu erityisesti Pääkaupunkiseudulla ja parissa muussa isossa kaupungissa aiheuttaneet vuokralaisen asemaan tuntuva epävarmuutta. Myös huoneenvuokravälittäjien toimet ovat herättäneet perusteltua kritiikkiä. Juuri välitysliikkeiden toiminnan laadun parantamiseksi ja vuokralaisten oikeudellisen aseman turvaamiseksi on uudistuspaketti nyt saatettu eduskuntaan. Siinä ovat oikeusministeriön puolelta esiteltävä hallituksen

esitys 58 laiksi kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä ja siihen saumattomasti liittyvä kauppa- ja teollisuusministeriön puolelta esitelty hallituksen esitys 61 laiksi kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä sekä laiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta.

Uudistuksella parannettaisiin erityisesti vuokra-asuntojen välityksen luotettavuutta. Kiinteistönvälitystoimintahan on jo nyt kattavasti säännelty, ja siellä vastaavia epävarmuustekijöitä ei juurikaan enää ilmene. Välitystoimeksiannon hoitamista koskeva lainsäädäntö laajennettaisiin koskemaan myös vuokra-asuntojen välitystä, kun se nykyisin koskee vain kiinteistönvälitystä. Säännöksiä sovellettaisiin vain silloin, kun toimeksiantaja tai hänen vastapuolensa on kuluttaja. Yritysten välisiä vuokrasuhteita tämä ei koskisi. Välityspalkkion maksaisi aina toimeksiantaja eli se, joka on tilannut välityspalvelun. Jos toimeksiantajina ovat molemmat osapuolet erikseen, välitysliike saisi nykyiseen tapaan periä vain yhtä välityspalkkiota vastaavan määrän. Voimassa olevassa laissa ei säädetä, kuka maksaa välityspalkkion. Tavallisinta on käytännössä ollut, että kiinteistönvälityksessä palkkion maksaa toimeksiantajana oleva myyjä. Vuokra-asuntojen välityksessä palkkion maksaa yleensä asunnonhakija, vaikka hän ei olisikaan toimeksiantaja. Tässä suhteessa vallitsevaan tapaan tulisi muutos tämän hallituksen esityksen toteutuessa.

Uudistuksen arvioidaan lisäävän toimeksiantajien halua kilpailuttaa liikkeitä välityspalkkion osalta. Toisaalta välityspalkkion aiheuttama lisäkustannus saatetaan ryhtyä siirtämään vuokraan tai vuokranantajat voivat ryhtyä käyttämään vain sellaisia liikkeitä, joilla on toimeksiantosopimus vuokra-asuntoa hakevien kanssa. Tästä syystä lain voimaantulon vaikutuksia vuokra-asunnon hakijoiden tosiasialliseen asemaan on tarkoitus seurata ja puuttua mahdollisiin lieveilmiöihin ja epäkohtiin sitten mahdollisimman pian.

Ehdotuksen mukaan välittäjällä olisi oikeus välityspalkkioon vain silloin, kun kauppa tai vuokrasopimus syntyy, ellei toimeksiantosopimuksessa nimenomaisesti ole tästä poikkeavaa ehtoa. Säädös estäisi maksullisten palvelunumeroiden käytön vuokra-asuntojen välitystoiminnassa. Nehän tällä hetkellä juuri tällaisten, sanoisiko, harmaalla vyöhykkeellä toimivien välitysliikkeiden, vuokra-asunnon välittäjien, tuloista muodostavat suorastaan valtaosan. Ostajan tai

asunnonhakijan välitysliikkeelle maksama käsi-raha tai varausmaksu olisi pätevä toimeksiantajaa kohtaan, vaikka liike ei olisikaan toimittanut maksua edelleen toimeksiantajalle.

Välitysliikkeen vahingonkorvausvastuuta vuokra-asuntojen välityksessä ankaroitettaisiin nykyisestä. Uudistus helpottaisi ennen kaikkea toimeksiantajan vastapuolen mahdollisuutta saada korvausta vahingosta, jonka välitysliikkeen virheellinen menettely, esimerkiksi puutteellisten tai väärien tietojen antaminen, on aiheuttanut. Tässäkin suhteessa siis oikeusturva paranee molemmin puolin vuokravälityssuhteessa.

Käsittelen vielä muutamalla sanalla kauppa- ja teollisuusministeriön puolelta esiteltyä esitystä.

Siinähan säädetään, että lääninhallituksen pitämään rekisteriin olisi merkittävä kaikki kiinteistön tai vuokrahuoneiston välittäjät, jotka täyttävät rekisteröinnin edellytykset. Keskeinen edellytys välitysliikkeeksi rekisteröinnille olisi, että liikkeen vastaavalla hoitajalla on erityisessä välittäjäkokeessa osoitettu ammattipätevyys. Välitysliikkeellä olisi myös oltava riittävä vastuuvakuutus toiminnasta mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen korvaamista varten. Eli aika lailla sama mekanismi, joka on tähän saakka koskenut kiinteistönvälitystä, omistusasuntojen välitystä, ulotetaan koskemaan vuokra-asuntojen välitystoimintaa. Esimerkiksi kiinteistönvälitysliikkeeltä vaaditaan nykyisin, että liikkeellä on vastaava hoitaja, jolla on ammattipätevyys. Vastaavasti säänneltäisiin nyt vuokrahuoneistojen välitysliikkeiden osalta. Siellä tämä vaatimus olisi uusi, mutta samanlainen.

Kiinteistönvälittäjän nimikettä tai lyhennettä LKV saisi käyttää vain kiinteistönvälittäjäkokeen suorittanut henkilö. Vuokrahuoneiston välittäjän tai asunnonvälittäjän nimikettä taikka lyhennettä LVV saisi käyttää vain kiinteistönvälittäjäkokeen tai vuokrahuoneiston välittäjäkokeen suorittanut henkilö. Myös välitysliikkeet saisivat käyttää näitä vastaavia lyhenteitä LKV tai LVV.

Välittäjäkokeiden järjestämisestä huolehtisi Keskuskauppakamarin välittäjälautakunta. Tehdävää nykyisin hoitava kauppa- ja teollisuusministeriön yhteydessä toimiva kiinteistönvälittäjälautakunta lopetettaisiin.

Mitä tämä rekisteröinti toisi mukanaan, paitsi viranomaisvalvonnan? Ennen kaikkea tällä on koetettu täsmentää hyvää välitystapaa, jota välitysliikkeiden on noudatettava.

Välitysliikkeen vastaavan hoitajan tulisi huolehtia siitä, että toiminnassa noudatetaan lakia ja hyvää välitystapaa. Vastaava hoitaja voisi joutua henkilökohtaisesti korvausvastuuseen, jos hän on laiminlyönyt valvontavelvollisuutensa silloin, kun hänen alaisensa välitystointia hoitavat.

Välitystoiminnan viranomaisvalvonta kuuluisi nykyiseen tapaan lääninhallitukselle. Lainvastaisesti menetelleeseen elinkeinonharjoittajaan voitaisiin kohdistaa varoitus, kehoitus tai määräaikainen toimintakielto. Uusi, ankarin pakkokeino olisi välitysliikkeen poistaminen rekisteristä, jolloin se ei enää voisi jatkaa toimintaansa. Nämä valvontamekanismit ovat siis kokonaan uusia vuokravälitystoiminnan puolella. Sekä materiaallisen säännösten muutoksilla että hallinnollisten valvontakeinojen vahvistamisella pyritään parantamaan välillä villiksi ryöpsähtänyttä tilannetta vuokra-asuntojen välitysmarkkinoilla ja luomaan turvallisempia oloja asunnon hakijoille ja myös yhteisesti hyväksytyjä pelisääntöjä.

Tälle alalle, jonka tärkeys tietysti aina korostuu silloin, kun vuokra-asutuspula tiivistyy, herkästi löytyy sellaisia onnenonkijoita, jotka kyseenalaisin tai jopa lakia kiertävien menetelmien avulla koettavat varallisuuttaan lisätä.

Toivon, että laki saa ripeän käsittelyn eduskunnassa ja se päästään myös vahvistamaan ja saattamaan voimaan syyskuun.

² **Christina Gestrin /r:** Värderade talman, arvoisa puhemies! Det råder inget tvivel om att den föreliggande lagändringen behövs för att förbättra spelreglerna för förmedling av hyresbostäder. Lagen kommer märkbart att förbättra rättskyddet för hyresgästerna och klagör också för förmedlarna vad deras ansvar och förpliktelser innebär. Med lagen får hyresförmedlingen regler på lagnivå, som den inte tidigare har haft. Det bästa exemplet på det förbättrade rättsskyddet är att förmedlingsarvodet för hyresbostäder skall betalas av uppdragsgivaren. Vi vet ju att situationen i dag ofta är den att hyresgästen får stå för arvodet. Också betalningsskyddet förbättras. Om man i god tro betalar garantiavgiften till förmedlaren, men pengarna aldrig når hyresvärden, är det hyresvärden som i egenskap av uppdragsgivare bär risken.

Ei ole epäilystäkään, etteikö käsiteltävänä oleva lainmuutos olisi tarpeellinen vuokra-asuntojen välitykseen liittyvien pelisääntöjen paranta-

miseksi. Laki parantaa huomattavasti vuokralaisten oikeusturvaa ja selvittää myös välittäjien vastuuta ja velvollisuuksia. Lainmuutoksen myötä vuokrahuoneistojen välityksestä säädetään nyt aikaisemmasta käytännöstä poiketen lain tasoisin säännöksin.

Tällä hetkellä vuokrahuoneistojen välitys on monella tavalla ongelmallista. Kuten sanottu, aikaisemmin ei toisaalta ole ollut yksiselitteistä lainsäädäntöä, mikä on johtanut siihen, että välittäjät ovat luoneet pitkälti omia sääntöjään. Lisäksi vuokra-asutuspula on suuri ongelma. Tätä tilannetta ei tämä lakiehdotus muuta.

Den stora inflyttningen till tillväxtregionerna har trissat upp både bostads- och hyrespriserna. Prisstegringarna beror givetvis på bostadsbristen, vilken lett till att villkoren på marknaden i det stora hela har kunnat dikteras av bostadsägarna och förmedlarna. Överstora garantiavgifter kryddade med förmedlingsavgifter har blivit vardag för dem som varit i behov av hyreslägenheter. Ofta handlar det om unga personer som behöver bostad för studier eller arbete. Den gemensamma nämnaren har varit att hyresgästen i praktiken alltid har fått stå för alla omkostnader, utgifter som kan stiga upp till en god bit över 10 000 mark. Tröskelutgiften för att hitta sig en bostad har för många blivit orimligt hög och det aktuella lagförslaget är synnerligen välkommet.

Paras esimerkki oikeusturvan paranemisesta on, että vuokra-asuntojen välityspalkkion maksaa toimeksiantaja. Mehän tiedämme, että tällä hetkellä vuokralainen usein maksaa palkkion. Onkin pelätty, että välittäjät yrittävät kiertää tätä säännöstä aktiivisesti hyödyntämällä mahdollisuutta jakaa palkkio vuokranantajan ja vuokralaisen välillä saamalla kummatkin toimeksiantajiksi, vaikka ainoastaan toinen heistä on varsinaisen toimeksiantaja. Perusteluissa sanotaan tosin, että tällainen menettely on hyvän tavan vastainen, mutta jos kaikesta huolimatta mahdollisuutta väärinkäytetään, on ryhdyttävä toimenpiteisiin. Tätä lainkohtaa on seurattava sen jälkeen, kun laki on tullut voimaan.

Myös maksusuoja parannetaan. Jos vuokralainen maksaa hyvässä uskossa takuumaksun välittäjälle mutta vuokranantaja ei koskaan saa rahojen, on vuokranantaja toimeksiantajan ominaisuudessa riskin kantaja.

Hyresgästens ställning förbättras utan att äventyra den fria marknaden. I och med den stora obalansen mellan utbud och efterfråga på hyresmarknaden har det varit svårt för hyresgästen att förhandla om förmedlingsavgiften. Det är sannolikt att uppdragsgivaren har en starkare position, vilket förhoppningsvis leder till att förmedlingsavgifterna sjunker. Regelverket för hyresbostäder måste naturligtvis också vara rättvis ur bostadsägarens synvinkel. Hyresbostäder behövs, också fritt finansierad hyresproduktion vid sidan av den statsstödda produktionen. Det måste vara attraktivt att hyra ut en våning som blivit ledig, likaså att investera i våningar med avsikt att hyra ut dem. Det behövs mera privata initiativtagare inom hyresbostadsproduktionen. I dagens läge står staten för nästan all hyresproduktion, vilket samhällseligt sett inte är lyckat. I detta fall tror jag också att det strängare krav på yrkeskompetens hos bostadsförmedlarna, som genom lagen nu införs, kommer att medföra att också bostadsägarna upplever att bostadsuthyrningen blir pålitligare och en bransch som är värd att satsa på.

Käsiteltävänä oleva lakiehdotus on parempi tapa parantaa vuokra-asunnon hakijan tilannetta kuin esimerkiksi vuokralaissa olevien irtisanomissuojaa tai vuokrasäännöstelyä koskevien säännösten muuttaminen, jota joskus on ehdotettu. Nämä toimenpiteet vähentäisivät vain vuokra-asuntojen tarjontaa, ja tähän meidän ei ole syytä ryhtyä.

Nyt käsitellyssä olevan lain säännökset eivät ole vuokranantajien etujen vastaisia eivätkä siten vähennä vuokra-asuntojen tarjontaa vaan parantavat ainoastaan vuokra-asunnon hakijan tilannetta. Vuokra-asuntoja koskevien säännösten on tietysti myös oltava oikeudenmukaisia asunnon omistajan näkökulmasta. Koska vuokra-asuntoja tarvitaan, myös vapaarahoitteista vuokra-asuntotuotantoa valtion tukeman tuotannon ohella, myös asunnon omistajan tilanne ja oikeusturva on otettava riittävästi huomioon. Vapaana olevan huoneiston vuokraamisen ja investoimisen huoneistoihin vuokraustarkoituksessa tulee olla mielekäästä.

3 Jouni Lehtimäki /kok: Arvoisa puhemies! Puutun lyhyesti esityksen yhteen pykälään eli 20 §:ään, joka koskee välityspalkkiota. Kyseessä on sama ongelmavyöhyke, johon myös ed. Gest-

rin puheessaan puuttui, eli pykälä sisältää varsin radikaalin muutoksen aikaisempaan. Tämän esityksen lähtökohta on se, että vuokra-asuntojen kohdalla välityspalkkion maksaa toimeksiantaja eli käytännössä tämän jälkeen vuokranantaja, kun tällä hetkellä palkkion maksaa vuokralainen, jolloin tilannehan johtaa siihen, että tämän jälkeen on pelko siitä, että kun vuokranantaja joutuisi maksamaan välityspalkkion, välityspalkkio siirtyy välittömästi vuokrien suuruuteen. Toivonkin, kun valiokunta asiaa käsittelee, että olisi mahdollista lähteä siitä, että vuokra-asuntojen kohdalla välityspalkkio jaettaisiin kummankin osapuolen kesken, jolloin tämä olisi oikeudenmukainen myös vuokranantajalle ja vuokralaiselle, koska — niin kuin äsken sanoin — pelkään, että tällä säätelyllä meidän vuokratasomme nousee varsin radikaalisti.

4 Oikeusministeri Johannes Koskinen: Herra puhemies! Se, joka antaa toimeksiannon, pystyy vaikuttamaan palkkion tasoon. Tällä järjestelyllä, että toimeksiantaja maksaa, pystytään hillitsemään kohtuuttomien välityspalkkioiden syntymistä ja tällaisten kielteisten ilmiöiden kasaantumista.

Toisaalta, jos vuokranantaja vyöryttää kustannuksia vuokraan, on välityspalkkiosta tai mistä hyvänsä kysymys, silloin se myös tulee kattavammin esimerkiksi asumistuen piiriin ja on ikään kuin rehellisempi tapa toimia. Tässä koetaan välttää sitä, että välityspalkkiota siirrettäisiin, ja pyrkiä siihen, että se olisi tosiaan toimeksiantaja, joka sen lopullisestikin maksaa.

5 Jouni Lehtimäki /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärtäisin ministerin perustelun, jos tähän lakimuutokseen ei liittyisi toista lakia, joka on tulossa myöhemmin, koska kun siinä laissa säädellään kuitenkin varsin tiukat määräykset, kuka saa harjoittaa vuokravälitystoimintaa, näiden kahden lain paketti johtaa siihen, että meiltä poistuu varsin iso joukko välitysläikkeitä. Kun mennään lähes monopoliaseman suuntaan, en usko siihen, että vuokranantaja pystyy säätelämään palkkiota. Ministerin ajatus on toivekuva ja perustuu tämän hetken tilanteeseen. Hän unohtaa sen toisen lain, joka on tulossa.

6 Sade Tahvanainen /sd: Arvoisa puhemies! Ed. Lehtimäelle ensimmäisenä haluaisin vastata,

että nimenomaan se, että vuokra-asunnonvälitystoiminta tulee samanlaisen säätelyn piiriin kuin tähän mennessä on ollut muiden kiinteistöjen välittämistointia, tuo alalle oikeanlaisen tilanteen kilpailullisesti myös yrittäjien pariin. Käsittääkseni kokoomuslaiset haluavat myöskin mieluummin tällaiset kilpailullisesti vakaammat olosuhteet kuin sellaiset, että joka paikassa kilpaillaan milloin minkäkinlaisilla, sanotaanko näin, epäpätevillä välitystoimintamenetelmillä jne. Sen vuoksi myöskin yleensä asukkaat ovat kärsineet tästä tilanteesta, jossa ei ole ollut minkäänlaista säätelyä tällä osa-alueella. Näkisin myös, että kun meillä on säätely vuokra-asuntovälitystoiminnassa, tulee myös yleinen moraali ja valvonta mukaan kaikella tapaa. Ei ole enää mahdollista laittaa pelkästään lehteen numeroa, jossa lukee, että saat erittäin edullisen asunnon soittamalla tähän numeroon, soittaminen maksaa 25 markkaa minuutti, ja kuitenkin sieltä tarjotaan vain tyhjää vuokralaisille. Tämän tyyppinen toiminta on erittäin moraalitonta. Tämän tyyppiset yrittäjät saavat todellakin kuolla asuntomarkkinoilta.

Arvoisa puhemies! Olen tehnyt tästä asiasta lakialoitteen valtiopäivillä 98. Tuolloin lakialoitteeni, joka koski vuokra-asuntojen välitystoimintaa, sitä, että ammattimainen välitystoiminta tulisi tälle puolelle, allekirjoitti yli sata kansanedustajaa. Toivoakseni tuolla aloitteella on ollut merkitystä myöskin tätä asiaa lain tasolle tuotaessa.

Tuossa aloitteessa aikanaan esitin sitä, että asunnonvälitysliikkeen harjoittajana pidettäisiin jokaista sellaista henkilöä tai tahoa, joka ammatillisesti tai jatkuvasti palkkiota vastaan saattaa sopijapuolet kosketuksiin toistensa kanssa taroituksena aikaansaada asuinhuoneistojen huonevuokrasopimus. Tämän sisältöisestihän tässä laissa toki toisilla sanoilla asia tulee säädellyksi. Samalla esitin, että tällä välittäjällä, vastaavalla hoitajalla, täytyy olla ammattipätevyys, joka osoitetaan asunnonvälittäjäkokeessa. Tämän tyyppinen säätely varmasti tämän lain mukaan tulee myöskin voimaan, kun pitää kiinteistönvälittäjärekisteriin päästä mukaan.

Samoin esitin tuolloin, että asunnonvälittäjän on suoritettava välitystehtävä ammattitaitoisesti ja huolellisesti ottaen huomioon toimeksiantajan ja tämän osapuolen edut. Tämä sisältyy myöskin hallituksen esitykseen, joka on mielestäni erittäin hyvä ja sisältää nimenomaisesti tämän tyyppisiä säädöksiä hyvinkin paljon. Tässä lakiesi-

tyksessä puhutaan muun muassa siitä, että välityspalkkion on oltava kohtuullinen ja se saisi olla noin yhden kuukauden vuokran suuruinen korkeimmillaan. Tämä tuo myöskin sen kilpailun, mitä kokoomus myös usein haluaa peräänkuuluttaa, että kilpailun avulla saadaan hinnat kohtuullisiksi ja kilpailun avulla myöskin kuluttaja hyötyy tästä toiminnassa. Olen sosialidemokraattina samoilla linjoilla.

Tämä aloite tulee myöskin parantamaan kokonaisuudessaan vuokralaisten asemaa. He pystyvät valvomaan kiinteistömarkkinoilla olevia henkilöitä, ja myöskin vuokralaisten järjestöt voivat tässä toimia mukana. Samoin kuin puhuttiin vuokriin liittyvistä ja siirtyvistä maksuista, pidän paljon järkevämpänä vaihtoehtona sitä, että vuokranantaja siirtää muutaman tuhannen markan suuruisen välitysmaksun useiden vuosien ajalle vaikkapa vuokraan kuin että se peritään hyvinkin pienituloiselta vuokralaiselta kerralla samanaikaisesti, kun sama vuokranantaja kuitenkin pyytää usein useiden kuukausien vuokran ennakoon vuokratakuuna. Esimerkiksi avustajani kertoi tänään, että hän etsii vuokra-asuntoa itselleen ja häneltä on pyydetty kahden kuukauden vuokratakuuta, yhden kuukauden vuokraa tämän lisäksi heti tietenkin ja 1,22 kuukauden vuokraa välityspalkkiona. Vuokralainen tarvitsee 10 000—15 000 markkaa rahaa pelkästään päästäkseen kiinni vuokra-asuntoon. Mielestäni sellainen tilanne on ollut aika kohtuuton, kun henkilön täytyy hankkia se raha jostakin ja kenties mennä pankkiin sen takia, että saisi itselleen vuokra-asunnon.

Välitysliikkeen osalta haluaisin vielä täsmentää ja tuoda esille sen, että valiokunta katsoisi erittäin tarkasti sen osan, mitä kaikkia tahoja tämä laki tulee koskemaan. Hallituksen esityksen mukaan tämä koskisi kaikkia luonnollisia henkilöitä ja yksityisiä ja julkisia oikeushenkilöitä, joiden tarkoituksena on tulon tai muun taloudellisen hyödyn saaminen. Tässä sanotaan myöskin, että kunnat ja esimerkiksi opiskelijayhteisöt olisivat pois suljettuja. Samalla toivoisin, että tämän lain tulkintaan kuuluisivat myös muut yleishyödylliset yhteisöt, jotka välittävät asuntoja ilman taloudellisen hyödyn tavoittelua. On tällaisia asutussäätiöitä ja vastaavia, joissa on ammattitaitoa ja kokemusta ja joiden ei välttämättä tarvitse tämän lain piiriin kuulua.

Lopuksi, arvoisa puhemies, haluaisin tuoda esille vähän laajemman asuntopoliittisen näke-

myksen siitä, että kun meille on tulossa asunto-poliittinen selonteko, toivoisin, että hallitus antaa eduskunnalle selonteon mahdollisimman pikaisesti ja että selonteossa olisi käsitelty mahdollisimman laaja-alaisesti asuntopolitiikkaan kuuluvia erilaisia puolia, niin vuokra-asuntomarkkinoiden tilannetta kuin tietysti omistusasuntotilannetta, asumistukilainsäädäntöä ja muuta asumiseen liittyvää säännöstöä. Toivoisin, että eduskunnalle annetaan riittävästi aikaa myös paneutua siihen ja saamme täällä hyvän lopputuleman aikaan. Tällä hetkellä tiedämme, että korkea vuokrataso ja myöskin asuntojen hintojen nousu ovat pakottaneet siihen, että jotain olisi tehtävä ja myöskin kenties vuokrasääntelyn piiriin tulisi jollain tavalla palata.

7 Tarja Kautto /sd: Arvoisa puhemies! Nämä kaksi lakiesitystä pohjautuvat oikeastaan siihen, että näiden laatimisesta sovittiin jo hallitusohjelman yhteydessä. Nyt ne on toteutettu käytäntöön. Minua vain ihmetyttää se, kuinka näitä lakeja ei ole säädetty jo aikaisemmin, niin tarpeellisia ja asiallisia nämä ovat sekä vuokra-asuntoa etsivien että välittäjien kannalta. Nimenomaan välittäjien kannaltakin on ollut erittäin ikävää se, että on ollut suorastaan huijareita ja kyseenalaisesti toimivia välittäjäläikkeitä, jotka ovat vaikeuttaneet asiallisesti toimintaansa harjoittavien yrittäjien työtä ja mainetta. Siten tämä palvelee kahden suuntaisesti.

Sinänsä tällaisessa kireässä kysyntätilanteessa, joka tällä hetkellä monella paikkakunnalla on, suoranaisen ihmisten huijaamisen ja hyväksikäytön ehkäiseminen edes tältä osin on erittäin hyvä. Mutta jatkossa, kun katsotaan mahdollisesti asuntopolitiittisen ohjelman yhteydessä asioita laajemminkin, esitän myös sellaisen toivomuksen, että siinä yhteydessä käsiteltäisiin vuokralaisten asemaa paremminkin, koska siinä on tällä hetkellä monia epäkohtia.

8 Pia Viitanen /sd: Arvoisa herra puhemies! Myös minä haluan osaltani erittäin iloisena tervehtiä tätä todella odotettua ja toivottua lakiesitystä ja samalla myös välittää edustaja Kauton tavoin viestiä hallitukselle, että varmasti laki olisi kelvannut meille jo hieman aikaisemminkin, kun tässä jo uuttakin kautta eletään toista vuotta.

Samalla myös haluan ilolla todeta sen, että tosiaankin tätä asiaa jo pidemmän aikaa on mietitty. Muistan erittäin hyvin, kun edustaja Tahva-

nainen tästä aikanaan lakialoitteen teki ja pidimme sitä todella tärkeänä ja hyvänä. Päätyipä asia myös esimerkiksi nyt puhuvan puolueen nuorisopolitiittiseen ohjelmaan eräänä keskeisenä vaatimuksena. Onhan nimittäin niin, että tämän yhteiskunnan nuorten perheiden suurimpia ongelmia, mitä monella on edessään, on nimenomaan se, miten pääsee käsiksi siihen kohtuuhintaiseen, kohtuuvuokraiseen asuntoon. Todellakaan eivät ole olleet salaisuus ne ongelmat, joita täällä on todettu aiemmissa puheenvuoroissa korkeista välityspalkkioista yhdistettynä takuuvuokriin seuraaneen.

Itse pidän erittäin tärkeänä juuri sitä tähän lakiesitykseen sisältyvää elementtiä, että tästä välityspalkkiosta nimenomaan vastaa toimeksiantaja. Näen sen edellisten puhujien tavoin tärkeänä sen takia, koska se heikompi lenkki ja se enemmän suojaa tarvitseva lenkki näillä markkinoilla toden totta on nimenomaan se vuokralainen, ja se vuokralainen on toden totta myös se, jonka edessä usein jopa yli kymmenientuhansien vaatimukset ja kynnysrahat ovat olleet, ennen kuin siihen omaan, tärkeään asuntoon on käiksi päässyt.

Itse uskon, että nimenomaan juuri markkinoiden häiriötekijöitä poistavana elementtinä tällä lailla on erittäin tervetullut vaikutus, ja toivon itsekin sille hyvin pikaista käsittelyä, samoin kuin edelliset puhujat, ja myös jatkokäsittelyssä erityistä huomiota vuokra-asuntotilanteeseen.

9 Mauri Salo /kesk: Arvoisa herra puhemies! Lainsäädännössä usein on kaksi puolta, ja niin tässäkin on. Tässä on vuokranantaja ja vuokralainen. Vuokralaiset edellyttävät, että vuokranantaja antaa asuntonsa halvalla heille kontrolloimattomaan käyttöön. On tapahtunut paljon asioita, jotka ovat nostaneet vuokranantajan kynnystä ottaa vuokralaisia. Tämä on yksi nyanssi.

Ministeri Koskisen puheenvuorosta pisti korvaan se, että jos vuokrat nousevat tämän lain seurauksena elikkä palkkiot tulevat osaksi vuokraa, niin nouseehan asumistukikin. Kysyn läsnäolijoilta ja ministeri Koskiseltakin, onko asumistukimomentti sellainen, johon tulee rahaa jostain tyhjästä. Meidän pitäisi nähdä kokonaisuus, ja vuokralle antaminen on osaltaan bisnes, mutta vuokralle asujallakin täytyy olla tietenkin osaltaan vastuunsa siitä, kuinka käyttäytyy huoneistossa, kuinka vuokralle antaja voi uskoa siihen, että kun aikanaan nämä vuokralaiset sieltä lähtevät, huoneisto jää edelleen asuttavaan kuntoon.

¹⁰ **Säde Tahvanainen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja M. Salolle haluaisin vastata vuokralaisen vastuuta koskevasta asiasta. Kyllähän se on päivänselvää, että vuokralaisella on vastuu ja hänellä on myös korvausvelvollisuus, jos hän vioittaa asuntoaan, tähän mennessä on ollut ja on tämän lain jälkeen. Tämä ei sitä tilannetta muuta millään lailla. Pikemmin käy niin, että nyt ehkä enemmän myös tulee vuokralaiselle vastuuta pidemmällä aikavälillä katsoa vuokran tasonkin suhteen, onko tämä kohtuullinen vuokra ja asunto oikean hintainen. Tällä hetkellä, kun katsoo vuokrien tasoja, jotka alkavat olla 100 markkaa kuukaudessa neliöltä, kyllä voisin katsoa, että siinä myös vuokranantaja kohtuullisesti hyötyy ja saa myöskin kenties ne korjauskulunsa takaisin.

¹¹ **Tarja Kautto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkaisin tätä edeltäjän puheenvuoroa siten vielä, että lisäksi vuokranantajilla on käytössään tällainen hyvin tehokkaasti toimiva kieltojärjestelmä eli jos joskus mokaat josain asunnossa, sen jälkeen on turha sieltä enää hakea eli tulee tällainen esto, joka mielestäni on aivan ymmärrettävä.

Lisäksi ed. M. Salo osoitti kyllä tietämättömyyttä asumistukijärjestelmän nykyisestä tilanteesta. Siinä on katto. Nykyiset vuokrat ohittavat jo kattohinnan eli sen, mistä määrästä asumistuki voi muodostua. Kun nostetaan vuokria, suinkaan ihmiset eivät saa automaattisesti korotusta asumistukeensa, vaan siinä on neliömäärät, paljonko saa olla, ja sen yli maksaa kyllä puhtaasti itse, vaikka olisi miten tiukassa tilanteessa tahansa.

¹² **Marja Tiura /kok:** Arvoisa puhemies! Pidän tätä lakiesitystä erittäin hyvänä ja tervetulleena, mutta haluaisin kiinnittää huomiota muutama esityksestä löytyvään epäkohtaan.

Ensinnäkin hallituksen esitys muuttaa nykyistä käytäntöä siinä määrin, että välityspalkkio voidaan periä vain toimeksiantajalta. Erityisesti sijoitusasuntojen kohdalla tämä tuo vuokranantajalle ongelmia. Kun sijoitusasunnon tuotosta on alun perinkin laskettava pois vuokranvälityspalkkio, muuttuvat esimerkiksi sijoitusrahastot yhä kiinnostavammiksi sijoitusvaihtoehtoiksi edullisuutensa vuoksi. Todennäköinen lopputulos on tässä vuokra-asuntojen määrän vähenemi-

nen, mikä taas vaikeuttaa esimerkiksi kaupunkien asuntotilannetta.

Hallituksen esityksen 15 § käsittelee takautumisoikeutta eli tilanteita, joissa toimeksiantaja tahallaan tai huolimattomuuttaan antaa välityслиikkeelle virheellistä tietoa tai jättää joitakin tietoja tai seikkoja ilmoittamatta. Tässä tilanteessa välittäjä on vahingonkorvausvelvollinen. Hallituksen esitys antaa tietyllä tapaa mielestäni epärehelliselle asiakkaalle mahdollisuuden rahallisesti hyötyä epärehellisyydestään. Hallituksen esityksen 15 § ja tässä pykälässä mainittava "kohtuullinen korvaus" antaa aihetta sellaisiin tulkintakysymyksiin, jotka ovat omiaan huonontamaan välityслиikkeiden oikeudellista asemaa.

Lopuksi arvoisa puhemies, toivoisin, että valtiokuntakäsittelyssä näihin muutamiin seikkoihin myös kiinnitetäisiin huomiota. Myöskin 17 §:ään, joka käsittelee käsirahan palauttamista, olisin halunnut kiinnittää huomiota, mutta on todennäköistä, että kahden minuutin aika ei tässä riitä.

¹³ **Tarja Kautto /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun täytyy sanoa, että minä kyllä tipuin tuossa, mitä ed. Tiura kuvitteli vuokralaisen voivan pimittää ja millä tavalla hän voi vahingoittaa asuntoa. Minun mielikuvitukseni ei ainakaan tällä hetkellä riitä moisten tapausten keksimiseen.

Mutta mitä tulee siihen, että tämä vähentäisi sijoitusasuntoja, en usko. Minun mielestäni tämä takaa hyviä vuokralaisia nykyistä paremmin ja säännöstellyn järjestelmän piirissä. Silloin on helpompi ja voi paremmin vuokrata näitä asuntoja, koska se on alusta alkaen lainmukaisesti ja järjestelmällisesti tapahtuvaa. Saahan sen sitten vuokrissa takaisin, mitä nyt ei pysty ehkä kerralla kuopsaisemaan vuokralaiselta.

¹⁴ **Säde Tahvanainen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Käsittäakseni tämä lainsäädäntö ei sido sitä, mitä vuokranantaja ja vuokralainen keskenään sopivat. Kyllä vuokranantaja ja vuokralainen voivat sopia vaikkapa, että vuokralainen voi maksaa vaikka kuinka paljon ylimääräistä saadakseen asunnon sen jälkeen, kun hän on näitä sopimuksia tehnyt.

Esimerkiksi vuokranvälityksen palkkion maksamisessa nimenomaan kilpailuttamisella voidaan päästä siihen, että se tulee vuokranantajallekin entistä edullisemmaksi, ettei tarvitse kenties

maksaa välityksestä sitä yhden kuukaudenkaan palkkiota. Tässä on kyse myös siitä, että elinkeinonharjoittajat joutuvat tietysti kilpailemaan enemmän kuin aikaisemmin. Toki se on heille varmasti tiukempaa, mutta toisaalta myös kannustaa ehkä tiiviimpään työhön ja nopeuteen. Jos ajatellaan vaikka, että vuokra olisi 3 000 markkaa kuukaudessa ja välityspalkkio olisi tuo 3 000 markkaa, se voidaan jakaa vaikka 12 kuukaudele tai hyvin paljon pidemmällekin aikavälille riippuen siitä, minkälainen vuokrasopimuskin tehdään.

¹⁵ **Pia Viitanen /sd:** Arvoisa herra puhemies! Puhemies varmaan ymmärtää, että hämäläiseen kulttuuriin kuuluu, että alun perin puheenvuoropyyntöni ilmestyi listalle vastauspuheenvuoropyyntönä ed. M. Salon suureen huoleen siitä, että tämä esitys voisi osaltaan lisätä asumistukimenoja. Samaan aikaan kuitenkin, kun tällaista huolta lietsotaan, mihin toki ed. Kautto hyvin vastasikin, pyytäisin kyllä muistuttamaan, että eikä yhtä kurjaa ole se, jos julkiset menot toimeentulotuen puolella kasvavat. Tiedän ainakin Tampereelta tapauksia, että kohtuuttomia kynnyksiä vuokra-asumiseen on jouduttu lieventämään paikallisilla päätöksillä, kunnan toimeentulotuella. Samalla tavalla tämä on eräs elementti, joka vääristää ja lisää julkisia menoja, yhtä traagista sekin mielestäni.

Minä en vain jaksa ymmärtää, millä ihmeellä kuvittelemme ihan tosissamme ratkaisevamme vaikkapa isoista välityspalkkio- ja kynnysrahoista johtuvia vuokra-asumisen ongelmia, elleimme tosiasiaa ole valmiita tekemään tämän tyyppisiä ratkaisuja, elleimme ole valmiita katsomaan sitä asiaa sen vuokralaisen näkövinkkelissä, usein sen nuoren näkövinkkelistä, sen nuoren perheenäidin tai -isän näkövinkkelistä tai sen yksinäisen miehen näkövinkkelistä, jonka on se vuokra-asunto saatava, eikä suinkaan sen vuokranvälittäjän liiketaloudellisesta kamreerimaisesta näkövinkkelistä, josta mielestäni ainakin täällä ed. Tiura puheenvuorossaan katsoi. Minä enemmänkin kantaisin huolta esimerkiksi täällä paljon mainitusta epärehellisestä välittäjätoiminnasta kuin siitä, että joku epärehellinen vuokranpyytjäkin saa olla markkinoilla mukana. Kuten on todettu täällä, varmasti heitäkin kohtaan on tiukat säännökset olemassa ja ne pysyvät edelleen.

¹⁶ **Jouni Lehtimäki /kok:** Puhemies! Täytyy sanoa, että edustajilla Viitanen ja Tahvanainen on kumma käsitys siitä, mitä on vuokranvälitys liiketoimintana. Ed. Tahvanainen täällä ihan täysin rinnoin ilmoittaa, että välittäjä on valmis jakamaan palkkionsa usean kuukauden ajaksi. Kyse on myöskin leivästä, jolla hän tulee toimeen. Se ei vastaa todellisuutta. Niin kuin omassa puheenvuorossani aikaisemmin totesin, pelkään tosiaan sitä, mikäli palkkio kokonaisuudessaan pistetään vuokranantajan kontrolle, että se johtaa siihen, että vuokrataso kohoaa, mikä ei voi olla suomalaisen vuokralaisen etu.

¹⁷ **Mauri Salo /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Edellisessä puheenvuorossa tuli juuri niitä ydinasioita, joihin olin myös valmistautunut vastaamaan. Edustajien Viitanen ja Kautonkin puheenvuoroja voisi oikeastaan kommentoida niin, että oikeus asuntoon täytyy olla kaikilla ihmisillä ja vuokra-asunto on saatava, mutta meidän täytyy myös ottaa asuntopolitiikassa huomioon mahdollisuus omistusasuntoon. Tämän hallituspohjan aikana ei Lipposen ykkönen eikä Lipposen kakkonenkaan ole suosinut omistusasumista. Jos me suosisimme omistusasumista, ihmiset, joilla on mahdollisuus hankkia oma asunto, voisivat sen tehdä, ja näin vapautuisi myös vuokra-asuntoja, koska eiväthän nyt valmiina olevat asunnot mihinkään häviä. On aika lyhytnäköistä politiikkaa, että pyritään siirtämään kaikki ihmiset vuokra-asuntoihin. Kannustetaan omatoimista asumista eliikkä myös omien asuntojen hankkimista, ja siihen ovat veropoliittiset keinot hyviä.

¹⁸ **Tarja Kautto /sd:** Arvoisa puhemies! Minä en ymmärrä nyt huolta välittäjien palkkioiden saamisesta ja asemasta. Minä olen sitä mieltä, että päinvastoin nämä lakiesitykset nimenomaan tukevat myös välittäjiä. Tiedän, että asiallisesti työnsä hoitavien kiinteistönvälittäjien osalta on toivottu tällaisen lain aikaansaamista eli he ovat nähneet, että se hyödyttää heitä monella tavalla.

Mitä sitten tulee vuokra- ja omistusasumisen suhteeseen, ei meillä Suomessa kyllä kannata vielä siitä kantaa huolta, että tässä olisi omistusasuminen jotenkin jäämässä toisarvoiseksi vaihtoehdoksi. Kyllä meillä on niin suuri osa ihmisistä vielä omistusasumisen piirissä. Myöskin tällä hetkellä minä olen ainakin suoraan sanonut, että jos joku aikoo asuntoa itselleen, kaikkein edulli-

sin vaihtoehto tällä hetkellä on omistusasunnon hankkiminen. Näin se on siitakin huolimatta, että totta kai se maksaa, mutta kertasijoituksena se kuitenkin on sitten käytössä ja pidemmän päälle järkevä ja hyvä vaihtoehto. Niihin säännöksiin, millä tavalla sitä kohdellaan verotuksellisesti tai hankinnan yhteydessä lainoituksellisesti, ei ole mitään muutoksia tullut. Ihan samalla tavalla ne ovat hankittavissa kuin ennenkin. Päävastoin se, että tällä hetkellä asiakkaat pystyvät kilpailuttamaan pankkeja aivan eri tavalla kuin aiemmin, antaa vielä suurempia mahdollisuuksia hankkia lainaa ja saada sitä myöskin edullisesti.

¹⁹ **Pia Viitanen /sd:** Arvoisa puhemies! Jos tässä nyt ruvetaan käymään iänikuista kiistelyä siitä, pitääkö vuokra-asumista tai omistusasumista ylipäätään asettaa vastakkain, niin en kyllä malta olla hämmästelemättä, että kun tämän päivän yhteiskunnassa kerrankin tulee niitä kauan toivottuja, kauan haluttuja toimenpiteitä vuokra-asumisen tilanteen helpottamiseksi ja parantamiseksi, niin yhtäkkiä tulkitaankin asia kääntäen niin päin, että voi voi, kun meillä omistusasuminen muotona tästä jollakin tavalla kärsisi. Päävastoin, asia ei ole suinkaan niin. Nämä eivät ole toisaan pois sulkevia.

Onhan ollut niin, että Suomen asuntopolitiikka on kautta aikojen perustunut nimenomaan omistusasumisen ensisijaisuudelle verrattuna mihin tahansa muuhun Euroopan maahan. On jopa tehty tutkimuksia, että mikäli Suomessa vuokra-asuntojen määrä olisi suhteellisesti lähellä Euroopan tasoa, se voisi olla myönteinen seikka työllisyydelle. Onhan myös paljon puhuttu siitä, että esimerkiksi tänä päivänä nuorten ikäpolvien asenteet ovat hyvin paljon muuttuneet sen suuntaisiksi, että usein he haluaisivat, jos heillä olisi siihen taloudellinen mahdollisuus, asua vuokralla juuri sen takia, että työt ovat pätkätoita, työn perässä on liikuttava. Tuntuu joskus hullulta sitoa itsensä vuosikausia kestäväan ratkaisuun, omistusasuntoon. Vastataan tältäkin osin tarpeeseen ja vastataan tältäkin osin kysyntään ilman, että keinotekoisesti pistämme asioita vastakkain.

²⁰ **Säde Tahvanainen /sd:** Arvoisa puhemies! Haluaisin ensin vastata ed. Lehtimäelle, joka sanoi väärin minun puhuneen siitä, että välittäjälle

pitäisi maksaa osamaksuerissä. Ei suinkaan näin, vaan vuokranantaja voi päättää, millä tavalla hän haluaisi välityspalkkion kenties itselleen takaisin saada vai jättääkö perimättä vuokralaiselta välityspalkkion. Toki välittäjä voi itse sopia toimeksiantajan kanssa, miten maksu hoidetaan.

Omistusasumispolitiikasta olen samaa mieltä kuin edustajat Viitanen ja Kautto, että kyllä meillä on omistusasumista suosittu hyvin paljon. Tälläkin hetkellä suuri osa asuntokannasta on omistusasuntoja, joten siitä tuskin kannattaa huolta kantaa. Sen sijaan juuri korkea vuokrataso on tämän päivän suuri ongelma. Esimerkiksi sisareni asuu perheineen 3 500 markan vuokra-asunnossa. Toinen sisareni asuu saman hintaisessa omistusasunnossa ja maksaa saman verran kuukaudessa asumisestaan. Toisella sisarellani ei vain ole mahdollisuutta saada asuntolainaa, vaikka haluaisi. Käytännössä myöskin nykypäivän päätköt ja liikkuminen työmarkkinoilla sitä kautta rajoittavat hyvin paljon ihmisten mahdollisuutta valita asumismuotoaan.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi luvanvaraisesta henkilöliikenteestä tiellä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 60/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laiksi kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä sekä laiksi rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 61/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

7) Hallituksen esitys laeiksi vuodelta 2000 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista ja työnantajan kansaneläkemaksusta annetun lain 4 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Hallituksen esitys HE 62/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Kerrankin voi oppositionkin näkökulmasta sanoa jostakin hallituksen esityksestä, että se on erittäin tervetullut ja myönteinen. Tämä esitys on sellainen. On hyvä, että hallitus vihdoinkin käyttää veronalennusvaraa myös työnantajien sivukulujen alentamiseen nimenomaan niin, että se kohdentuu työvoimavaltaisimpiin yrityksiin ja pienipalkkaisimmille aloille.

Esityksessähän esitetään 0,4 pennin alennusta yksityisen työnantajan kansaneläkevakuutusmaksun niin sanottuun alimpaan portaaseen. Mielestäni tämä alennus olisi tosin voinut olla suurempikin. Asiaa valmistellut Tarmo Pukkilan selvitystyöryhmään esitti aikoinaan 1,2 pennin alennusta eli alimman portaan kelamaksun puolittamista. Hallituksen omakin ohjelma lähtee siitä, että työhön liittymättömistä työnantajan sivukulusta on syytä päästä vähitellen kokonaan eroon, ja kansaneläkevakuutusmaksussa on kyse juuri tällaisesta maksusta. Senkin takia tällainen huomattavampi ja parempikin alennus tähän maksuun olisi ollut aivan paikallaan.

Puutteitakin tässä esityksessä on. Suurin puute on se, että kuntatyönantajan kansaneläkevakuutusmaksua ei esitetä alennettavaksi. Mehän eduskunnassa juuri eilen päätimme korottaa kunnallisverotuksen ansiotulovähennystä, minkä seurauksena kuntien verotulot vähenevät. Kuntatyönantajan kelamaksun alentamista tarvitaan korvaamaan tätä verotulojen menetystä. Lisäksi kunnat ovat pääroolissa pitkäaikaistyöttömien työllistämisessä ja kuntouttamisessa, ja sitäkin kuntien työnantajan kansaneläkevakuutusmaksun alentaminen helpottaisi.

Keskustan ryhmä tulee tämän lain jatkokäsittelyssä esittämään kuntatyönantajan kelamaksun alentamista. Toivon tälle tukea erityisesti vasemistoliiitosta ja sosialidemokraateista, jotka myös eilen kantoivat huolta tästä asiasta.

² **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Toella myös henkilökohtaisesti tervehdin tyydytyksellä tätä lakiesitystä. Tämän suuntaisiin kohteisiin mielestäni pitäisi tätä liikkumavaraa käyttää, kun puhutaan veronalennuksista. Tätä kautta lisätään varmasti työllisyyttä. Yhdyn kyllä siihen, mitä ed. Aula juuri äsken sanoi: puutteena koen sen, että kuntatyönantaja on tässä unohtettu. Ennen kaikkea tulee mieleen paitsi kilpailullinen näkökohta, toisaalta myös se, että kun ansiotulovähennystä aikoinaan korotettiin, luvattiin hallituksen puolelta myös, että se kompensoidaan kunnille, ja tätä kautta se olisi erittäin joustavasti käynyt.

³ **Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho:** Arvoisa puhemies! Hiukan taustasta: Esitys on tehty muun muassa siitä syystä, että suuremmat työnantajat eli ne työnantajat, joiden palkkasumma on yli 5 miljoonaa markkaa, saivat työttömyysvakuutusmaksun alenemisena 0,35 prosentin helpotuksen työnantajamaksuihin. Pienet työnantajat jäivät tätä vaille. Kuntakentässä on aika vähän niitä kuntia, joita tämä hyöty ei ole koskenut. Tarmo Pukkilan työryhmä, jonka pohjalta tämä esitys on osittain tehty, lähti siitä yhtälöstä, johon ed. Aula viittasi, eli ansiotulovähennyksen kompensationsa kuntatyönantajan kelamaksua voitaisiin alentaa. Hallituksen keskusteluissa on todettu, että seuraava veropaketti käydään hyvin perusteellisesti läpi erityisesti rakennetyöttömyyden näkökulmasta ja työllisyyden parantamisen näkökulmasta. Tämä kysymys varmaan tulee siinä yhteydessä keskusteltavaksi.

Kilpailunäkökohtaa, jota täällä on jo eilisissäkin puheenvuoroissa korostettu, en tässä yhteydessä pidä kovin merkittävänä, koska kysymys on nimenomaan kunnista, joiden palkkasummat ovat alle 5 miljoonan markan. Näin ollen siellä alennus ei todellakaan varmaan vaikuta siihen, että tehtäisiin suuria käyttäytymismuutoksia siinä, tuottaako palvelut kunta vai hankitaanko niitä yksityisiltä.

⁴ **Kari Kantalainen /kok:** Arvoisa puhemies! On todella hienoa kuulla, että oppositiokin on

yhtä mieltä siitä, että voimme tehdä sellaista poliittikkaa, jossa kannustetaan työllisyyteen ja siihen, että yrittäjyys etenee hyvin. Näinhän se on. Todellakin voidaan ilolla todeta se, että asia, joka oli jo Lipposen ykköshallituksen ohjelmassa, jossa puhuttiin työnantajan työhön liittymättömiin maksujen poistamisesta elikkä työnantajan sava- ja kelamaksujen poistamisesta, on taloudellisesti varsin mittava. Jos nämä tehtäisiin kokonaisuudessaan, hintalappu olisi noin 8 miljardia. Siihen ei löytynyt edellytyksiä.

Onkin ilolla todettava, että hallitus ja erityisesti ministeri Perho on lähtenyt nyt liikkeelle sillä tavalla, että olemme päässeet alkuun työllisyyteen kannustavassa toiminnassa. Uskon, että tämä sikälikin ajoittuu erittäin hyvin, että kun olemme tämän kevään tulopoliittisen liittokieroksen aikana joutuneet toteamaan, että liukumineen palkankorotukset ovat nousseet 4—5 prosentin tasoon, niin tässä suhteessa täytyy vahvistaa meidän puskuriamme siinä suhteessa, että työllisyys voidaan säilyttää ja sitä voidaan kehittää, eikä niin, että kilpailemme ja hinnoittelemme itsemme markkinoilta ulos. On tärkeää, että tulee tällaisia keventäviä elementtejä. Tämä pieni kevennys työnantajan kelamaksuihin on mielestäni aivan hyvä askel.

Olen toki havainnut, ja myöskin ed. Aula nosti esille tavoitteen siitä, että ensimmäisen maksuluokan taso olisi pitänyt puolittaa 2,4:stä 1,2 penniin. Mutta ymmärtääkseni se on myöskin aika iso kysymys, ja suhteutettuna sitten niihin linjauksiin, joihin ministeri Perho äskeisessä puheenvuorossaan viittasi, ehkä on hyvä edetä askel askelelta. Tämänkin vaikutus on noin 500 miljoonaa markkaa vuositasolla. Jos olisi menty alimman maksuluokan maksun puolittamiseen, hintalappu olisi arviolta 1,3—1,5 miljardia.

Mutta hyvä näin. Mielestäni on toivottavaa, että hallitus tällä tavoin kantaa vastuun siitä, että voimme varmistua tulevasta työllisyydestä, voimme varmistua siitä, että saamme puskuria myöskin tulevaisuuden varalle, niin että suomalaisen työn hintakilpailukyky säilyy. Se on mielestäni ensiarvoisen tärkeää. Tämä esitys tavoitteiltaan palvelee tavattoman hyvin tätä ajatusta.

5 Mauri Salo /kesk: Arvoisa herra puhemies! Vain yrittäjyyden kautta voi tulla lisää työllisyyttä ja sitä kautta lisää palkanmaksua. Se on tosiaasia. Palkan sivukulut ovat puhuttaneet oppositiota taatusti enemmän kuin hallituspuolueita yh-

teensä viiden viime vuoden aikana, joten tässä asiassa edetään juuri siihen suuntaan, mitä oppositio on edellyttänyt, elikkä verokiilan leikkaamisen suuntaan. Askel, joka nyt otetaan, on vaatimaton, mutta on tietenkin ilolla merkille pantavaa, että asiassa liikutaan.

Ed. Aulan esityksessä nousi esiin kuntatyönantajapuoli. Valtiolla on syntynyt kunnille aikamoinen velka. Kun on tullut verovähennyksiä ja ne on tehty osana työmarkkinaratkaisua, erityisesti hallitus on alkuun sitoutunut siihen, että kunnille ne hyvitetään. Tässä olisi ollut oiva mahdollisuus pikkuisen lievittää kuntien ongelmakenttää alentamalla nimenomaan kelamaksua. Se olisi ilman muuta näkynyt jatkossa ja näkyisi parempana työllisyytenä, koska kuntakentällä on tarvetta työllistää. Mutta miksi ei työllistetä? On puute rahoista. Tästä olisi saatu pikkuisen liikkumatilaa. Toivon, että valiokuntakäsittelyssä asiaan tulee korjaus.

6 Sosiaali- ja terveysministeri Maija Perho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuntakenttää tultiin osittain vastaan lisäbudjetissa harkinnanvaraisen avustuksen 100 miljoonan markan lisäyksellä, joka avustus yhteensä tälle vuodelle on 420 miljoonaa markkaa. Lisäksi kehysten yhteydessä on tehty päätös siitä, että kustannustenjakotarkistus tulee kunnille kokonaisuudessaan, mikä tietysti oikein ja kohtuullista on. Se merkitsee seuraavan kolmen vuoden aikana 2,4 miljardia markkaa.

Toistan vielä sen, että suurin osa kuntakentästä on jo saanut helpotuksen työnantajamaksuihinsa työttömyysvakuutusmaksun alennuksen kautta, jonka ero suurten ja pienten työnantajien välillä on yli 2 prosenttia, suurtyönantajilla 3,45 ja pientyönantajilla 0,9. Eli hyöty on ikään kuin valmiina myös kuntakentässä.

7 Mauri Salo /kesk (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Perho ihan perustellusti tietenkin pohtii ja kertoo, mitä hallitus on tekemässä, mutta mitä hallitus on jättänyt tekemättä, se on edelleen se aukko, joka kuntataloudessa on näkyvissä. Siksi on tietenkin tavallaan osoitus siitä, että hallitusta pistää sydämeistä, kun kunnille osoitetaan 100 miljoonaa lisää harkinnanvaraisia. Tämä kertoo myös siitä, että kuntien ja valtion välinen rahaliikenne noin yleisesti ottaen ei ole kunnossa. Onhan siellä Jukka Pekkarisen työryhmä, joka tietenkin miettii kuntien

ja valtion välistä rahaliikennettä, mutta näissä asioissa, joissa voitaisiin liikkua pienin askelin kohti terveempää kehitystä, olisi hyvä toimenpide esimerkiksi juuri kelamaksun alentaminen tältä osin kuin nyt on muilta osin tapahtumassa.

8 Sosiaali- ja terveystoimi /ministeri Maija Perho (vastaanpuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En enää kolmatta kertaa toista sitä perustetta, joka on tämän keskustelun alaisena olevan lakiesityksen taustalla. Ed. M. Salo viittasi Jukka Pekkari- sen selvitystyöhön, jonka yhtenä tarkoituksena on hakea ratkaisuja nimenomaan niiden kuntien ongelmiin, jotka eivät hyödy yhteisöverosta siinä määrin kuin monet kunnat, joissa elinkeino- toiminta on vilkasta. Hän etsii ratkaisuja veronta- sausjärjestelmään ja ennen kaikkea keinoja siihen, että kuntatalous olisi nykyistä ennustetta- vampaa ja nykyistä vakaampaa. Uskon, että tä- män selvitystyön pohjalta päästään ratkomaan myös niitä ongelmia, jotka salissa on moneen kertaan nostettu esille. Mutta toistan vielä sen, että pitkästä aikaa kuntataloudessa on valoa nä- kyissä siitä syystä, että kustannustenjakotarkis- tus tuo varsin mittavan lisäpanostuksen kuntata- louteen.

9 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Halli- tuksen esitys on oikean suuntainen. Nyt tarvi- taan lisää työllisyyttä, tarvitaan sellaisia ratkaisui- ja, joilla työvaltaisten alojen työllistämisedelly- tyksiä parannetaan. Muun muassa eilen keskus- telussa nousi esille useassa yhteydessä, että meil- lä on nyt veronkevennysvaraa. Toivoisi, että sitä voitaisiin käyttää juuri yrittäjyyden edistämiseen ja kynnys- madaltamiseen.

Arvoisa puhemies! Kuntien taloudellinen ti- lanne on edelleen ongelmallinen monissa osissa maata. Sama koskee myös seurakuntia. Viime vuonna, kuten tiedämme, myös seurakunnilta lei- kattiin yhteisöveroa samaan tapaan kuin kunnil- ta. Se on poissa siitä palvelutuotannosta, jota myös seurakunnat osaltaan tekevät. Mielestäni yhtä lailla perusteltua olisi edistää sitä toimintaa, jota seurakunnat tekevät, samoin kuin kunnat, hyvinvointipalvelujen tuottajina alentamalla myös niiden työnantajamaksuja. Mielestäni tämä asia pitäisi ottaa valiokunnassa vakavasti pohdit- tavaksi.

10 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa puhemies! Ed. Väistö käyttämään puheenvuoroon, jossa hän toi esille kuntien ja seurakuntien paikallista- son julkisoikeudellisten yhteisöjen merkitystä ja tehtävää, on ilo yhtyä sillä tavalla, kuin ed. Väis- tö juuri toi esille. Kysymys on ihmisiä lähellä olevista julkisista palvelujen tuottajista, ja silloin kunnille ja myöskin seurakunnille, molemmille, tulee luoda ne edellytykset, joilla ne voivat ne tehtävät täyttää, joita paikallisella tasolla edelly- tetään.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveystoimi- valiokuntaan.

8) Hallituksen esitys laiksi työeläkevakuu- tusyhtiöistä annetun lain 12 §:n muuttami- sesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys HE 63/2000 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys laiksi Geodeettisesta laitoksesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 29/2000 vp
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 5/2000 vp

Toinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsitte- lyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

**10) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten vi-
ranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 1 ja 6
§:n muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyvik-
si laeiksi**

Toinen käsittely
Hallituksen esitys HE 27/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 9/2000 vp

Toinen varapuhemies: Ensimmäisessä käsitte-
lyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväk-
syä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten toinen käsittely päättyy.

Asia on loppuun käsitelty.

**11) Hallituksen esitys laiksi lasten kotihoi-
don ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain
muuttamisesta**

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 53/2000 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö StVM
9/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on
sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 9.
Ensin käydään asiasta yleiskeskustelu ja sen jäl-
keen otetaan lakiehdotus yksityiskohtaiseen kä-
sittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotuksen sisältö hyväksytään keskustelut-
ta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyy.

**12) Hallituksen esitys laeiksi patenttilain ja
kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain
muuttamisesta**

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys HE 21/2000 vp
Talousvaliokunnan mietintö TaVM 12/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on
talousvaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin käy-
dään asiasta yleiskeskustelu ja sen jälkeen ote-
taan lakiehdotukset yksityiskohtaiseen käsitte-
lyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtainen käsittely:

Lakiehdotusten sisältö hyväksytään keskustelut-
ta mietinnön mukaisena.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyy.

13) Laki tuloverolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 50/2000 vp (Kyösti Karjula /kesk
ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto eh-
dottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokun-
taan.

Keskustelu:

¹ **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa puhemies! Te-
kemässäni lakialoitteessa ehdotetaan, että keksi-
jän keksinnön luovutuksesta ja käyttöluvista saa-
dut tavanomaiset tulot vapautettaisiin tuloveros-
ta. Edellytyksenä on, että keksinnölle on myön-
netty patentti tai hyödyllisyysmallioikeus. Tä-
män kaltainen verovapaus on voimassa EU-
maista muun muassa Irlannissa.

Lakialoitteen ensisijaisena perusteluna on
osaamisyhteiskunnan luoma henkisen pääoman
korostuminen. Toinen keskeinen peruste on keksin-
nön vaatima, usein jopa vuosia kestävä pitkä-
jänteinen sitoutuminen. Aineeton pääoma on ai-
kaisempaa keskeisemmässä asemassa taloudelli-
seen pääomaan verrattuna. Keksintöihin kohdis-
tuva verovapaus on erityisen perusteltua tilan-
teessa, jossa luovuus ja innovatiivisuus ovat rat-
kaisevassa asemassa kilpailukyvyn kannalta.
Tämän lisäksi viime päivinä, erityisesti eilen kes-
kustelimme veroasioista, veroalennusvarasta,
joka pitäisi hyödyntää ennen kaikkea ennakko-
luulottomilla, uusilla kokeiluilla, konkreettisilla
avauksilla verotuksen uudistamiseksi.

Hallituksen piirissä esillä oleva Yrittäjäyys-
hanke ja sen sisällön vahvistaminen on ollut

myös ajatuksissani, kun olen tätä lakialoitetta valmistellut. Minä toivon, että hallitus ottaa Yrittäjyys-hankkeen sisällön vahvistamisessa myös tämän aloitteen huomioon. Nimittäin tulevaisuudessa työllisyys ja kansantalus ovat riippuvaisia kansalaisten kyvystä ja halusta tuottaa innovaatioita. Yhä useammat tutkimukset osoittavat sen, että innovaatiot ovat talouden kasvun edellytys.

Teollisen yhteiskunnan aikana taloudellinen pääoma edellytti tuloveroa keveämpää veroastetta. Tämähän oli peruste sille ja meidän nykyisellekin käytännöllemme, että pääomaverotus on selvästi työn verotusta alhaisempi. Minusta nykyisessä yhteiskunnallisessa muutoksessa, uuden talouden yhteiskuntakehitysvaiheessa jatkuva uuden luominen ja osaajien houkutteleva vaativat verotuksellisten rakenteiden merkittävää muuttamista henkistä pääomaa suosivaksi. Raskaan tuloverotuksen kohdistaminen henkisen pääoman alueelle ei tue taloudellista kasvua, se estää työllisyyden paranemista ja ennen kaikkea kansallisen osaamispääoman kehittymistä.

Käytännössähän nykyinen keksinnöistä, patenttioikeuksista saatava tulo pääsääntöisesti verotetaan marginaaliveron piirissä. Suuri osa keksijöistä, keksintöjen tekijöistä on työsuhteessa olevia ihmisiä, ja kun keksinnöstä tuleva tulo tuloutetaan palkkatulon päälle, se käytännössä merkitsee marginaaliverotuksen toteutumisesta elikkä hyvin monissa tapauksissa jopa 60 prosentin vero-osuutta. Tämähän johtaa siihen, että tästä yhteiskunnan kehittymisen kannalta kaikkein merkittävimmästä hyödykkeestä hyödyn saa ainoastaan valtio.

Minusta tämä on erittäin iso tähän yhteiskuntavaiheeseen liittyvä periaatteellinen kysymys. Sen vuoksi aivan samalla tavalla kuin aikanaan on arvioitu pääoman ja työn suhdetta, meidän pitäisi tänä päivänä rohkeammin arvioida pääoman, työn ja innovatiivisuuden suhdetta.

Irlannissa on keksinnöistä saadut tulot vapautettu kokonaan tuloverosta. Edellytyksenä on, että keksintö on patentoitu hyvässä uskossa eli bona fide teollista käyttöä varten eikä sen vuoksi, että patentin avulla pyritäisiin kiertämään veroja. Haluan erityisesti korostaa myös sitä, että ei ole kysymys siitä, että me loisimme käytäntöä, jolla keksinnöistä, patenteista löytyisi uusi veronkiertämisen mahdollisuus. Senkin vuoksi uusien lainsäädännöllisten puitteiden luominen on erittäin perusteltua.

Arvoisa puhemies! Todella toivon, että hallitus ottaa tämän lakialoitteen käsittelyyn, ottaa sen huomioon Yrittäjyys-hankkeen sisällön vahvistamisessa ja jopa niin, että ellei tämä täydellinen verovapaus ole käytännössä mahdollista, vähintäänkin harkittaisiin normaalin pääomaverokannan käyttöönottoa myös henkisen pääoman tulojen osalta.

2 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa herra puhemies! On ilo yhtyä kannattamaan ed. Karjulan puheenvuoroa ja lakialoitetta. Tarvitaan uusia näköaloja, joilla luodaan uutta tuloa, uusia työpaikkoja. Ennen kaikkea tarvitaan innovatiivisuutta, ja verotuslainsäädännön tulee, kuten kaiken muunkin lainsäädännön, suuntautua eteenpäin ja tulevaisuuteen. Innovatiivisuus on se sana, jonka henkilökohtaisesti näen ed. Karjulan aloitteesta ja puheenvuoroissa aivan kantavana sanana. Toivon, että jatkokäsittelyssä aloite saa myönteisen eteenpäinmenon, niin että verotuslainsäädäntö tukee innovatiivisuutta ja sitä kautta työpaikkoja ja tulonmuodostusta ihmisillä ja yhteiskunnalla.

3 Mauri Salo /kesk: Arvoisa herra puhemies! On ilolla pantava merkille, että oppositiopuolue taas kerran on ollut aktiivisesti liikkeellä ja nyt auttamassa hallitusta Yrittäjyys-hankkeen eteenpäinviennissä. Yrittäjyys-hankehan oli pääministerin ilmoituksen mukaan sellainen, joka ei ole kuitenkaan missään paperilla vaan koostuu pienistä asioista. Tässä on yksi oiva asiakokonaisuus siihen.

Innovatiivisuuden käyttöönotto yhteiskunnassa on tulevaisuuden tae. Ed. Karjulan lakialoitteesta lähdetään nimenomaan siitä, että kannustettaisiin ihmisiä miettimään työpaikallaan tai yksityisesti, niin että löytyy jotain uutta ja erityistä, joka on patentiksi asti vietävissä. Pienissä asioissa verotuskohtelu olisi varmaan hyvin kannustava, jos se olisi nollatasoinen, mutta niin kuin ed. Karjulakin puheenvuoronsa lopussa totesi, jos tämä veroteknisesti ei ole kokonaisuudessaan sovellettavissa, pääomaverokanta olisi oikea, koska juuri näin on, että tulon lisänä jokin palkkio aiheuttaa sen, että suurin hyötyjä siitä on valtio. Näin ollen se ei myöskään ole omalta osaltaan lisäämään innovatiivisuutta, vaan nimenomaan tämän esityksen pohjalta saataisiin lisää halukkuutta yrittämiseen.

4 Pentti Tiusanen /vas: Puhemies! Patentointikysymys ehdottomasti tulee olemaan kokonaisuutena entistä tärkeämpi. Se on jo nyt sellainen. Eduskunnassa on juuri käsitellyssä bioteknologisten keksintöjen patentointi, joka liittyy hyvin läheisesti dna:n ja geenien patentointiin. Tuon esityksen 2 §:n 1 ja 2 momentti ovat olleet aika tavalla luettaessa keskenäänkin ristiriitaisia. Saamani tiedon mukaan myös talousvaliokunta on yhtynyt ympäristövaliokunnan käsitykseen siinä asiassa, ja on hyvä, että sitä on nyt selvennetty.

Mutta esimerkiksi geeniteknologia ja sen patentointi on sellainen alue, joka on hyvin hankala ja vaikea ja jossa liikkuvat miljardit markat. Yhdysvalloissa ja Euroopassa on noudatettu vähän erilaista filosofiaa näissä asioissa. Patentointilainsäädännössä Euroopan unioni on lähtenyt Yhdysvaltain tielle lähinnä dollarit tai eurot mielessään eikä niinkään etiikka ja se, mitä merkitsee ihmisen perimän patentointi, sen eettiset ongelmat. Näin ollen tämä asia on paljon paljon suurempi kuin ajatellaan vain näin taloudellisesta näkökulmasta. Toivon, että yleensä patentoinnista käytäisiin enemmän keskustelua, mihin tulee nyt mahdollisuus, kun hallituksen esitys palaa tänne.

5 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa herra puhemies! Oli myönteistä kuulla ed. M. Salon puheenvuoro: kuinka tuetaan näin opposition herättein myöskin hallituksen yrittäjäpolitiikkaa. Valittaen vain totean, että tällä kertaa salissa ei oikeastaan hallituksen yrittäjäkansanedustajia ole paikalla, jolloin hekin olisivat voineet osallistua tähän keskusteluun ja nähdä tämän asian tärkeyden ja herättelymahdollisuuden siitä, kuinka Yrittäjyys-hanke etenee ja kuinka yritteliäisyyttä voitaisiin tukea Suomenmaassa enemmän kuin sitä nyt hallituksen tavoin on tällä kertaa edes tehtykään.

Täytyy sanoa, että jos tästä asiasta kaikki yrittäjäkansanedustajat ottaisivat yhteisen ajatuksen ja tuulen eteenpäin, olen vakuuttavan varma, että ed. Karjulan tekemä aloite menisi myöskin loppuun saakka hallituksen esityksenä ja tulisi eduskunnassakin hyväksytyksi.

6 Pekka Vilkuna /kesk: Arvoisa herra puhemies! On aivan selvä asia, että Suomi ei voi pärjätä maailman kilpailussa työn tekemisellä. Sen on pärjättävä siellä yksinomaan ideoimalla, aivotyöllä, siinä ovat Suomen mahdollisuudet. Vain

se, että me pidämme pääomaverotuksen semmoisena, että pääomat pysyvät tässä maassa siinä määrin, että meillä on mahdollisuus teollisuuslaitoksia rakentaa ja ylläpitää, ja että aivotoinnin verotus pidetään niin edullisena, että paras aivovoima pysyy Suomessa, vain se on se tie, millä me voimme kansainvälisessä kilpailussa menestyä.

Tuen lämpimästi ed. Karjulan tekemää lakialoitetta, että nimenomaan patenteista saatu tulo olisi puhtaasti verovapaata, mutta vähintäänkin pääomaveroluokassa.

7 Kyösti Karjula /kesk: Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen tarkasteli patenttilainsäädäntöä ja ennen kaikkea sitä, mitä ongelmia liittyy myös patentointiin. Hyväksyn kyllä tämän näkökulman, ja liittyen nimenomaan osaamisintensiiviseen yhteiskuntakehitykseen jatkuvasti tulee uusia ja yhä vaikeammin määritettäviä alueita patentoinnin kohteiksi, myös alueita, joilla eettiset kysymykset nousevat hyvin vahvasti esille. Tämä on kuitenkin oma alueensa, ja tämän rinnalla ja mieluummin ennen meidän pitäisi kuitenkin ratkaista tämä taloudellinen kysymys, jonka avulla me kannustamme suomalaisia innovatiivisuuteen, uuden löytämiseen, keksimiseen, koska se jos mikä on ollut tähän asti ja ennen kaikkea tästä eteenpäin pienen kansakunnan menestymisen ehto.

8 Pertti Turtiainen /vas: Arvoisa herra puhemies! En ole yrittäjä, mutta olen yrityksen palveluksessa ollut ennen eduskuntaan valintaani, ja sopinee ed. S. Lahtelalle, että käytän puheenvuoron kuitenkin tästä asiasta. (Ed. S. Lahtela: Jopa toivottavaa!)

Arvoisa puhemies! Lakialoite on mielestäni ihan kohtuudella todettava aika hyväksi, koska tässä on tiettyä näkökulmaa, että tämä voi vaikuttaa, sanotaan, elvyttävästi yritystoiminnan kehittymiseen. Mikä tämän tarkoitus on loppujen lopuksi laajuudeltaan? Tässähän lähdetään siitä, että keksijä voi luovuttaa tai myydä oikeutensa jollekin, mutta aloin ajatella sitä, onko tämä jonkinlaisessa ristiriidassa tilanteessa, jossa yrityksen palveluksessa oleva työntekijä tekee keksinnön. Silloin esitetty verovapaus ei ihan sovi yksi yhteen verrattuna siihen, kun puhutaan puhtaasti keksijästä, joka tekee keksintöjä ja myy niitä muualle. Ajatellaan vaikka, että työntekijä tekee keksinnön yrityksen palveluksessa ja saa siitä

esimerkiksi 300 000 markan palkkion. Jos siitä ei pidätetä veroa, se ei varmaan ole täysin oikeudenmukaista muita työntekijöitä kohtaan.

⁹ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Todelikin aivan oikein edustaja Karjula toteaa, että tarvitsemme innovatiivisuuden tukimuotoja ja nimenomaan henkisen pääoman toteuttamisen mahdollistamista. Täällä on ihan oikein todettu, millä Suomi yleensä pystyy tulemaan toimeen. Ei fyysisillä lihaksilla, vaan aivokapasiteetilla, näin voidaan kiteyttää.

Ed. Vilkuna totesi, että yritykset tarvitsevat matalaa verotusta, pääomaveroa, ja parhaimmat aivot, vai miten se oli, edustaja Vilkuna, tarvitsevat myös matalaa verotusta. Näin ei mielestäni suinkaan ole, että verotus on ykkösasia. Turvallinen, hyvä toimintaympäristö, hyvät infrastruktuurit, terveydenhoito ja opetus jne. ovat varmasti yhtä tärkeitä, jos eivät vielä tärkeämpiä, ja kansainvälisille yrityksille Suomi varmasti on siinä mielessä hyvä paikka asettua, että täällä on turvallisuutta. Lapset voivat kävellä kaduilla, heitä ei tarvitse autolla viedä kouluun jne., vaan ihmiset voivat kohtuullisen vapaasti vielä liikkua. Eivät rikkaatkaan tarvitse aidattuja erillisalueita, niin kuin monin paikoin maailmassa tilanne tällä hetkellä on. Siinä on Suomen eräs vahvuus, ja sen toteuttamiseen me tarvitsemme verotuloja.

¹⁰ **Pekka Vilkuna /kesk:** Arvoisa herra puhemies! En tiedä, sanoiniko epäselvästi, vai ymmärsikö edustaja Tiusanen pikkuisen tahallaankin väärin. Totta kai se, mitä edustaja Tiusanen sanoi, on tärkeää, mutta jos meillä on niin korkea pääomaverotus, että maasta häipyvät pääomat, jos meillä on niin korkea aivokapasiteetin verotus, että sekin muuttaa ulkomaille, niin se on aivan sama sille loppupopulalle, vaikka se täällä hiekkalaatikolla leikkiikin, ei sillä elintaso nouse siinä vaiheessa. Kyllä aivojen ja pääoman pitää pysyä maassa myös.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

14) Laki kuntalain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 51/2000 vp (Kari Urpilainen /sd ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Kari Urpilainen /sd:** Arvoisa puhemies! Jättämämme lakialoite kuntalain muuttamiseksi tähtää uuden vaihtoehdon tuomiseen nykyisen järjestelmän rinnalle, jossa kunnan toimintaa johtaa virkamiehenä toimiva kunnanjohtaja. Aloitteemme tähtää siihen, että kunnille tulisi mahdolliseksi valita myös luottamushenkilönä toimiva pormestari. Kumpi johtaa kuntaa, sen päättäisi viime kädessä kunta itse. Aloitteen tavoitteet ovat kolmenlaiset. Ensinnäkin se pyrkii vahvistamaan kunnallista itsehallintoa, toiseksi tavoitteena on vahvistaa kunnan toiminnan kansanvaltaisuutta ja kolmantena tavoitteena on tehostaa kunnan toiminnan johtamista siten, että olisi mahdollista yhdistää kunnanjohtajan ja kunnanhallituksen puheenjohtajan tehtävät.

Kunnallisen itsehallinnon vahvistaminen on julkisen hallinnon periaatteen mukaista, ja lisäksi se on linjassa sen voimassa olevan kuntalakia säädettäessä todetun ohjenuoran kanssa, jonka mukaan kunnat itse päättävät siitä, kuinka ne toimintansa organisoivat. Mitä tulee kansanvaltaisuuden vahvistamiseen, olisi lakialoitteen mukaan nykyisen kunnanjohtajajärjestelmän rinnalle luotavissa pormestari malli. Valtuusto valitsisi kunnanhallintoa, taloudenhoitoa ja muutakin toimintaa johtavan luottamushenkilön keskuudestaan aina toimikautensa ajaksi. Mikäli valtuusto niin haluaisi, voisi se myöskin päättää johtosäännössään siitä, että pormestari olisi lisäksi valtuuston puheenjohtaja.

Mainittu kolmas tavoite, kunnan johtamisen toiminnan tehostaminen yhdistämällä kunnanjohtajan ja kunnanhallituksen puheenjohtajan tehtävät, oli muinoin olemassa, ja tehokkuudesta saatiin kieltämättä hyviä kokemuksia. Kun kuntalaki vuonna 1977 astui voimaan, luovuttiin tästä käytännöstä ennen kaikkea sen vuoksi, että sen nähtiin antavan liian suuren vallan virkamiehelle eli kunnanjohtajalle. Nyt tämä meidän lakialoitteemme tähtäisi siihen, että tämä yhdistetty teh-

tävä tulisi luottamushenkilöpohjalta toimivalle pormestarille.

Miksi tätä vaihtoehtoa tarvitaan? Tavoitteet puhuvat jo osaltaan muutostarpeen puolesta, mutta haluan lisäksi nostaa esille virkamiesvalta-problematiikan, josta kuntia kuulee tasaisin väliajoin syytettävän. Virkamiesvallan voidaan katsoa olevan seurausta nimenomaan vallitsevan kuntalain kunnanjohtajaa koskevista säännöksistä. Sitä mukaa, kun kunnan asioiden hoitoon liittyvä kenttä on kasvanut, on se myös tullut monimutkaisemmaksi ja usein myös vaikeammaksi. Tällöin kunnanjohtajan johtaman asioiden valmistelun merkitys on myös saanut aivan uuden painoarvon. Käytännössä tämä on johtanut siihen, että valmisteluvaihe merkitsee myös tärkeää päätöksentekovaihetta siten, että jokin ratkaisu otetaan päätöksenteon pohjaksi muiden vaihtoehtojen joutuessa sivuun. Tämä ei ole suotavaa kuntademokratian toimivuuden kannalta, mutta eittämättä väistämätöntä. Vastuun kantaa viime kädessä yleensä valtuusto tai jokin muu luottamushenkilöelin, mutta ratkaisun itse asiassa tehnyt kunnanjohtaja tai muu virkamies jää valmistelijana päätöksenteossa pimentoon.

Kuntalaisten kiinnostuneisuus kunnallispolitiikkaa kohtaan on vähentynyt paljon menneinä vuosina. Tästä on osoituksena muun muassa äänestysprosentin lasku useissa peräkkäisissä vaaleissa ja pätevien kunnallisvaaliehdokkaiden löytymisen vaikeus. Ehdotettu muutos kunnallislakiin olisi, näin uskomme, omiaan korjaamaan myös tätä tilannetta parempaan suuntaan, koska se vahvistaisi kansanvaltaista johtamista.

Ehdotetun kaltaiselle lainmuutokselle on olemassa tarvetta myös tutkimusten valossa. Kunnallissalan kehittämissäätiön vuonna 94 julkaiseman raportin mukaan jopa 60 prosenttia kuntalaisista oli sitä mieltä, että kaupunkien ja kuntien johtajat tulisi valita virkaansa suoralla kansanvaalilla. Säätiön vuonna 99 keräämän aineiston perusteella kuntahenkilöstön henkilöstöjärjestöjen edustajista puolestaan enemmistö kannatti pormestariamallia nykyisen järjestelmän sijaan. Haluttomimmin muutokseen ovat suhtautuneet, mikä on aika ymmärrettävääkin, kunnanjohtajat, mutta, kuten todettu, muutoshaluttomuutta on helppo ymmärtää heidän omasta asemastaan katsoen.

Meidän tulisi kuitenkin vastata siihen suureen määrään kuntalaisten mielipiteitä, joka toivoo, että kuntalaisilla olisi suora vaikutus siihen, kuka

on kunnassa johtajana. Lakiehdotuksessa ei menä kuitenkaan niin pitkälle, että pormestarit ehdotetaan valittaviksi suorilla vaaleilla. Näin siksi, että ei ole syytä luoda sellaista toimielintä, jonka voitaisiin katsoa saavan valtuutuksensa suoraan kuntalaisilta, aivan kuten valtuustokin. Tällainen tilanne saattaisi johtaa turhiin kilpailutilanteisiin, vastakohtiin. Sen sijaan pormestari-malli lakialoitteessamme ehdotetussa muodossa toteuttaa kansanvaltaisuuden ideaa hyvin, koska pormestarin valitsisi kunnanvaltuusto ja hänen tulisi olla siis valtuuston jäsen.

Koska pormestari olisi aloitteen mukaan luottamushenkilö, tulisi häneen osaltaan soveltaa kuntalain voimassa olevia luottamushenkilöitä koskevia säännöksiä. Poikkeuksen tähän muodostaisi pormestarille maksettava palkkio. Koska tehtävä olisi käytännössä päätoiminen, tulisi siitä maksaa palkkaa palkkion sijaan. Palkan suuruuden päättäisi kunnanhallitus.

Ottaen huomioon aloitteen tavoitteet eli kunnallisen itsehallinnon vahvistamisen, kunnallisen johtamisen kansanvaltaisuuden lisäämisen ja kunnan toiminnan johtamisen tehostamisen, tukevat nämä nimenomaan vahvan poliittisen johtajuuden kehittämistä kunnissa. Aloitteessa ei ehdoteta rajoituksia sille, kuinka moneksi valtuustokaudeksi sama henkilö voitaisiin valita pormestariksi. Kansa sanoisi siihen myöskin painavan sanansa.

Mitä tulee kunnanjohtajan valintaan, ei siihen ehdoteta mitään muutoksia. Hänet voitaisiin jatkossakin valita joko määräajaksi tai toistaiseksi, mutta pormestari valittaisiin aina määräajaksi elikkä valtuustokaudeksi. Pormestarin valinta suoritettaisiin, kuten kunnanjohtajankin valinta, niin, että valtuuston toimittamassa vaalissa eniten ääniä saanut henkilö valittaisiin tähän tehtävään. Mikäli kukaan ei saisi yli puolta äänistä, toimitettaisiin uusi vaali niiden kahden henkilön välillä, jotka ovat saaneet eniten ääniä. Tällöin enemmistön äänistä saanut valittaisiin tähän tehtävään.

Arvoisa puhemies! Ehdotamme, että tämä lakialoite voitaisiin saattaa eteenpäin ja että se voisi astua voimaan ensi vuoden alusta. Mikäli näin tapahtuisi, voitaisiin tänä syksynä kunnallisvaalit joissakin kunnissa jo itse asiassa käydä uuden ajatuksen merkeissä, ja tällöin ehkä kunnallisvaalien luonnekin tulisi näiden valittavien pormestarien myötä jonkin verran muuttumaan.

² **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa puhemies! Kunnallisvaalit ovat jälleen edessä ensi syksynä, ja ehdokashankinta on parhaillaan käynnissä. Vaikuttaa siltä, että kunnallisvaalien ehdokasasettelu on entistä työläämpää. Esimerkiksi 70-luvulla kunnallisvaaleissa ehdokkaita oli jokaisesta valtuustopaikkaa kohti kuusi ja viime vaaleissa heitä oli tarjolla enää vain neljä. Joillakin paikkakunnilla on pystytty etenemään jo huomattavan nopeasti ja ehdokasasettelu on jo selvillä, eli eroja paikkakunnittain on. Joka tapauksessa on toivottavaa, että mahdollisimman moni ryhtyy ehdokkaaksi tai löytää oman mieluisen ehdokkaan, koska ei ole sama, ketkä henkilöt kunnissa ovat päättämässä palveluista, mitä ja millä tavalla niitä tuotetaan.

Ed. Urpilainen viittasi myös äänestysprosenttiin. Sehän on viime vaaleissa, peräkkäisissäkin vaaleissa hyvin jyrkästi laskenut, ja äänestysaktiivisuuden kohottamiseksi on monenlaisia aktiiviteetteja, osallistumishankkeita, joilla yritetään sitten seuraavissa vaaleissa nostaa äänestysprosenttia.

Mitkä sitten ovat syitä tähän kehitykseen, että ehdokkuus ja yleensäkin päätöksenteko eivät kiinnosta? Väitän, että kuntalaiset kokevat yleensäkin päätöksenteon etäiseksi. Kuntalaiset näkevät jollakin tavalla tämän prosessin kasvottomana. Monessa yhteydessä on korostettu valtuuston roolia päätöksentekijänä ja tahdonilmaisijana, sen terävöittämistä. Tätä tilannetta ei nyt pystytä millään lakipäätöksillä parantamaan. Minusta tämä asia on valtuutettujen käsissä. Varmasti tässä on eroja eri paikkakunnilla.

Myös lautakuntien määrää on viime vuosina hyvin voimakkaasti karsittu ja tätä kautta luottamushenkilöpaikat ovat vähentyneet. Tässä varmasti mentiin osin liian pitkällekin. Uskon, että jonkinlaista palaamista tapahtuu entiseen suuntaan. Kuitenkin myös kuntalaisten yleinen kiinnostus yhteisten asioiden hoitoon on laskenut. Päätökset ja asiat koetaan entistä hankalampina. Valinnan tekeminen tapahtuu huonojen ja vielä huonompien vaihtoehtojen välillä. Totta kai, myös kuntalaisten ajankäyttöä ehkä ajatellaan entistä tarkemmin, koetaan muut asiat tärkeämmiksi. Myös ed. Urpilainen viittasi siihen, että koetaan tietyllä tavalla, että valta on lipunut yhä enemmän virkamiesten käsiin.

Olen yksi lakialoitteen allekirjoittajista. Aloitteessa ehdotetaan kuntalakia muutettavaksi si-

ten, että kunnan toiminnan johtamista varten kunnassa on päätoimisena luottamushenkilönä toimiva pormestari tai nykyiseen tapaan virkamiehenä toimiva kunnanjohtaja. Edelleen ehdotetussa pormestarimallissa kunnanvaltuusto valitsisi pormestarin valtuutetuista valtuuston toimikaudeksi eli neljäksi vuodeksi. Pormestari olisi aina kunnanhallituksen puheenjohtaja. Kunta voisi sitten päättää, onko pormestari myös valtuuston puheenjohtaja. Jos kansainvälisesti asiaa tarkastellaan, esimerkkejä on, että on sekä valtuuston valitsemia että suoralla kansanvaalilla valittuja pormestareita. Suoraa kansanvaaliahan ei lakialoitteessa ehdoteta.

Samalla kun ehdotettu laki vahvistaa kansanvaltaista johtamista kunnan toiminnassa, sen tarkoitus on myös parantaa kunnan päätöksentöön ja toiminnan hyväksyttävyyttä ja kiinnostavuutta kuntalaisten keskuudessa. Pormestarimalli antaisi kunnalle mahdollisuuden saattaa kunnan päätöksenteon valmistelu välittömästi kansanvaltaiseen ohjaukseen, niin kuin aloitteessa todetaan. Kunnanjohtajan johtaman valmistelun merkitys on tullut nykyisin yhä keskeisemmäksi asioiden lisääntyessä ja monimutkaistuesssa, ja käytännön päätökset tehdään useimmiten jo valmisteluvaiheessa, kun valitaan ratkaisumalli.

Viittasin aiemmin siihen, että monissa maissa kunnan johtamisjärjestelmä toteutuu niin sanotun pormestarimallin periaatteiden mukaisesti. Tämä olisi rinnakkainen vaihtoehto nykymuotoiselle kunnanjohtajajärjestelmälle. Toivon, että tämä etenee, mutta varmasti tämä kokee myös vastustusta, ja tähän jo tässä vaiheessakin on reagoitu tietyiltä suunnilta. Toisaalta myös on todettava, että nykyinen kuntalaki antaa mahdollisuuden muun muassa valtuuston ja hallituksen puheenjohtajuuksien yhdistämiseen samalle henkilölle ja valtuuston toimikaudeksi valitun kunnanjohtajan valintaan kunnanhallituksen puheenjohtajaksi. Mutta tietäkseni näitä kumpaakaan mallia ei ole otettu käyttöön missään päin Suomea.

Toistan vielä, että toivon, että asia etenee. Tässä olisi yksi vaihtoehto. Uskon, että tämä hyvin pienin askelin toteutuisi. Luontevaa tällaisen kokeilu olisi sellaisissa kunnissa, jos ja kun haluja on, siinä vaiheessa, kun kunnanjohtaja siirtyy eläkkeelle tai vaihtaa paikkakuntaa. En usko, että väkivaltainen eteneminen tässä asiassa olisi kenenkään eduksi.

³ **Matti Vanhanen /kesk:** Arvoisa puhemies! Minusta lakialoite on tervetullut ja samoin edustajien Urpilainen ja Kähkönen äsken esittämät perustelut on helppo allekirjoittaa. Minusta tuntuu, että tämän tyyppistä uudenlaista pormestari-mallia tarvitsisivat ehkä eniten ne kunnat, jotka ovat vaikeuksissa, joilla on ehkä eniten voitettavaa tulevaisuudessa, jotka selvästikin tarvitsisivat voimakasta johtajuutta ja sitoutumista kehittämishankkeisiin ja visioiden luomista. Tässä suhteessa myös asioiden personoiminen, henkilön kautta haettava johtajuus, antaa uskottavuutta tällaisen linjan pitävyydelle. Siinä mielessä pormestari-mallilla on minusta hyvin suuret edut.

Oikeastaan näistä syistä johtuen — ja tähän liittyy ainoa kritiikkini aloitetta kohtaan — myös pitäisin etuna sitä, jos tästä laki tehdään, että annettaisiin myös mahdollisuus siihen, että valinta suoritettaisiin kunnallisvaalien yhteydessä suoralla kansanvaalilla, sillä se ehkä parhaiten valikoisi joukosta sellaiset johtajat, joilla on myös persoonallisuutta viedä hankkeita eteenpäin. Itse asiassa uskon, että se henkilöön sitomista parhaalla tavalla edesauttaisi. En usko, että syntyy kovin pahaa ristiriitaa esimerkiksi valtuustojen ja kunnanhallituksen ja vaaleilla valitun pormestarin välillä, sillä tietysti pormestari pääosaa päätöksiä tehdessään tekee niitä yhtenä kollektiivin jäsenenä kunnanhallituksessa tai valtuustossa, ja viime kädessä kyllä siellä valtuuston puolella enemmistö päätöksen tekee. Mutta sillä, että kuntalaiset kokisivat sitovansa seuraavien neljän vuoden kehittämisen painopisteet johonkin henkilöön, että joku henkilö nimellään vastaa puheistaan, sillä minusta olisi aika suuri merkitys. Toivoisin, että valiokuntakäsittelyssä paitsi että lakialoite menisi läpi, siihen sisällytettäisiin myös suoran kansanvaalin mahdollisuus.

⁴ **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Kähkönen puheenvuorossaan jo totesi, että hän on lakialoitteesta keskustellut ja saanut myöskin ehkä ei aivan varauksettoman ihailevia kannanottoja. Minä aivan aluksi puheenvuorossani ilmoittaudun lukeutuvani niihin, jotka eivät aivan rajattoman ihastuneita kaikilta osin tähän aloitteeseen ole. Pohdiskelen tätä siltä kannalta.

Ensinnäkin haluaisin todeta, että edustuksella demokratialla ja kunnallisella demokratialla on Suomessa ja Pohjoismaissa hyvin pitkät ja kunniakkaat perinteet. Mikä puolustaa minusta nykyistä järjestelmää, on se, että sillä on erittäin

hyvät näytöt sopeutumisesta mitä erilaisimpiin olosuhteisiin. Aivan viime ajoilta minusta, sanotaan, suomalaisen yhteiskunnan selviytymisessä vaikeasta lamasta oli hyvin pitkälti nimenomaan kunnallisen demokratian suoriutumisesta kysymys.

Täytyy tietenkin asettaa kysymys, onko kunnissa tällä hetkellä olemassa demokratiavajetta, ja jos on, onko se peräisin nykyisin voimassa olevan kuntalain säädöksistä, toisin sanoen onko nykyinen kuntalaki jollakin tavalla tulppana sille, että demokratia voisi kunnissa toteutua nykyistä paremmin. Ed. Kähkönen ja myöskin muistaakseni ed. Urpilainen viittasivat siihen, että todellakaan voimassa olevan kuntalain mahdollisuuksia ei ole otettu valtakunnassa käyttöön. Tämä mielestäni kertoo siitä, että se demokratiavaje ei ehkä kuitenkaan tuossa suunnassa ole kaikkein keskeisimpiä kuntakentän ongelmia tällä hetkellä.

Hieman haluaisin myöskin pohtia puheenvuorossani sitä, ovatko niin sanottu poliittinen johtajuus eli luottamushenkilöjohtajuus ja virkamiesjohtajuus niin jyrkästi erotettavissa toisistaan kuin halutaan antaa uskoa. Onhan nyt kuitenkin tosiasia, että kun kunnanjohtajaa esimerkiksi kuntiin valitaan, paitsi että hyvin huolellisesti selvitetään kunnanjohtajan niin sanottu muodollinen pätevyys ja hänen aikaisempi työuransa, kyllähän siinä aika tehokkaasti otetaan myöskin selvää hänen yhteiskunnallisesta ja poliittisesta viitekehyksestään. Haluan tällä sanoa, että ei se virkamiesjohtaja, kunnanjohtaja, kunnassa suinkaan ole aivan vapaa poliittisen johtajuuden roolista, jos haluamme tässä asiassa olla rehellisiä.

Hieman oudoksun myöskin sitä, että virkamiesjohdon ja luottamusjohdon välillä halutaan nähdä jokin sovittamaton ristiriita ja eri suuntaan vetämisen tarve. Minusta asianlaita ei suinkaan ole näin. Väitän, että pääsääntöisesti asia ei todellakaan ole niin. Totta kai on kyse myöskin päätöksentekokulttuurien erosta eri paikkakunnilla. Minä voin sanoa, että minulla on kokemusta, sanotaanko, kahdesta hyvin erilaisesta päätöksentekokulttuurista samalla paikkakunnalla riippuen juuri kaupunginjohtajan tai kunnanjohtajan persoonasta. Voin kertoa, että hyvin huomattavia eroja saattaa se kulttuuri saada nimenomaan kaupunginjohtajan persoonastakin lähtöisin.

Tottahan on, niin kuin todettiin, että valmistelukoneistolla, jota kunnanjohtaja kunnassa joh-

taa, on tietysti hyvin keskeinen rooli. Mutta valmistelullekin täytyy tietysti asettaa kunnassa tietyt kriteerit. Minusta kunnanhallitus ja kunnanvaltuusto yhä useammin paaluttavat valmistelun reunaehdoja pitkälle tulevaisuuteen, ovathan kunnissa voimakkaasti yleistyneet erilaiset valtuustojen strategiaseminaarit, joissa todella luodaan suuntaviivoja kunnan tulevalle kehittämiselle.

En minä nyt varsinaisesti halua tietenkään asettua vastustamaan lakialoitteessa esitettyä pormestarihallinnon kokeilemistä, mutta tärkeämpänä pitäisin sitä, että ensiksi katsottaisiin nykyisen järjestelmän tarjoamia mahdollisuuksia.

Vielä muutama huomio aloitteesta. Olen aivan samaa mieltä kuin äskeinen puhuja, ed. Vanhanen, että jos todella halutaan kuntalaisten suorien vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä, jos ollaan siirtymässä pormestarihallinnon kokeiluun, ehdottomasti minusta pitäisi sitten mennä todella suoraan kansanvaaliin eikä jättää sitä ikään kuin välillisesti jo kerran valitun valtuuston tehtäväksi. Sitä paitsi, jos pormestari valitaan valtuutettujen joukosta, niin kuin lakialoitteessa esitetään, sehän sulkee valinnan ulkopuolelle sellaiset henkilöt, jotka eivät voi tulla valituiksi valtuustoon. Siinäkin saattaa olla pieni demokratiaa kaventava elementti mukana. Sitä paitsi minä en oikein usko, että pormestarijärjestelmässäkään päästäisiin kovin merkittävästi eroon valmistelukoneiston merkittävästä roolista kunnallisessa päätöksenteossa.

5 Tero Rönni /sd: Arvoisa puhemies! Kunnan johtaminen tuntuu Suomessa olevan erittäin kovien kriteerien ja vaikeuksien hallitsemia. Kuntalain muutoksessa vuonna 95 muutettiin myös kunnanjohtajien erottamisesta annettuja sääntöjä. Samalla heidän viroistaan voitiin tehdä määräaikaisia. Alussa parin ensimmäisen vuoden aikana tehtiinkin useita erottamisia, jotka perustuvat lähinnä luottamuspuolaan ym. vastaavaan, eikä mitään todellisia syitä löytynytkään. Näistä sitten vuosien oikeusprosessien jälkeen on kumottu pikkuhiljaa suurin osa. Osa kunnista on joutunut maksamaan vaihtelevan määrän korvauksia aiheuttomasta erottamisesta. Syy näihin lienee esimerkiksi siinä, että kunnanvaltuutetut ajattelivat näyttävä voimansa kunnanjohtajalle, joka aiemmin oli toiminut lähes diktaattorimaisiin valtuuksiin ja kenties erehtynyt jopa moittimaan jotakuta valtuutettua. Nyt kun sopiva tilaisuus tuli, annettiin palaa ja näytettiin kunnanjoht-

tajalle, kuka tässä kunnassa määrää ja mitä missäkin tehdään. Tällaisia tunteita ja kuvia on eri puolilta maata tullut, ja samanlaisia kommentteja on myös herännyt omassa kunnassa. Tosin ne on saatu pysymään aisoissa eikä ole kovin pitkälle päästy eikä ole erottamiseen asti sentään tarvinnut mennä. Kenties myös osa valtuutetuista kokee mahdollisuutensa vaikuttaa niin heikoksi, että tällainen toiminta nostaa sopivasti omaa imagoa. Saadaan ikään kuin egoa kohotettua vähän korkeammaksi.

Miten sitten tällaiseen toimintaympäristöön sopii vaaleilla valittava pormestari, joka toimisi kunnanjohtajana? Mielestäni ei sovi esitetyssä muodossa. Kunnan johtaminen on nykyään pitkäjänteistä, kokonaisvastuullista toimintaa, jossa pitää ottaa vastuu sekä nykyisestä toiminnasta että tulevasta kehityksestä ja siitä, mihinpäin kuntaa luotsataan. Siihen eivät sovi neljävuotiskausin käytävät vaalit ja kenties jatkuva muutos pormestarin kohdalla. Toki tässä mallissa annetaan mahdollisuus siihen, että pormestari voisi toimia vuosia eteenpäinkin, mutta ei se myöskään sulje pois sitä, ettei joka neljän vuoden jälkeen aina vaihdu pormestari. Tällä ei ole hyvää vaikutusta kunnan palvelujen eteenpäinviemiseen, jos, sanotaan, on tällaisia yhden asian liikkeitä, joita joissain kunnissa on noussut esiin, joitten ainoana tarkoituksenaan lienee lähinnä vaikeuttaa päättäjien ja kuntalaisten elämistä ja olemista vain sekoittamalla toimintaa. Myös kunnan työntekijät näissä kohdissa ovat joutuneet eräänlaisen hullunmyllyn kieliiin. Jos tällaisesta ryhmästä tulee pormestari, ymmärrätte, minkälaista on toiminta sillä hetkellä. Neljä vuotta mennään vähän laidasta laitaan sinne tänne.

Pormestarihallinnon sopii mielestäni kuitenkin myös meidän kulttuuriimme. Jo nykyisin hallituksen puheenjohtajilla on niin monenlaisia toimia ja osallistumisia, ettei niiden hoitaminen onnistu tavalliselta työläiseltä ja tavallisessa yrityksessä työskentelevältä. Kukaan työnantaja ei tahdo antaa niin paljon vapaata, mitä vähänkään isomman kaupunginhallituksen puheenjohtajuus vaatii. Vähän yli 7 000 asukkaan Mäntän hallituksen puheenjohtajan ominaisuudessa olen sen huomannut, ja jos aiempi työnantaja ei olisi ollut niin joustava, ei olisi ollut mitään mahdollisuutta hoitaa näitä asioita.

Isommilla paikkakunnilla toimivat keskeiset päättäjät ovatkin jo "kunnan töissä" tai eläkeläi-

siä tai sellaisia yrittäjiä kuin ed. Kuosmanen, jolla ei ole niin kovaa työvelvoitetta tai jotka pystyvät työnsä hoitamaan muuna aikana. (Ed. Kuosmanen: Eihän ed. Kuosmanen ole pormestari!) — Ei olekaan, mutta otinkin esimerkin, että tällaisiakin kunnanhallituksen puheenjohtajia mahdollisesti löytyy. (Ed. Kuosmanen: Olen kunnanhallituksen puheenjohtaja!) — Niin, tiesin, että ed. Kuosmanen on Kouvolan kaupunginhallituksen puheenjohtaja.

Mielestäni pormestari voisi toimia kuten hallituksen puheenjohtaja nykyisin. Näin saataisiin vahvistettua kunnallisen päätöksenteon vastuullisuutta. Kuitenkin näen, että pelkkä pormestari ei riitä, vaan tarvitaan myös toiminnanjohtaja, olkoon hän sitten nimeltään vaikka kunnan- tai kaupunginjohtaja, joka pitää meidän poliitikkojen jalat maassa pitkäjänteisellä toiminnalla, palauttaa sieltä pilvistä joskus alaspäin.

Mielestäni käsittelyssä oleva esitys on osaltaan oikean suuntainen mutta joiltain kohdilta liian raju muutos. Yksittäisille valtuutetuille ja pormestareille saattaa tulla halu hoitaa muutama eimukava virkamies kuriin tai jopa potkia pois. Jouduttaisiin sellaisiin vaikeuksiin, ettei niillä kunnallisen päätöksenteon imagoa tai kiinnostavuutta paranneta. Jatkuva riitely ja neljän vuoden välein toistuva vaihto ei liene tämän esityksenkään tarkoitus. Esitystä on mielestäni kuitenkin punnittava monelta kantilta eikä sitä pidä missään nimessä haudata.

6 Matti Vähänäkki /sd (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lakialoitteen yhtenä allekirjoittajana olisin todennut ryhmätoverini ed. Rönnin puheenvuoron osalta, että kyllä kai valtaosa kunnista on sellaisia, että valtuustoissa ei pelkästään riidellä, vaan jos valtuusto keskuudestaan valitsee pormestarin, hän on pormestarin johtavaan tehtävään soveltuva. Harvoin toki löytyy niin suurta yksimielisyyttä, mutta siellä, missä se löytyy, varmasti on pormestari tehtävässään useamman kauden.

Toissa kaudella, kun kuntalakia uudistettiin, tämäkin malli oli esillä, mutta silloin katsottiin vielä ajan olevan liian varhainen. Sen sijaan määräraikaisten kunnanjohtajien paikat tulivat, ja niistä on nyt jo todettu, että varsinaiset karriääri-virkamiehet eivät niihin mielellään hakeudu, koska olisi melkein jatkoajan puolesta kamppailua koko toimikausi. Sen sijaan niihin on jo ajautunut aika paljon poliitikko-virkamiehiä, jotka

hyvin mielellään näkevät, että pormestari malli varsinkin pieniin maaseutukuntiin soveltuu hyvin, jopa niin, että sekä kunnanhallituksen että -valtuuston puheenjohtajana on sama henkilö. Tämä antaa monimuotoisuutta meidän kunnalliselämäämme, joka on liian staattista ja liian virkamiesvaltaista. Näin totean, vaikka olen 20 vuotta kunnanjohtajana virkamiehenä ollutkin.

7 Rakel Hiltunen /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen myös yksi tämän lakiesityksen allekirjoittajista, vaikka suhtaudunkin kyllä siihen kriittisesti arvioiden, kuten ed. Ravi omassa, hyvin analysoidussa puheenvuorossaan, samoista syistä. Asiat voivat hoitua ja toimia hyvin paljon myös sen mukaan, miten ihmiset toimivat keskenään. Meillä on tulossa kuntalain arviointi tänne saliin, ja se on valiokuntakäsittelyssä. Mielestäni tämä lakiesitys sopii tähän kokonaisuuteen nimenomaan tässä ajassa. Ydinhän siinä on se, että kunnat voivat vapaavalintaisesti kokeilla tai lähteä katsomaan, miten tämä malli kussakin kunnassa toimisi.

Eräs ero nykytilanteeseen on mielestäni siinä, että kunnanhallituksen puheenjohtajahan ei nykyisellään voi osallistua asioiden valmisteluun. Kunnanhallitus on collegio ja se toimii collegiona, ja senpä vuoksi pormestarinmalli ehkä avaisi, sanotaanko, demokratiaa valmisteluvaiheeseen. Mutta kyllä omat kokemukseni puhuvat myös sen puolesta, että niin halutessaan kunnanhallitus voi collegiona vaikuttaa asioiden valmisteluun nimenomaan omia työtapojaan uudelleen arvioimalla. Sama koskee valtuustoja. On hyvin paljon esimerkkejä niin sanotuista iltakouluista, joissa kunnanhallitus collegiona ottaa jo valmisteluvaiheessa strategisia linjakantoja, ja samoin voivat tehdä valtuustot omissa suunnitteluseminaareissaan. Eli minä en näkisi tätä lakiehdotusta nykytilanteen kritiikkinä, vaan ehkä keskustelun ja uusien mahdollisuuksien avaajana.

8 Pekka Ravi /kok (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Rönnin puheenvuoron johdosta haluan todeta, että hän puuttui minusta muitten huomioittensa ohella hyvin merkittävään asiaan elikkä siihen, mitenkö voitaisiin entistä paremmin turvata se, että merkittäviin luottamustehtäviin olisi todelliset edellytykset osallistua. Erityisesti se, mitä hän puhui kaupunginhallituksen puheenjohtajan tehtävän moninaisista velvollisuuksista tänä päivänä, pitää täsmälleen

paikkansa. Tämä olisi nimenomaan se kohta, jossa pitäisi asiaa avata ja löytää uusia ratkaisuvaihtoehtoja.

⁹ **Pekka Kuosmanen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Rönnin kanssa olen pitkälti samaa mieltä, että nykyinen kuntalaki antaa hyvät mahdollisuudet johtaa ja kehittää kuntaa positiiviseen suuntaan. Lähtökohtanahan meillä on, että meillä on hyvin pätevöitynyt virkamieskunta, joka tekee talousarvioesityksen ja kehitystoiminnan esitykset valtuustolle. Valtuusto päättää ja antaa talousarvion raamit, ja kaupunginhallitus tai kunnanhallitus toimii ainoastaan operatiivisena toimijana siinä välissä.

Siinä mielessä näkisin, että toiminnan jatkuvuuden ja kunnan kehittämisen kannalta, kunnan yhteiskuntasuhteitten luomisen kannalta on hyvin tärkeää, että kaupunginjohtajajärjestelmä jatkuu. Kaupunginjohtajajärjestelmän edellytetään erittäin korkeaa koulutusta ja pitkää ammattimiehen uraa. Monissa kunnissa, varsinkin pienissä, monta kertaa kunnanhallituksen puheenjohtajakin on täysin kouluttamaton.

¹⁰ **Seppo Lahtela /kesk**: Arvoisa herra puhemies! Jatkaisin siitä, mihin ed. Rönni jäi: esitys on mielenkiintoinen, mutta sitä on syytä jatkojalostaa. Sellaisenaan olen vakuuttunut, että tästä löytyy ideat ja asiat sellaiseen menettelytapaan kuin tässä keskustelussa jo tässä vaiheessa on tullut ilmi.

Sinänsä tässä ed. Urpilaisen eteenpäin toimitamassa ja allekirjoittamassa pormestari-laissa, niin kuin tätä sanoisi ja nimittäisi, on, ed. Vähänäkin puheenvuoroon viitaten, kokeneita allekirjoittajia, ja uskon, ettei tämä mikään harkitsematon eikä hetken mieltäjohteesta syntynyt ehdotus ole ollut.

Kaikkia kuntien kehittämisen suhteen olisi syytä tehdä ja toteuttaa, niin kuin käydyssä keskustelussa on tullut jo ilmi. Mutta yksi sellainen tärkeä asia kuin 24 § kuntalaista nyt avataan — olen vakuuttunut siitä, että pitkällä aikavälillä tämä johtaa sen avaamiseen — siinä yhteydessä voisi myöskin avata mahdollisuuden siihen, että voisi olla useamman kunnan yhteinen kunnanjohtaja tai yhteinen pormestari, jolloin tämä mahdollistaisi sen, että kunta voisi säilyttää itsenäisyytensä, mutta se voisi ostaa johtajapalvelut jos-takin semmoisesta kunnasta, mistä ne olisi kuntalaisten etuja palvelevalla tavalla hyvin saata-

vissa. Tähän löytyy esimerkkejä, sellaisia kuntia, missä tätä asiaa voitaisiin toteuttaa, ja ehkä on joissain kunnissa näitä vt-kokoonpanolla jo nykyiselläänkin toteutettu ja tehty.

Mitä tulee tähän esitykseen, tehdyssä esityksessä tämän vaalin suorittaisi aina valtuusto ja pormestari valittaisiin valtuutetuista. Yhdyn ed. Vanhasen näkemykseen siitä, että tämä voitaisiin toteuttaa myöskin suorassa kansanvaalissa niin, että voisi olla samalla "ehdolla valtuustoon" ja "ehdolla pormestariksi" ja kuntalaiset valitsisivat todella semmoisen henkilön, joka pystyy pistämään itsensä peliin ja jolla on jotakin annettavaa kuntalaisten puolesta.

Ed. Rönnin puheenvuorossa esitettiin kannanotto, että nykyisellään ei yleensääkään ole muun työn ohessa mahdollisuus hoitaa täysipainoisesti suurehkon kunnan kunnanhallituksen puheenjohtajan tehtäviä niin, etteivät ne häiritsisi siviilityötä merkittävässä määrin. Tämä toisi ehkä mahdollisuuden siihen, että tehtävästä muodostuisi osin päätoiminen ja päätoimen kanssa tarvittaessa osa-aikaisesti yhteensovitettava.

Jos tämä vaali tapahtuisi suoran kansanvaalin luonteisesti, siinä panos olisi suurempi ja myöskin tarjoukset olisivat vakuuttavammat ja kuntalaisilla olisi oikeus ja oikeudenmukainen valta vaikuttaa siihen, kuka heidän asioistaan päättää.

Mitä tulee siihen, että tätä pitäisi jalostaa, mielestäni merkittävä osa jalostuksesta olisi myöskin se, mikä kävi ed. Rönninkin puheenvuorossa ja monessa muussa jo tätä ennen ilmi, että voisi olla tapa ja malli, että todettaisiin, että on olemassa kunnanjohtaja, kaupunginjohtaja ja pormestari, joka johtaa luottamusmiesshallintopuol-ta.

Jos ajatellaan keskikokoista kaupunkia, vaikka esimerkkinä Kouvolaa, mielestäni kaupunginjohtaja olisi itseoikeutettu ja selvä virkamies, joka karistaa huonot asiat pois, allekirjoittaa huonot päätökset ja johtaa kaupungin hallintoa, niin kuin virkamiesjohdon puitteissa pitää tehdä. Mutta pormestari, kaupunginhallituksen puheenjohtaja, voisi silloin ottaa tehtäväkseen myönteiset asiat ja tehdä myönteiset päätökset. Niin muodostuisi semmoinen synkroni tähän asiaan, että kaikki asiat tulisivat hyvin hoidettua. Siinä mielessä pystyn erinomaisen hyvin päättelemään ja miettimään, miltä tuntuisi ja näyttäisi, kun Kouvolan kaupunginjohtaja johtaisi Kouvolan kaupungin hallintoa, ja olisi suorassa kansanvaalissa valittu Kouvolan kaupungin pormestari,

jona nykyisellään toimii ed. Kuosmanen. Tämä olisi semmoinen pari, jonka uskoisin myös Pohjois-Kymenlaaksossa olevaa Kouvola vevän vahvasti eteenpäin.

Herra puhemies! Toivon, että tämä aloite saa myönteisen käsittelyn ja tästä jalostetaan sellainen laki, joka vie Suomen kuntia eteenpäin, niin että kuntalaisten toiveet myöskin tältä osin täyttyvät.

Ed. Vehkaoja merkitään läsnä olevaksi.

¹¹ **Pia Viitanen /sd:** Arvoisa herra puhemies! Itse huomaan myös suhtautuvani yllättävänkin myönteisesti tähän aloitteeseen ja asiaan. Tämä on vähintään harkinnan arvoinen. Huomaan myös olevani sen verran radikaali, että olisin myös valmis selvittämään ihan oikeasti niitäkin mahdollisuuksia, että pormestari voisi olla todellakin ihan suoralla kansanvaalilla valittu luottamushenkilö, poliittinen johtaja, neljä vuotta kerrallaan.

Mielestäni positiivisia asioita esityksessä nimenomaan on se, että välillisesti ja välittömästikin tämä lisäisi huomattavasti kansanvaltaa. Se lisäisi myös politiikan kiinnostavuutta, koska joka tapauksessa elämme maailmassa, jossa ihmiset useimmiten kiinnostuvat enemmän yksittäisistä ihmisistä ja heidän ajamistaan asioista. Vaikka se kuinka ikävää demokratian ja kansanvallan rakastajalle onkin, voisin kuvitella, että sitä kautta esimerkiksi osallistumisprosentit vaaleissa voisivat olla korkeampia, kun samalla arvioitaisiin myös, kukapa noista nyt olisi meidän paras pormestariehdokkaamme.

Erittäin tärkeänä tässä kuitenkin näkisin sen, että tällä kyllä tosiasiasa pystyttäisiin edesauttamaan sitä, että nimenomaan poliittinen luottamushenkilövalta ja poliittinen johtajuus suhteessa ammattijohtajuuteen korostuisi, koska aina-kin itse uskaltaisin sanoa, että useilla paikkakunnilla ihan tosiasiasa kaupunginjohtaja sinänsä ohjaa niin kunnanhallitusta kuin kunnanvaltuustoakin, vaikka toki sen idealistisesti meillä kaikki puolin pitäisi olla juuri toisin päin. Mutta väittäisin kyllä, että tosiasiallisesti virkamiesvalta hyvin usealla paikkakunnalla Suomessa näin-päin on mennyt. Ja mikä parasta, tätä kauttahan

kuitenkin uusi pormestari kantaisi myös perinteen poliittisen vastuun eli vastuun äänestäjän silmissä, ei pelkästään valtuustoryhmien silmissä.

Näkisin aivan terveenä varmasti, että kaupunginjohtaja olisi sen sijaan selkeässä toimitusjohtajan asemassa ammattijohtajana. Jos tämä kuvio menisi näin, siinä tapauksessa myös neljä vuotta kerrallaan sopisi oikein hyvin pormestari-malliin.

¹² **Pekka Kuosmanen /kok:** Arvoisa herra puhemies! Lakialoitteesta kuntalain muuttamisesta niin, että kuntaa jatkossa johtaisi pormestari, henkilökohtaisesti olen eri mieltä. Näkisin, että kun Suomessa on yli 450 kuntaa tällä hetkellä, kuntien taloudelliset ongelmat eivät tule ratkaisuiksi sillä, että pormestari otetaan käyttöön. Minusta kuntien lukumäärää pitäisi radikaalisti pienentää, niin että seutukunnista tehtäisiin suurkaupunkeja. Esimerkiksi Pohjois-Kymenlaaksossa on Kouvola seudun kuntayhtymä, johon kuuluu seitsemän kuntaa. Kuntayhtymällä on yhteinen kunnanhallitus ja -valtuusto. Siellä oli pormestarihallitus esityksenä viime viikolla valtuustossa. Valtuusto ei hyväksynyt pormestarihallitusta, koska byrokratia ei purkautu sillä, että pormestari rupeaa johtamaan kuntaa.

Jos Kouvola seudullekin saataisiin yksi suurkunta, virkamieskunnan palkkamenot pienenevät noin 250 miljoonaa markkaa vuositasolla. Jokainen meistä veronmaksajana tietää, että liian pienet kunnat pitäisi pikaisesti yhdistää ja sillä tavalla saada säästöt, koska tänä päivänä valtionosuudet ovat radikaalisti pienentyneet. Tänä vuonna valtionosuudet kunnille ovat noin 20 miljardia markkaa, ja olen vakuuttunut siitä, että jatkossa osuudet pienenevät ja kuntien vaikeudet kasvavat. Siinä mielessä on tärkeää, että kuntakokoa suurennetaan.

Ed. Koski merkitään läsnä olevaksi.

¹³ **Hannes Manninen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Kaikkinaisen aloitteellisuus on tietysti aina kannatettavaa ja tunnustuksen ansaitsevaa. Siksi myöskään tätä aloitetta, jolla pyritään tekemään uusia avauksia, ei sinänsä ole syytä vastus-

taa tai tuomita. Sen sijaan on syytä pyrkiä analyttisesti tarkastelemaan, mistä aloitteesta on oikeastaan kysymys, ja edelleen, mihin tällä aloitteella pyritään ja saavutetaanko sillä mahdollisia tavoitteita.

Ehkä on syytä samalla myöskin todeta, että minun näkökulmassani varmasti painottuu virkamiesnäkökulma, koska ennen kansanedustajuutta olen 25 vuoden ajan hoitanut kunnan- ja kaupunginjohtajan virkaa, myöskin silloin lähes 10 vuotta, jolloin kunnanjohtaja oli kunnanhallituksen ja kaupunginjohtaja kaupunginhallituksen puheenjohtaja, eli kaksi eri ajanjaksot kuuluvat kokemuspäiriin.

Ensinnäkin, mitä tulee aloitteen nimeen pormestarihallinnaksi, niin mielestäni tämä aloite ei johda todelliseen pormestarihallintaan. Kysymys on lähinnä ruotsalaisesta kommunalråd-järjestelmästä ja lähinnä vastaavista pohjoismaisista järjestelmistä. Minun kielenkäytössäni pormestarihallinnaksi todellisuudessa voidaan nimittää vain sellaista henkilöä, joka on yleisissä vaaleissa saanut valtakirjan suoraan kuntalaisilta. Tässä mielessä, jotta voitaisiin puhua pormestarihallinnasta, aloitteesta olisi ollut syytä esittää hänen valitsemistaan suoralla kansanvaalilla kunnallisvaalien yhteydessä.

Mitä tällä kaiken kaikkiaan tavoitellaan? Ehkäpä voimme todeta, että mallilla pyritään hakemaan lisäärvaa kunnan johtamiseen ja toisaalta lisäämään demokratiaa, niin kuin aloitteesta esitetään. Tänä päivänä kuitenkin kunnan johtaminen perustuu jo kunnan virkamiesjohdon ja poliittisen johdon hyvään yhteistyöhön ja työnjakoon. Jos siirtyisimme todelliseen pormestarihallintamalliin, jossa sama henkilö toimisi päätoimisesti asioiden valmistelijana, esittelijänä, päättäjänä, poliittisena toimijana ja neuvottelijana, olisi edessä melkoinen roolien sekamelska. Poliittinen ja operatiivinen rooli menisivät täysin päällekkäin. Toisaalta rooli riippuisi myöskin siitä, olisiko pormestari hallituksen että valtuuston puheenjohtaja, niin kuin aloitteesta esitetään mahdollisesti olevan.

Näin ollen voi todeta, että kunnan johtamiskäsitteeseen, missä sellaisia ilmenee, pormestarihallinnaksi ei ole mikään selkeä vastaus. Ainakaan meidän nykyiseen kunnallispoliittiseen järjestelmäämme tällaisen poliittisen johdon operatiiviset tehtävät eivät oikein istu huomioiden poliittinen rakenne meidän maassamme.

Mitä tulee demokratian vahvistamiseen, voi kysyä, missä määrin siinä tavoittelussa onnistu-

taan. Jos se pormestari olisi sekä valtuuston että hallituksen puheenjohtaja, sehan merkitsisi todella merkittävää vallan keskittämistä yhdelle henkilölle. Siinä yhteydessä ei ole ollenkaan pohdittu sitä, että Suomessa pääosassa maamme kuntia on monia tasavahvoja puolueita ja ryhmiä. Jos valtuusto varsinkin valitsee pormestarin, voi kysyä, millä tavalla tämä vahva poliittinen johtaja ja hänelle annetut demokratian valtuudet vaikuttavat toisten, vailla pormestaruutta jäävien poliittisten ryhmien vaikutusvalttaan ja niiden demokraattisiin oikeuksiin.

Meillä on tietysti maassa paljon kuntia — hyvin monet keskustalaisia — joissa yhdellä puolueella on selkeä enemmistö. Voisi kuvitella, että tällaisessa tilanteessa pormestarihallinnaksi toisen demokraattista lisäärvaa, mutta yleisesti ottaen näin ei ole. Minun käsitykseni onkin, että pormestarihallinnaksi soveltuu parhaiten sellaisiin maihin, joissa on lähinnä kaksipuoluejärjestelmä. Siinä on todellisesta valintatilanteesta kysymys silloin, kun pormestaria valitaan.

Toisaalta voi todeta myöskin, että tällä hetkellä pormestarihallinnaksi sovelletaan hyvin pitkälle Keski-Euroopassa. Silloin on kuitenkin muistettava paitsi poliittiset rakenteet myöskin se, että keskieuropalainen kunta ei ole mikään hyvinvointipalveluiden tuottaja. Keskieuropalainen peruskunta on lähinnä poliittinen kunta, poliittinen edunvalvoja ja lobbari, johon erinomaisen hyvin sopii poliittinen johtajuus. Sen sijaan Suomessa kunnat vastaavat lähes kauttaaltaan hyvinvointipalveluiden tuottamisesta jne., jolloin tämän tyyppinen poliittinen johtajuus ei ainakaan samassa määrin istu tämän tyyppiseen kunnallis-hallintojärjestelmään.

Mitä tulee muihin Pohjoismaihin, niin varmasti on omat ansionsa eri järjestelmillä. Mutta esimerkiksi Ruotsissahan on tilanne se, että suuremmassa kunnissa, hyvin monissa, poliittisten kommunalrådien ohella tai yhden rådin ohella toimii myöskin kunnanjohtajia. Siellä on pienemmissä kunnissa kansliapäälliköitä jne.

Mitä tulee ed. Vähänäkin mainintaan siitä, että tämä sopisi erityisesti pieniin kuntiin, olen täysin päinvastaista mieltä. Paremminkin se voisi sopia suurin kuntiin, sillä pienissä kunnissa tarvitaan nimenomaan asian yksityiskohdat hallitsevaa virkamieskuntaa entistä kipeämmin. Tämä johtaisi todennäköisesti joko sen vähenemiseen taikka ainakin siihen, että jouduttaisiin palkkaamaan kaksinkertainen miehistys tehtäviä varten.

Sen sijaan suuremmissa kunnissa, joissa on asiantuntijaorganisaatioita yllin kyllin, voisi poliittinen johtajuus toteutua paremmin ja siten, ettei johtajan tarvitsisi sekaantua varsinaisiin operatiivisiin tehtäviin. Lähes aloitteen mukaisen "pormestarimallin" voisi toteuttaa jo nykyisen kunnallislain puitteissa, mahdollistaahan se hallituksen ja puheenjohtajan tehtävien yhdistämisen taikka mahdollistaa kunnanjohtajan valitsemisen neljän vuoden määräajaksi ja istuttamisen kunnanhallituksen puheenjohtajaksi.

Mitä tulee siihen, millä tavalla meidän kunnallishallintomme toimii suhteessa muihin Pohjoismaihin, niin jos vertaamme hyvinvointipalvelujen hoitoon tarvittavaa henkilökuntaa suhteessa väestömäärään, voimme todeta, että kun meillä on noin 400 000, hiukan yli, viranhaltijaa ja työntekijää, niin muissa Pohjoismaissa vastaavien palveluiden tuottamiseen tarvitaan tällä väestömäärätasolla noin 100 000 henkeä enemmän. Eli ainakin meidän nykyinen järjestelmämme on erittäin tehokas ja hyvin toimiva, mutta on selvää, että demokratialla on aina hintansa, ja jos katsotaan demokratian sitä edellyttävän, voidaan tietysti tällaiseen järjestelmään mennä.

Omalta osaltani haluan todeta, että minun mielestäni ei ole sinänsä mitään esteitä sille, jos jossakin halutaan toteuttaa ja kokeilla tämän tyyppisiä malleja. Ei niitä ole syytä vastustaa, mutta en näe tässä muodossa tälle kovin suurta tulevaisuutta, sillä jo määräaikaisten kunnanjohtajienkin vaalissa näytetään entistä enemmän olevan siirtymässä vakinaisten johtajien valintaan, koska se antaa jatkuvuutta ja turvallisuutta ja ainakin tänä siirtymä kautena se myöskin parantaa viran hakijoiden tasoa. Se on ainakin pienemmällä paikkakunnilla selkeästi todettu.

¹⁴ **Mauri Pekkarinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Minusta on kuitenkin hyvä, että ed. Urpilainen ja eräät muut ovat allekirjoittaneet tällaisen aloitteen, jolla keskustelu tästä aihealueesta on saatu nyt ainakin tähän pisteeseen, että täysistunto on keskustelua käynyt. En pitäisi pahana ollenkaan, että myöskin valiokunta aikabudjetistaan irrottaisi siivun, jonka puitteissa ainakin käynnistäisi valiokunnassa keskustelun, joka kenties voisi tähdätä sitten lainmuutokseen, niin kuin perin harvoin kylläkin tapahtuu, mutta kuitenkin niin, että keskustelu myös tässä talossa tästä asiasta saataisiin aikaiseksi.

90-luvun alussa Suomessa istui kuntalakikomitea, joka sittemmin valmisti komiteamietinnön, jonka pohjalta vuosikymmenen alkupuolella valmisteltiin ja annettiin kuntalakiesitys ja jonka eduskunta hyväksyi vuosikymmenen puolesavälissä ja jonka mukaisesti tällä hetkellä eletään. Tuon lain valmistelun yhteydessä käytiin läpi aika seikkaperäisesti kaikki erilaiset vaihtoehdot, myös erilaiset pormestarimallit, niiden taustalla olevat ideologiat ja ajattelukaavat, ja myös pohdittiin, voisiko jokin niistä sopia Suomelle. Aivan sellaisenaan ei mahdollisuuksia laissa avattu. Vähän siihen tapaan kylläkin on mahdollista tehdä myös nykyisen lainsäädännön puitteissa. Ed. Manninen sitä äsken selvittikin jo vähän. Minusta voitaisiin ajatella, että olisi eräänlainen puitelain tapainen kokeilulaki.

Arvoisa puhemies! Ehkä täältä korokkeelta muuttaman sanan vielä jatkan. Minusta kannattaisi harkita sitä mahdollisuutta, että valmisteltaisiin erillinen puitelaki, joka menisi mahdollistavuudessaan huomattavan paljon pitemmälle kuin ehkä nyt tämä lakialoite sinänsä asiaa veisi, puitelaki, joka sallisi sen, että koemielessä määräajaksi, käytännössä yhdeksi tai kahdeksi valtuustokaudeksi, voitaisiin ottaa erilaisia pormestarmalleja, koska niitä on useammanlaisia, tuon käsitteen alle mielestäni sopii yhtä useammanlaisia malleja. Koeajan puitteissa voitaisiin eri kunnissa kokeilla vähän erilaisia malleja ja vasta sen jälkeen lähettäisiin pysyvään lainsäädännön tarkistamiseen ja muuttamiseen. En ole, näistä sanoista varmasti nyt jo kuultaa se, erityisen innostunut siitä, että pysyvän lain muuttamiseen mentäisiin oikopäätä. Olemme tästä hyvin pitkälle ed. Mannisen kanssa samaa mieltä. Mutta niin kuin yritin sanoa, en panisi pahaksi sitä, että tällainen koetoiminnan mahdollistava määräaikainen puitelaki säädettäisiin. Se antaisi mahdollisuudet kokeilla erilaisia pormestarmalleja.

Monet niistä malleista, joita tässäkin keskustelussa on tullut esille, varmasti pitävät monia hyviä mahdollisuuksia sisällään, mutta moniin niihin vaihtoehtoihin liittyy myöskin suuria epäilyksenaiheita. Näistä epäilyksenaiheista otan yhden ainoan esille. Ajatus siitä, että samassa kunnassa samalla kertaa on kunnanjohtaja kutakuinkin nykyisin valtuuksin ja sitten sellainen aito pormestari, mitä tässä kenties tavoitellaan, luulakseni käytännössä johtaa aikamoiseen sekamelskaan useimmissa kunnissa. Kenen käsissä ohjaket lopulta ovat, on perin hankala ja vai-

keasti ratkaistava kysymys. Mutta niin kuin sanottu, määräaikainen puitelaki, joka sallii ja mahdollistaa erilaiset kokeilut, voisi olla tie, jolla voitaisiin kulkea vähän siihen suuntaan, mitä ed. Urpilainen tässä näköjään tavoittelee.

¹⁵ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puemies! Käsiteltävä lakialoite on virittänyt hyvän keskustelun. Mielestäni keskustelua on syytä jatkaa asian valmistelussa. Muun muassa kahdessa edellisessä puheenvuorossa, joita pitkäaikainen kunnallisjohtaja ja vastuullisen kuntakokemuksen omaava ed. Hannes Manninen ja entinen kuntaministeri ed. Mauri Pekkarinen käyttivät, löydettiin monia näköaloja, joiden valossa tätä asiaa voidaan kehittää ja keskustelua käydä. Samoin yhdyin muun muassa ed. Tero Rönin aiemmassa puheenvuorossa esille tuomiin myönteisiin ajatuksiin aloitteen jatkokäsittelystä.

Kysymys kunnallisjohtamisesta on todellakin ollut muutama vuosi sitten esillä. Me monet olemme kunnallisissa luottamustehtävissä. Itselläni on Keuruun valtuustossa 24. vuosi menossa ja jollakin tapaa olen asioita tuossa yhteydessä seurannut. Olen ollut sinä aikana mukana, kun vuoden 77 alusta tuli kuntalaki, jolloin tuli luottamushenkilö hallituksen puheenjohtajaksi. Aiemminhan kunnallisjohtajavirkamies oli myös hallituksen puheenjohtaja niissä kunnissa, joissa oli kunnallisjohtaja. Säädettiin niin, että on kaksi luottamushenkilöjohtajaa: valtuuston puheenjohtaja, josta tehtävästä minulla on nyt kokemusta ja myös varapuheenjohtajuudesta, ja sitten kunnan hallituksen puheenjohtaja. Kaksi korkean tason puheenjohtajaa luottamushenkilöistä ja virkajohtaja, kunnallisjohtaja, kunnanjohtaja tai kaupunginjohtaja. Tässä on semmoinen kolmikko, joka tekee kussakin kunnassa työtä. Monessa tapauksessa on erittäin hyvä näin. Ainakin kotikunnassani Keuruulla meillä on erittäin hyvä ja toimiva yhteistyö kaupunginjohtajan, kaupunginhallituksen puheenjohtajan kanssa. Itse olen omasta roolistani näin valtuuston puheenjohtajana kokenut.

Mutta voitaisiinko asiaa jollakin tavalla kehittää ja uudistaa, siitä on aloitteessa kysymys. Ed. Tero Rönni ansiokkaasti viittasi siihen, että muun muassa hallituksen puheenjohtajan työ määrä on aika mittava. Itse asiassa se on enemmän. Joskus laskimme kotikunnassani Keuruulla — silloin se oli vielä kunta, sittemmin siitä tuli kaupunki — hallituksen puheenjohtajan työ määrän. Se on 1,5 kertaa normaali-ihmisen viikko-

tuntityömäärä noin arvioiden ilman tehtäviin valmistautumisia ja matkoja. Ihan puhtaasti kokouksista ja erilaisista muista suoranaisista tehtävistä tulee tällainen tehtävämäärä.

Kuten ed. Tero Rönni totesi, se on aikamoinen ongelma työnantajan kannalta. Jo valtuuston jäsenyyskin aiheuttaa tiettyjä ongelmia. Itselläni on tuo kuuluisa kokemus, että työnantaja ei voinut työpalaverin takia antaa vapautusta kaupunkipäiville 80-luvulla. Työyhteisöpalaveri oli niin tärkeä, että kaupunkipäiville pääsy ei ollut silloin mahdollista. Mutta sitten olen kyllä historian saatossa ollut niin kaupunki- kuin kuntapäivilläkin mukana. Työnantaja joutuu vaikeaan tehtävään punnitessaan, milloin luottamushenkilön voi yhteiskunnan palvelukseen laskea. Henkilökohtaisesti näen, että osoitettu kunnallinen luottamustehtävä on niin vaativa, että sen hoitamiseen tulee vapautus ja mahdollisuus järjestää ja siihen päästää. Nämäkin yksityiskohdat, jotka sitten liittyvät työnantajan oikeuteen, tulisi jollakin tavalla selvittää, että ei tulisi tuommoisia ikäviä valtakunnallisia julkisuuskitkatekijöitä, kuten osallistumisestani kaupunkipäiville 80-luvun lopulla tuli. Mielestäni oli hyvä, että asia tuli julkisuuteen, koska se raikasti ilmaa ja toi esille sen ongelman, mikä on kunnallisella luottamushenkilöllä, jonka äänestäjät ovat valinneet tehtävään, hoitaa sitä tehtävää, johonka kuntalakien mukaan hänellä on oikeus.

Jos tällä pormestarihallinnalla jotain käytännön asioita selkiytettäisiin, niin kuin uskon ja ymmärän, niin tämä olisi hyvä. Samalla tällä varmaan saataisiin aikaan se, että noista tehtävistä voitaisiin maksaa niistä tulevat palkkiot asianmukaisesti niin, että henkilö voisi tehtävät hoitaa hyvällä omallatunnolla. Tällä hetkellä kunnallista luottamustehtävää hoidamme käytännössä mitättömin palkkioin. Varastamme tuon ajan ikään kuin perheeltämme tai yksityisyydeltämme tai sitten anneamme sen sieltä uhrauksena yhteiskunnan eteen. Tätä hyvin harvat näin tajuaivat, mutta kunnalliselämässä mukana olleet tietävät, että se on arvokas työ yhteiskunnan eteen, joka sinänsä olkoon ihan rehellisesti meidän panoksemme. Sotien veteraanit antoivat suomalaisen yhteiskunnan eteen paljon vaikeammassa oloissa panoksen. Meidän on hirveän helppo näitä yhteiskunnan asioita nyt hoitaa, kun saamme elää rauhan aikaa. Tämä todettakoon ihan tässäkin yhteydessä.

Mutta kuten kansanedustaja Manninen toi esille, tätä asiaa tulisi hyvin analysoida, selvittää eri vaihtoehtoja. Ja kuten ed. Mauri Pekkarinen toi esille, tässä varmasti olisi erilaiset kokeilulainsäädännöt ne, joilla edettäisiin ja löydetäisiin hyviä malleja. Tietysti on muistettava, että kunnilla on erilaiset tehtävät. Olen usein tältä paikalta korostanut niitä tehtäviä, joita kunnilla on ihmisten perustarpeitten täyttämiseksi. Tämä asettaa niin luottamusjohdolle kuin virkamiesjohdolle vaatimukset ja haasteet. Joissakin muissa maissa kuntien tehtävät vaihtelevat hyvin paljon. EU-maissa ne ovat jotain aivan muuta kuin meillä. Sen takia meidän on muistettava suomalaisen kunnallishallinnon vaatimukset ja tehtävät, joita pohjalta uudistetaan.

Arvoisa herra puhemies! Kaiken kaikkiaan käsiteltävä lakialoite avatkoon hyvän keskustelun, joita pohjalta kunnallista hallintoa voitaisiin kokeilla ja uudistaa lähtökohtana kuntien ja kuntalaisten paras.

¹⁶ **Hannes Manninen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Olen ed. Pekkarisen kanssa täysin samaa mieltä siitä, että silloin, kun tällainen kokeilun mahdollistava puitelaki säädetään, siinä on sallittava laajemminkin eri tyyppisiä malleja. Otan esimerkin Norjasta, jossa kunnallislaki mahdollistaa kunnallisen parlamentarismiin sillä tavoin, että enemmistö valitsee hallituksen ja kaikki lautakunnat eikä tällaista suhteellista vaalitapaa, niin kuin normaalisti on käytössä, toteuteta. Tosin Norjassa tietävästi vain Oslon kaupunki on ainoastaan kokeillut tätä. Mitkään muut kunnat eivät ole siihen lähteneet.

Toisaalta voisi sanoa, että pitää myöskin tietää se, että jos tällaiseen järjestelmään mennään, se käytännössä tietää tavallaan saman tyyppisiä järjestelyjä, niin kuin kansanedustajilla on, oikeutta palata siviilitehtävään, oikeutta muutaman kauden jälkeen melkoiseen eläkkeeseen, niin kuin Ruotsissa ja muissa Pohjoismaissa on, eliikä tavallaan saman tyyppinen varmaan kansalaisten mielestä tietyllä tavalla etuoikeutettujen ryhmä, niin kuin ainakin näyttää julkisuudessa olleen mukaan, tämän seurauksena syntyisi. Mutta ne ovat tietysti käytännön asioita, jotka pitää ratkaista silloin, kun katsotaan, että demokratia sitä edellyttää.

Mitä tulee aikaan, jolloin kunnanjohtaja toimii hallituksen puheenjohtajana ja sen jälkeen esittelijänä, voi todeta, että kyllä virkamiehen kannal-

ta ja asioihin kantaa ottavana tämä esittelijäjärjestelmä on mielestäni helpompi ja parempi tehtävä kuin toimia samanaikaisesti virkamiehenä ja osittain poliittisessa tehtävässä.

¹⁷ **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaosto vieraili alue- ja kunta politiikan merkeissä Espanjassa ja Ranskassa. Ranskassa meillä oli mahdollisuus tutustua Sainte Gemmesin kunnan toimintaan, jossa Suomen ystävä Paul Mareau oli pormestarina. Siellähän järjestelmä todella on se, että pormestari paitsi valitsee kunnanhallituksen valtuustosta, myös toimii sekä hallituksen että valtuuston puheenjohtajana. Hyvin tyypillistä siellä on myöskin se, että tämä pormestari toimii myöskin seutukuntatason, läänitason ja usein valtakunnan tason politiikassa. Tämä on siellä nähty osin ongelmaksi, että liikaa tehtävät kasaantuvat samalle miehelle, samalle henkilölle.

Arvoisa puhemies! Mielestäni Suomessa on parempi järjestelmä kuin Ranskassa, mutta tämä pormestari malli voisi olla kokeilemisen väärti kyllä meilläkin sillä tavalla, että joillekin kunnille annettaisiin mahdollisuus kokeilla, miten tämä toimisi ja toisiko se jotain uutta kunnallispolitiikkaan sillä tavalla, että demokratia voisi ehkä hie- man tehokkaammin toteutua ja kontrolli pelata.

Keskustelu päättyi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

15) Laki sairausvakuutuslain 21 §:n ja äitiysavustuslain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 55/2000 vp (Leea Hiltunen /skl ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa herra puhemies! Lapsettomuus on kipeä ongelma monille aviopareille. Suomessa lasta adoption kautta haluavat joutuvat pitkään jonoon. Siksi moni pariskunta

hakee adoptiolapsen ulkomailta, jolloin kulut nousevat varsin korkeiksi. Vuosittain ulkomailta adoptoidaan Suomeen noin 200 lasta. Suomessa on tällä hetkellä noin 1 800 ulkomailta adoptoitua lasta, ja kiinnostus myös kansainvälistä adoptiota kohtaan on lisääntymässä.

Kansainvälistä adoptiotoimintaa harjoittavan Interpedian mukaan kustannukset ovat yleensä noin 35 000—75 000 markkaa. Monimutkaisen prosessin lisäksi nämä kustannukset ovat adoptioimisen este monelle lapsettomalle parille. Joka tapauksessa kustannukset rasittavat adoptioperheen taloutta kohtuuttomasti. Lisäksi ne asettavat lasta haluavat eriarvoiseen asemaan taloudellisten resurssien perusteella. Ei saisi olla siten, että vain taloudellisesti hyvinvoivilla, varakkailta on mahdollisuus tällä tavalla perustaa perhe silloin, kun siihen ei ole muuten ollut mahdollisuuksia. Biologisen lapsen hankkimista tuetaan monien palveluiden ja tukien kautta. Äitiys- ja lastenneuvoloiden palvelut ovat Suomessa tunnetusti korkeatasoisia ja seuranta intensiivistä. Neuvolapalveluiden ja synnytysten kustannukset nousevat kymmeniintuhansiin markkoihin lasta kohden.

Lapsettomuudesta kärsiviä ulkomaisten adoptiolasten vanhempia tulee myöskin tukea yhteiskunnan varoista. Nykyisin adoptiokustannukset jäävät yksinomaan heidän omille harteilleen. YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen syntyperä ei saisi vaikuttaa hänen oikeuksiinsa. Adoptiolapsen ja hänen vanhempiensa kohdalla tämä hyvä periaate ei valitettavasti täysin toteudu. Vaikka tiedämme, että monet adoptiolasta hakevat ovat valmiita satsaamaan taloudellisesti lapsen hankkimiseen, tulisi kuitenkin huomioida, että joillekin raha tai sen puute voi olla todellinen este oman unelmansa toteuttamiseen lapsen saamiseksi. Siksi tämä eriarvoisuus tulisi poistaa nyt, kun eletään jo seitsemättä taloudellisen kasvun vuotta.

Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa adoptiovanhempia tuetaan adoptioavustuksen avulla, mutta Suomessa tämä ei ole vielä toteutunut. Tanskassa esimerkiksi avustussumma on noin 33 000 kruunua eli noin 26 000 markkaa. Ruotsissa avustus on 24 000 kruunua eli noin 17 000 markkaa.

Lakialoitteessani ehdotan, että Suomessa avustussumman suuruudeksi tulisi 20 000 markkaa per lapsi. Kun ulkomaisia adoptioita on vuosittain noin 200, kustannukset adoptioavustuk-

sesta olisivat yhteiskunnalle noin 4 miljoonaa markkaa. Adoptioavustus alentaisi kynnystä, joka nyt on olemassa monien viestien mukaan, joita olen saanut asianosaisilta.

Seuraavaksi perusteluja vanhempainrahakauden laajentamiseksi: Muissa Pohjoismaissa myös adoptio- ja biologisten vanhempien vanhempainlomat ovat yhtä pitkät. Suomessa adoptiovanhempien vanhempainlomat ovat biologisten vanhempien lomien lyhyemmät. Lisäksi vanhempainrahaa maksetaan ottovanhemmille vain, mikäli ottolapseksi otettava on alle seitsemänvuotias. Vanhempainrahan kesto adoptiovanhemmille on vain 180 arkipäivää, jos lapsi otetaan hoitoon myöhemmin kuin 54 päivää syntymästä. Biologisen äidin äitiyspäivärahakausi kestää 105 arkipäivää, minkä jälkeen vanhempainrahakausi kestää 158 arkipäivää.

Mielestäni myös nyt sovittua ikärajaa vanhemman ottolapsen vanhempi tarvitsisi yhtäläiset mahdollisuudet pitää vanhempainlomia, jotta vieraasta kulttuurista tulevan, kieltä osaamattoman lapsen sopeutuminen pääsisi paremmin alkuun ja perhe voisi rauhassa tutustua toisiinsa. Sopeutuessaan uuteen kulttuuriin lapsi tarvitsee turvaa ja vanhempien huolenpitoa sekä ohjausta. Vieraasta kulttuurista tulevan, kieltä osaamattoman lapsen tarpeet ovat hyvinkin suuret. Käytännössä vanhemmat ovat ottaneet palkattomia virkavapauksia voidakseen hoitaa lastaan tai lapsiaan. Tämä aiheuttaa taloudellisia rasituksia ja on epäoikeudenmukaista verrattuna biologisten vanhempien mahdollisuuksiin käyttää vanhempainlomaa. Nykyinen vuonna 97 tehty korjaus merkitsee vielä merkittävää erilaisuutta vanhempainrahakaudessa, kun otetaan huomioon biologisten vanhempien vanhemmuuteen liittyvät perhevapaat yhteensä.

Vieraasta kulttuurista ja erilaisesta ympäristöstä tulleen lapsen, joka on kokenut hylkäämistä, laiminlyöntejä ja mahdollisesti myös väkivaltaa, on erittäin vaikea sopeutua uuteen perhe-elämämuotoon ja uuteen ympäristöön. Tämä vaatii ei vain lapselta vaan erityisesti vanhemmilta suuria ponnistuksia, osaamista, rakkautta ja ennen kaikkea aikaa. Turvallisuuden ja hyvän kasvun edellytyksiä ei aikaansaada pelkällä rakkaudella ja rahalla, vaan tarvitaan läsnäoloa ja aikaa. Lapsille pitää omistautua kokopäiväisesti.

Koulunkäynti ja mahdolliset oppimisvaikeudet sekä erityisesti identiteettikysymykset ja murrosiän problematiikka kohdataan usein hy-

vinkin erilaisina adoptiolapsen kohdalla varsin, kun lapsi on jo vanhempi eli yli 7-vuotias. Lapsen kanssa yhdessäolo ja eläminen on siis erityisen tärkeää yli 7-vuotiaiden lasten kohdalla.

Mielestäni on myöskin tärkeää, että adoptiolapsen kohdalla rahakauden pituutta voitaisiin arvioida yksilöllisesti ja itsenäisesti ajatellen lapsen etua ja hänen tulevaisuuden selviytymisedellytystensä luomista. Perheet ja lapset ovat hyvin erilaisia keskenään verrattuna.

Lopuksi, arvoisa puhemies, totean, että myös väestömme ikärakenne on huolestuttavasti alkanut muuttua. Yli 65-vuotiaiden osuus kasvaa Euroopan tasollakin voimakkaasti. Suomi tarvitsee lisää lapsia ja työikäistä väestöä. Jotta vinoutunut rakennetta saadaan oikaistua, tarvitsemme monenlaisia toimenpiteitä. Ennusteiden mukaan Suomi tarvitsee tulevaisuudessa satojatuhansia uusia työntekijöitä, varsinkin hoitoalalle. Kehityslinjan muuttaminen edellyttää siis monia uudensuuntia toimenpiteitä eri yhteiskuntapolitiikan sektoreilla. Lasten adoptioita tulee siksi helpottaa sekä taloudellisten toimenpiteiden avulla että takaamalla adoptiovanhemmille yhtäläiset perhevapaat biologisten vanhempien kanssa. Kansantaloudellisesti hyöty on varmasti näitä lisäkustannuksia suurempi. Lapsiperheiden riittävä tukeminen on Suomen tulevaisuuden viisasta rakentamisesta sekä väestöpoliittiselta että perheiden hyvinvoinnin kannalta.

Toivon, että lakiesitykseni saa myönteisen käsittelyn ja etenee hyvään lopputulokseen.

2 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa herra puhemies! Ed. Leea Hiltunen on tehnyt erittäin hyvän ja lämpimästi kannatettavan aloitteen suomalaisen perheen puolesta silloin, kun hankitaan kyseinen adoptiolapsi. Aloitteessa on tuotu esiin monia elämäntilanteita, joissa perhe tuossa vaiheessa on, ja näihin erityisesti kiinnitettävä huomio on yhteiskunnan taholta paikallaan, jotta tullaan onnelliseen lapsuuteen, nuoruuteen ja aikuisuuteen.

Kannatan lämpimästi ed. Leea Hiltusen tekemää lakialoitetta.

3 Pia Viitanen /sd: Arvoisa herra puhemies! Myös minä haluan osaltani todella lämpimästi kiittää tästä erittäin hyvästä, erittäin ajankohtaisesta, erittäin tärkeästä lakialoitteesta. Myös minun ovat muutamat adoptioperheet ihan henki-

lökohtaisesti olleet yhteydessä ja kertoneet niistä tosiasiallisesti vakavista ongelmista, jotka heidän kohdallaan tässä yhteiskunnassa vielä ovat olemassa. Muistelin myös, että asiasta on aiemminkin eduskunnassa ollut keskustelua, kirjallisia kysymyksiä ym. Se tekeekin asiasta vähän hullunkurisen, että kun asia on tiedostettu ja tiedetty jo pitempään, olisi varmasti jo aika toimenpiteille, että vihdoinkin nämä asiat saataisiin kuntoon ja hoidettua.

Mielestäni ed. L. Hiltunen käytti erittäin hyvän ja erittäin perustellun puheenvuoron, perusteluineen todellakin, siitä miksi nämä asiat pitäisi saada kuntoon, ei pelkästään sen kaikkein tärkeimmän eli perheiden taloudellisen tasa-arvon ja lapsien keskinäisen tasa-arvon vuoksi, vaan tietenkin myös siksi, että Suomi tarvitsee väkeä. Miksemme tekisi kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla toisaalta saamme tänne lisää lapsia ja nuoria, mutta myös sitten näille lapsille ja nuorille, jotka tänne tulevat adoptoitavaksi, hyvän kodin ja paljon rakkautta ja mahdollisimman monille vanhemmille mahdollisuuden tähän toimenpiteeseen.

4 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Lakialoitteen toteuttamiselle on painavat perusteet. Ihmettelen ed. Viitanen tavoin, miksi asia ei vielä ole edennyt. Muistan samoin salissa käydyn keskustelua aiemminkin lakialoitteen pohjalta äitiysavustuksen toteuttamisesta myös adoptiolasten osalta.

Me kaikki tiedämme, että lapsettomuus on monille aviopareille vakava ongelma. Miksi emme olisi tätä osaltamme helpottamassa taloudellisilla voimavaroilla? Kysymys on sittenkin kokonaisuutta ajatellen, kun valtion talousarvioon peilataan, pienistä taloudellisista panostuksista, mutta näiden perheiden kannalta erittäin merkittävästä rahasta.

Yhteiskuntapolitiittiset perustelut aloitteelle ja adoptioperheiden tasa-arvoiselle kohtelulle ovat kyllä hyvin painavat. Mielestäni asia tulisi joko nyt aloitteen pohjalta tai tietysti mieluummin hallituksen esityksenä viedä ripeästi eteenpäin.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

16) Laki rikoslain 23 luvun 1 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 57/2000 vp (Leena-Kaisa Harkimo /kok ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ **Leena-Kaisa Harkimo /kok:** Arvoisa puhemies! Kuvitellaan tilanne, jossa henkilö ajaa autollaan hiljaisella maantiellä hyvissä ajo-olosuhteissa. Tiellä on 80 kilometrin nopeusrajoitus, mutta tästä huolimatta ajonopeus kasvaa ja nousee lopulta yli 100 kilometriin tunnissa. Poliisin tutka näyttää 105 kilometriä tunnissa, ja poliisi määrää ajajalle yli 20 kilometrin ylinopeudesta päiväsakkoja. Päiväsakko määräytyy sakotettavan tulojen perusteella. Yksi päiväsakko on 1/60 sakotettavan nettotuloista. Aikaisemmin päiväsakko oli 1/90 bruttotuloista. Sakkojärjestelmän ja liikenne rikosuudistuksen tavoitteena on ollut sakon suuruuden kokeminen oikeudenmukaiseksi eri tulonsaajaryhmissä.

Päiväsakkojen lukumäärä vaihtelee 1:stä 120:een. Päiväsakon kokonaisrahamääräksi tulee päiväsakkojen lukumäärä kerrottuna päiväsakon rahamäärällä. Laissa ei tällä hetkellä ole mainintaa sakon enimmäisrahamäärästä. Sakot voivat siis olla erittäin suuriakin. Sen sijaan rikesakon enimmäisrahamäärästä määrätään lain tasolla. Rikesakon esimerkkihenkilömme olisikin saanut, mikäli nopeus olisi ollut vain 100 kilometriä tunnissa tai alle. Tällöin sakko ylinopeudesta olisi ollut 600 markkaa.

Esimerkkihenkilömme voi tuloistaan riippuen saada jopa 100 000 markan tai sen yli nousevat sakot. Huomattavaa on, että ylinopeus on ollut hänen ainoa rikkomuksensa. Tällaisissa tilanteissa on kohtuutonta tuomita ylinopeutta ajava henkilö tolkkuttoman suuriin sakkoihin. Tämän suuruusluokan sakot eivät ole missään suhteessa esimerkiksi väkivaltarikoksista oikeuskäytännössä tuomittuihin rahasummiin. Väkivaltarikoksissaan on kyse toisen ihmisen fyysisen koskemattomuuden loukkauksesta ja toista on satutettu sekä henkisesti että fyysisesti. Rikkomuksen ja siitä langetettavan rangaistuksen tulisi olla suhteessa toisiinsa.

Ruotsissa esimerkkitapauksemme olisi samaisesta ylinopeudesta saanut 1 000:n Ruotsin kruunun sakon, Tanskassa 600:n Tanskan kruunun ja Norjassa 1 500:n Norjan kruunun sakot. Saksassa puolestaan riittäisi alle 500 Suomen markkaa. Nämä tuloista riippumatta.

Suomalainen sakotusjärjestelmä on siis ainutlaatuinen. Tämä sakotusjärjestelmän uudistus tuli voimaan vasta 1.10.1999. Se laadittiin edellisen eduskunnan aikana. Yllättävää, ettei tuolloin osattu laatia oikeudenmukaisempaa lakia.

Vaatimukseni kohdistuu päiväsakon enimmäisrahamäärän määrittelyyn. Mikäli kyseessä on ainoastaan sallitun enimmäisnopeuden ylittäminen, tulisi päiväsakolle määritellä enimmäisrahamäärä. Sakkokatto koskisi ylinopeuksia, jotka ovat yli 20 mutta alle 30 kilometriä tunnissa. Edellistä lakia säädettäessä yritettiin tosin saada korkeintaan 30 kilometrin ylinopeudet rikesakon piiriin. Tämä olisikin ollut erittäin kannatettavaa.

Sakkokatoksi eli sakon enimmäisrahamääräksi tulisi määritellä 50 000 markkaa. Rikkomuksen ja siitä langetettavan rangaistuksen tulee olla toisiinsa nähden kohtuullisessa suhteessa. Olen tehnyt tämän lakialoitteen, sillä sakon hyppäys 600 markasta jopa 100 000:een ei vastaa oikeuskäsitystäni. Uskon, että sakkokaton määrääminen 50 000 markkaan on jo erittäin hyvä muistutus suurituloisellekin.

Ylinopeudet eivät varmasti lisäänty lakialoitteeni johdosta siten, että ne vaikuttaisivat liikenneturvallisuuteen heikentävästi. Liikenneturvallisuuden vähentämisen kanssa lakialoitteellani ei ole mitään tekemistä, vaan kyse on tolkkuttoman sakotusjärjestelmän kohtuullistamisesta.

Useimmat tieltä suistumiset johtuvat alkoholista, usean selittäjän yhteisvaikutuksesta, nukahattamisesta, sairauskohtauksesta tai kuljettajan kokemattomuudesta. Lisäksi ajokulttuurimme on riippuvainen vuodenaikojen vaihtelusta. Näin alkukesästä ajotavat muuttuvat varomattomammiksi. Kesäisin autokantakin muuttuu normaalia turvattomampaan suuntaan. Kyseenalaisissa kunnossa olevia kesäautoja löytyy vaarallisen paljon liikenteestä.

Lisäksi haluan muistuttaa, että lokakuusta 1999 alkaen poliisi on voinut tarkistaa ylinopeutta ajaneen vuositulot jo sakotettaessa. On arvioitu, että kyseisen sakkojärjestelmän uudistuksen jälkeen valtion ylinopeussakoista saamat tulot ovat nousseet. Enimmäisrahamäärän kirjaami-

sella lakiin ei siis ole huomattavia taloudellisia vaikutuksia aiempaan käytäntöön.

Arvoisa puhemies! Ajatus siitä, että samasta rikkeestä saa erilaisen rangaistuksen, on mielestäni käsittämätön. Perustuslaissamme määritellään, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslakimme hengen mukaisesti sakotuskäytännön tulisi perustua rikkomuksen laatuun, ei sakotettavan tuloihin. Lakialoitteeni onkin siis perin lievä, sillä ehdotan ainoastaan sakon enimmäisrahamäärää ylinopeussakoille, kun ylinopeus on 20—30 kilometriä tunnissa. Nykyisessä lainsäädännössä on mielestäni selkeä epäkohta. Toivon, että aloitteeni johtaa todellisiin toimenpiteisiin.

² **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Kun täällä eduskunnassa puhutaan ylinopeudesta ja liikenneturvallisuudesta, kiusaa se, että kansanedustajilla aivan yleisesti menevät peruskäsitteet täysin sekaisin, menevät puurot ja vellit totaalisesti sekaisin. (Ed. Aittoniemi: Älkää nyt mahdollisia puhuko!) Kun itse olen lähes koko aikuisikani toiminut autoalalla, autojen kehittämis-työssä, olen joutunut huomaamaan, että autoalalla tunnetaan kahden peruskäsitteen ero erittäin selvästi, nimittäin ylinopeuden ja hallitsemattoman nopeuden ero. Autoja suunnitellaan, jotta hallitsemattoman nopeuden seuraukset voitaisiin minimoida. Ylinopeuden osalta autoja ei suunnitella millään tavalla sen takia, että ylinopeus on pelkästään tekninen termi. Ylinopeus tarkoittaa sitä, että ajetaan suuremmalla nopeudella kuin liikennemerkillä on merkitty suurimmaksi sallituksi nopeudeksi. Se on ylinopeutta.

Ylinopeus ei ole koskaan aiheuttanut onnettomuuksia. Ylinopeus ei ole koskaan johtanut mihinkään negatiivisiin seurauksiin. (Ed. Aittoniemi: Minkä takia sitten rajoituksia on?) Ylinopeus, ed. Aittoniemi, on teknillinen termi ja johtuu useinkin siitä, että tiemestari määrittelee tietylle tieosuudelle suuremman sallitun nopeuden oman ajotaitonsa, oman näkökykynsä, oman kokemuksensa perusteella, ja kun tätä sallittua nopeutta painetaan riittävän paljon alas, luodaan myöskin se tilanne, jolloin ylinopeudelle on suurimmat mahdollisuudet, otollisemmat olosuhteet toteutua. Mutta joka väittää, että ylinopeus on johtanut onnettomuuksiin, tekee yhtä typerän virheen kuin se, joka väittää, että liukas keli suisti auton ojaan. Liukas keli ei suista autoa ojaan, vaan se tekijä ratin ja selkänojan välissä. Ed. Rönni, tie-

dän, että tulette kohta kertomaan, että liukas keli on suistanut auton ojaan. Hyvä on, ed. Rönni, me puhumme silloin lähes ihmeeseen verrattavasta tapahtumasta. Minäkin tiedän yhden sellaisen tapauksen, mutta ei sen perusteella voida lähteä yleistämään.

Ylinopeus on teknillinen termi. Sitä vastoin hallitsematon nopeus on se, joka aiheuttaa onnettomuuksia, kun ajetaan kovempaa kuin taidot riittävät pitämään autoa tiellä. Tässä pitää tehdä selkeä ero. Ihan samalla tavalla rikoslaki ja sakojärjestelmä toimivat. Siinäkin menevät puurot ja vellit täysin sekaisin.

Arvoisa puhemies! Lähtökohtana liikenne-rikkomuksen arvioimiselle pitää olla, ja on kaikissa sivistysmaissa, aiheutetun vaaran mittaaminen tietyllä rangaistuksella; siis pyritään mittaamaan liikenne-rikkeellä, virheellä tehty, aiheutettu vaara ja siitä säädetään sitten vastaava rangaistus. (Ed. Aittoniemi: Miten se mitataan?) En tiedä yhtään ainutta sivistysvaltiota maailmassa, jossa on sellainen katoton sakotusmahdollisuus liikenne-rikkomuksesta kuin Suomessa. Sen takia en ymmärrä enkä hyväksy ed. Harkimon ehdottamaa 50 000 markan kattoa. Mielestäni joku 20 000—30 000 markkaa jo hipoo sitä ylärajaa, joka ylipäättensä sivistysvaltioissa hyväksytään. Sen jälkeen pitäisi jo liikennevaara mitoitaa sellaisen ulottuvuuteen, että puhutaan ehdollisesta vankeusrangaistuksesta.

Myöskään en ymmärrä tätä mitoitusta, jonka ed. Harkimo tekee, että säädettäisiin 50 000 markan katto 20:n ja 30 kilometrin ylinopeuden väliin, enkä ymmärrä sitä perustelua, joka tässä sanotaan, että koska tällöin liikenteen vaarantamisen voidaan katsoa olevan jo huomattava. Liikenteen vaara ei määrydy ylinopeuden määrästään vaan siitä, hallitaanko sitä nopeutta vai ei.

Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta lausunnossaan hallituksen esityksestä liikenne-rikoksia koskevan lainsäädännön uudistamisesta pani nämä asiat todennäköisesti tässä eduskunnassa ensimmäisen kerran oikeaan järjestykseen. Liikennevaliokunta lausunnossaan 6/97 toteaa muun muassa: "Liikenteessä ajoneuvon kuljettaminen on aina sovitettava olosuhteiden mukaan sellaiseksi, että kuljettaja ketään vaarantamatta varmasti hallitsee ajoneuvonsa kaikissa ennalta-arvattavissa tilanteissa, mitä olosuhteet edellyttävät."

Tässä, arvoisa puhemies, on nimenomaan avain koko asiaan ja tämän myöskin meidän lii-

kennesäännöstömme tuntee. Pitää hallita ketään vaarantamatta käytetty ajonopeus ennalta arvatavissa tilanteissa. Liikennevaliokunta jatkaa täysin johdonmukaisesti tästä: "Tämä on otettava huomioon myös liikenneerikkomusten ja -rikosten sekä liikenneonnettomuuksien arvioinnissa. Ajoneuvon kuljettajan liikennevahingossa mahdollisesti tekemät liikenneerikokset ja -rikkomukset on arvosteltava niiden olosuhteiden mukaan, jotka huolelliselle tiellä kulkijalle olisivat olleet ennalta-arvatavissa."

Edelleen rikoslain uudistuksesta liikennevaliokunta toteaa: "Valiokunnan huomiota kiinnitti erityisesti hallituksen esityksen poikkeuksellinen oikeuspoliittinen linjaus. Viime vuosien aikana rangaistusasteikkoja on yleensä alennettu." Näin toteaa liikennevaliokunta. "Liikenneturvallisluuden vaarantamisesta rangaistusasteikko olisi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta, kun nykyisessä tieliikennelain" — eli silloin, vuonna 97, voimassa olleen liikennelain — "98 §:n liikenteen vaarantamisesta enimmäisrangaistus on kolme kuukautta vankeutta. Tieliikennettä koskevilta osin hallituksen esitys siis merkitsisi rangaistusasteikon ankaroitumista. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan ehdotuksen ei ole tarkoitus johtaa rangaistusten ankaroitumiseen. Valiokunnan käsityksen mukaan on kuitenkin todennäköistä, että hallituksen esityksen toteutuminen sellaisenaan johtaa rangaistuskäytännön sekä sakon määräämistä koskevan ohjeistuksen muuttumiseen. Edellä sanotuista syistä liikennevaliokunta esittää, että rangaistuksen ylärajana edelleen säilytetään kolme kuukautta vankeutta." Vaan näin ei käynyt. Liikenteen koko rangaistusasteikkoa kasvatettiin, kun puukotustapauksissa ja pahoinpitelytapauksissa sovelletaan yhä lievempiä rangaistuksia. (Ed. Aittoniemi: Ei niitä voi verrata toisiinsa!)

Arvoisa puhemies! Edelleen liikennevaliokunta toteaa lausunnossaan — ja minusta tämä on kulmakivi — kun arvioidaan liikennevaaran aiheutumista tai rangaistuksen mitoitusta aiheutettuun vaaraan nähden. Näin todetaan liikennevaliokunnan lausunnossa silloin: "Hallituksen esityksen perusteluista voi päätellä, että rangaistusuhun alaiseksi pyritään saamaan vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön nähden entistä vähäisempiä ylinopeuksia."

Ylinopeustilanteita arvioitaessa ei lähtökohtana voi olla kaavamainen tuntinopeus. (Ed. Aittoniemi: Ei tietenkään!) Tärkeintä ovat olosuhteet

ja niihin soveltuva tilannenopeus. Käytännössä ajateltavissa olevia tapauksia on mahdotonta kuvaila laissa tai sen perusteluissa. Arvosteltaessa yleensä ajonopeutta, rajoja ei pitäisi ohjeistaa kaavamaisesti, niin kuin nyt on kuitenkin tapahtunut. Arviointiin vaikuttavat muutkin tapaukseen liittyvät tekijät kuin nopeus, joiden yhteisvaikutuksesta vakavaa vaaraa toisten turvallisuudelle on omiaan aiheutumaan. Vähäinenskin ylinopeus, joka ei ole esimerkiksi moottoritillä rangaistava, saattaa hyvinkin koulualueella tai pihakadulla toteuttaa törkeän liikenneturvallisluuden vaarantamisen tunnusmerkit. Siis olosuhde on se, joka määrää, ei se kaavamainen merkityn nopeuden ylittäminen.

Edelleen liikennevaliokunta korostaa olosuhteisiin soveltuvan tilannenopeuden arviointia kaavamaisen tuntinopeusarvioinnin sijasta, ja arvoisa puhemies, tämä nyt on käynyt täysin toisin ja tämä on pohjana koko meidän sakotusjärjestelmällemme ja sen toteutumiselle, jota ei ymmärretä ja josta myöskin tämä lakialoite on ottanut lähtökohtansa.

Valiokunta huomauttaa, että ajateltavissa on myös tilanteita, joissa kuljettaja ei syyllisty ylinopeuteen, mutta tilannenopeus on olosuhteisiin nähden liiallinen ja teko rangaistava.

Arvoisa puhemies! 50 kilometriä tunnissa on sallittu Esplanadilla, mutta joka ruuhkaliikenteessä ajaa siellä 50 kilometriä tunnissa, on törkeä liikenteen vaarantaja. Pitää nähdä, että olosuhteet määrittelevät vaaran. (Ed. Aittoniemi: Sen mukaanhan se nopeusrajoitus sitten valitaan-kin!)

Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta pitää epäkohtana lausunnossaan, että "oikeus huomautuksen antamiseen on rajattu lainmuutoksen jälkeen vain tieliikennelaissa mainittuun liikenneerikkomukseen, ja tältä osin poliisin harkintavaltaa rajoitetaan käytännön tilanteissa." Eli poliisille ei anneta mahdollisuutta edes mitoittaa mahdollista liikenneerikkomusta suhteessa aiheutettuun vaaraan.

Arvoisa puhemies! Vielä liikennevaliokunnan mielipiteestä tärkeää on lausuma: "Edellä olevan johdosta ei ole oikein eikä kohtuullista, että ministeriöitten ohjeet sitovat poliisin päättävällän liian yksioikoisilla ohjeilla ja määräyksillä." — Näin on nyt tapahtunut. Ylinopeutta arvioitaessa ei välitetä lainkaan olosuhteista, vaan poliisi kulkee täysin annetun kaavan mukaan. Edelleen liikennevaliokunnan piiristä lausutaan:

"Poliisilla pitää olla muun muassa eräissä ylinopeustapauksissa vapaa harkintavalta ratkaista päiväsakkojen määrä. Ylinopeus on saattanut sattua sellaisissa olosuhteissa, jolloin yleisen elämäkokemuksen perusteella ei ole edes mitään teoreettista perustetta väittää vaarannetun liikennettä."

Seuraava on minusta erittäin tärkeää, ja siihen edustaja Harkimokin puuttui. Todetaan: "Liikenteessä tapahtuneista tuottamuksellisista ja jopa vahinkoon verrattavista rikkeistä ei voi eikä saa rangaista ankarammin kuin henkilön omaisuuteen tai terveyteen kohdistuneista tahallista rikoksista, kuten nyt kuitenkin tapahtuu."

Arvoisa puhemies! Tampereautoilija sai 94 000 markkaa sakkoa 124 kilometrin nopeudesta maailman turvallisimmaksi luonnehditulla autolla 100 kilometrin tuntinopeusrajoitusalueella. Kesäiset olosuhteet eivät lieventäneet sakotusta, vaikka kesällä nopeusrajoitus sillä kohdalla on 120 kilometriä tunnissa. Kesäisissä olosuhteissa 124 kilometriä tunnissa ei olisi aiheuttanut edes pysäytystä eikä huomautusta. Nyt, kesäisistä olosuhteista huolimatta, annettiin 94 000 markkaa sakkoa, ja kyllä minusta, vaikka on kuinka hyvin menestynyt ihminen, niin siinä pitää tienata sellaiset 220 000 markkaa, ennen kuin pystyy edes sakkonsa maksamaan — ja kesäisissä olosuhteissa, joissa on todettu, että mitään vaaraa ei ole aiheutettu tällä teolla.

Samoihin aikoihin, arvoisa puhemies, sisäänmuuttajiin kuuluva vierasmaalainen sai 700 markkaa sakkoa puukotettuaan suomalaisnuorukaisen elinikäiseksi invalidiksi. Suomalaiset joutuvat kaivamaan kuvettaan seuraavat 50 vuotta maksaakseen tämän nuorukaisen invaliditeetista. Kysymys tietysti kuuluu tavallisen kansan piiristä, mahtoikohan puukottaja edes maksaa hänelle tuomitun sakon. Tällainen ei mahdu suomalaiseseen saati länsimaiseen oikeustajuun, ei kumpikaan näistä tuomioista.

Peräkanaa tapahtuivat nämäkin:

Autoilija sai 34 000 markkaa sakkoa 71 kilometrin tuntinopeudesta 50:n alueella. Tässä yhdellä kilometrillä tunnissa ylitettiin se raja, josta olisi tullut 700 markkaa rikesakkoa. Nopeus on mitattu HR 12 -tutkalla, jonka käyttäminen ilman jalustaa on kielletty kaikkialla muualla paitsi Suomessa, mutta suomalainen poliisi käyttää sitä vapaalla kädellä. Ei ole selvitetty, oliko tutka kalibroitu ennen käyttöä; se pitää kalibroida ennen jokaista käyttöä, mutta yleensä näin ei ta-

pahdu. Oliko sillä alle kuusi kuukautta vanha maahantuojaan huoltotodistus, sitäkään ei ole selvitetty. Suomalainen käyttää tätä tutkaa, HR 12 -tutkaa, vapaalla kädellä ja päättyy tutkalla, josta valmistaja ilmoittaa, että sen lukemataarkkuus on plus miinus 2 mailia tunnissa eli noin plus miinus 3 kilometriä tunnissa, 1 kilometrin ylinopeuteen siitä, mikä olisi ollut 700 markan rikesakko, ja siitä seuraa 34 000 markkaa sakkoa. Eli tässäkin tapauksessa miehen pitää tienata sellainen 75 000 markkaa, ennen kuin voi tämän 1 kilometrin eron tunnissa maksaa.

Samana iltana autovaras vei kalliin Mersun, ajoi sillä kolarin, jossa kaksi ihmistä loukkaantui. Poliisi oli hänen perässään, jäi selvittämään näitä loukkaantuneita. Varas pakeni ja lopulta syytytti Mersun palamaan. Poliisikuulusteluissa varas ilmoitti ainoaksi motiivikseen, että oli niin kiva nähdä Mersun palavan. Tällä autovarkaalla oli tavallaan normit täynnä. Hänelle oli tuomittu niin paljon rangaistuksia, että hän ei saanut enää tästä yhtään mitään. Tällaista oikeutta ei kukaan ymmärrä.

Arvoisa puhemies! En jatka tässä vaiheessa sakkojärjestelmän mahdottomuudesta. Se on tehty kuitenkin sellaisia kansalaisia varten, joilla on täysin säännöllinen kuukausitulo eikä muuta. Poliisi tarkistaa sakon määräämisen perusteeksi nappia painamalla viimeksi toimeenpannun verotuksen tuloksen, ja se on tällä hetkellä vuoden 98 verotus. Tänä päivänä hän voi olla työtön, mutta poliisi langettaa sakon sen mukaan, mitä hän tienasi vuonna 98. Olen kuullut tässäkin talossa monta kertaa sanottavan, että no, eihän muuta kuin liikemiehillä ole tällaisia vaihtelevia tuloja, että kyllähän se vuoden 98 tulo on jokseenkin sama kuin tänä vuonna. Totean uudestaan, että tänä vuonna ihminen voi olla työtön. Hän voi siitä valittaa, mutta omakohtaisesta kokemuksesta voin kertoa, että noin 2 miljoonaa suomalaista lisäksi harrastaa osakesäästämistä ja täällä on säädetty, että tavallinen pankkitalletus, sen korkokin, menee verolle. Yhteiskunta tavallaan johdattaa ihmisen panemaan rahansa liikkeelle elinkeinoelämän palvelukseen. Se saattaa olla täysin oikein. Mutta kun tähän sitten mennään ja 2 miljoonaa suomalaista säästää osakkeita, on voinut olla hyvät Sonera-osakkeet, on tarvittu uusi auto, on pantu Sonera-osakkeet myyntiin, sinä vuonna on tullutkin aika kova tulo. Seuraavana vuonna ei enää olekaan osakkeita tai sitten ne osakkeet, mitkä on, tekevätkin miinusta.

Siis jokaisella ihmisellä tänä päivänä, 2 miljoonalla suomalaisella, vuoden tulot voivat mennä tällä tavalla, ja siihen nähden nykyinen sakkolaki on täysin epäkelpo.

³ **Tero Rönni /sd:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Bremer pyysi minua kertomaan liukkauksista, jotka ovat suistaneet ojaan, mutta kesäkautena ovat entiset ammattitoverit kertoneet, että jos alan puhua liukkaudesta, he tuovat hiekkaa lattialle eikä tänne vaan sitä saattaa tulla meille kotiin. Vaimo ei siitä tykkää, joten en puhu liukkaista keleistä enkä siitä, miten autot ovat joskus suistuneet liukkaalla.

Lakiesitykseen sinänsä sisältyy mielestäni tietty kritiikin kohde siitä, onko meillä järjestelmä oikein. Olen sitä mieltä, että liikenteessä olevia sakotetaan kohtuuttoman paljon ja he ovat kohtuuttoman kovan sakotuksen kohteena. Lisäksi ed. Harkimo vertaili sakotusmääriä ylinopeuden kohdalta Ruotsin, Saksan ja Suomen välillä. Voisin verrata esimerkiksi autonkuljettajien yliptikää päivää, josta Suomessa poliisi ei sano yhtään mitään, mutta Saksassa ja Ruotsissa auto pysäytetään ja annetaan tuhansien Suomen markkojen sakot sillä hetkellä kerrasta lähtien. Ei näitä järjestelmiä voi verrata Suomen, Ruotsin ja Saksan välillä yhteneväisesti.

Mutta kun meille on tällainen ylinopeusjärjestelmä luotu ja tietynlainen sakotusjärjestelmä, että on 20 kilometrin vapaa raja tavallaan, mistä saa vain pienemmän sakon, ja sen jälkeen aletaan päiväsakolinjalle pois rikesakkomaksusta, niin jos siihen vielä lisätään yksi pykälä, ollaan sellaisessa viidakossa, että 10:stä, 20:stä, 30:stä, 40:stä, 50:stä, kaikista on aina erilainen sakko, ja se olisi aina riippuen nopeudesta. Siinä ei mielestäni toteudu sakon merkitys elikkä se, että sillä pitää olla kunnioitusta herättävä merkitys tai sen pitää tuntua ihmisestä rangaistukselta.

Tuntien nämä kaksi herraa, joista ed. Bremer puhui, sahanomistajan — olen muuten ollut hänellä töissä 70-luvulla — ja tietäen, minkä hän ja veljensä ovat saaneet esimerkiksi sahan myynnistä UPM-Kymmenelle sekä nykyisen toimitusjohtajan tulot tiedän, että 94 000 markkaa on hänelle pikku raha. Se on mitätön rahasumma, täysin mitätön rahasumma. Ed. Kuosmasellakin on saman verran rahaa, niin ettei hänelläkään tunnu varmasti 94 000 markkaa. Mutta jos ruvetaan vertaamaan, että joku eläkeläinen, työtön tai muu saa 500 markan sakon, jos on 1 000 markan kuu-

kausitulot, siinä menee jo puolen kuun tulot eikä pussissa eikä pankkitilillä ole yhtään mitään. Se on jo kohtuuton. (Eduskunnasta: Ei sitä tarvitse maksaa!) — Hän vie sen sossuun sitten maksettavaksi kenties.

Mutta olen todella sitä mieltä, että minkäänlaisia kattoja ei pidä näihin laittaa. Jos järjestelmää muutetaan, muutetaan kokonaan, mutta ei mitään kattoja. Tässä ei hyvätulaisia mielestäni pidä suosia. Minusta törkeitä kirjoituksia tästä on ollut lehdistössä, että esimerkiksi Teemu Selänne ei uskalla tulla Suomeen, kun hän pelkää suuria sakkoja ja Suomen poliisia ja jotain muuta. Ovatko kaikki muilla mailla olevat raharikkaat tulossa tänne rikkomaan lakia ja ajelemaan kovaa meidän huonoilla maanteillämme, vai ovatko he todella tulossa vain käymään ja lomailemaan ja elämään niin kuin muutkin ihmiset? Tätä pitää kysyä.

Mielestäni ed. Harkimo on nyt oman taustaryhmänsä innoittamana lähtenyt esittämään ajatusta, jossa luovutaan progressiivisuudesta ja mennään hyväosaisten ehdoilla.

⁴ **Säde Tahvanainen /sd:** Arvoisa puhemies! Olin viime kaudella lakivaliokunnan jäsen, kun aikanaan siellä myös ed. Kuosmasen, ed. Aittoniemen ja muiden kumppaneiden kanssa väännettiin kättä sakkojärjestelmän perusteista, siitä, minkälainen järjestelmä meillä yleensä ottaenkin pitäisi sakotuksessa olla. Mehän siirryimme sen päätöksen myötä bruttotuloista nettotulojärjestelmään, joka suosi huomattavassa määrin isotulaisia ja vähän parempia tuloja hankkivia henkilöitä sakotuksen osalta, eli he saivat siinä aika paljon helpotuksia. En pitänyt välttämättä oikeudenmukaisimpana ratkaisuna edelliskaudenkaan ratkaisua enkä pidä myöskään tätä ed. Harkimon esitystä sellaisena.

Samassa yhteydessä, kun lakivaliokunnassa päätettiin sakoista ja liukumista ja siitä, missä nopeudessa saa mitäkin, saako rikesakon vai varsinaisen sakon, josta nyt puhutaan, kävimme myös keskustelua siitä, mikä on rikesakon alaraja, ja myös siitä, pitäisikö tulla sakkokatto. Teimme sellainen kompromissin, että hyväksyimme hallituksen esityksen. Kun tuossa yhteydessä vaadittiin sakkokattoa, me emme hyväksyneet sitä, ja kun me vasemmalla olevat vaadimme pienituloisimmille vähän pienempiä sakkoja, sitä eivät hyväksyneet myöskään porvaririntaman edustajat, jolloin olemme päätyneet nykyiseen

sakkojärjestelmään. Mielestäni se nyt saa pysyä sellaisena ainakin jonkin aikaa, kunnes kenties voimasuhteet muuttuvat.

Sakon rangaistavuuden tai muun suhteen mielestäni pitäisi aina tarkastella kokonaisuutta eikä niinkään yhtä osiota. Jos lähdetään sakkojärjestelmään puuttumaan, siinä täytyy arvioida myöskin sitä, onko rangaistavuusaste kokonaisuudessaan kaikille yhtä lailla rankaiseva ja oikeudenmukainen, eikä suinkaan tehdä niin kuin tässä nyt ed. Harkimo esittää, että pelkästään säädetäisiin yksi sakkokatto, joka tietysti hyödyttäisi vain isompien tulojen päässä olevia.

Tässä tulee nimenomaan tarkasteluun se, että meillä rikesakon raja muuttui siten, että aika lailla pienituloiset joutuvat nykypäivänä maksamaan kohtuullisen korkeita sakkoja. 300 markasta 750 markkaan se nousi, jos muistan oikein tulorajat. Tuon 750 markan maksaminen on huomattavan suuri ponnistus sellaiselle henkilölle, joka esimerkiksi elää kotihoidon tuella. Minun erälle ystävälleni sattui tällainen tapaus ihan taannoin, että hän joutui maksamaan kotihoidon tuestaan 750 markan sakon, ja se tietää, että suhteutettuna tämä rangaistus on huomattavan ankara tällaiselle henkilölle. Kansanedustajan tuloilla kymppitonnin sakot olisivat varmasti yhtä rankaisevat. Järjestelmä on kuitenkin painottunut aika lailla alapäähän rangaistavuuden kireyden suhteen.

Tässä suhteessa pienituloisten sakotus on ankaroitunut viime vuosina. Mielestäni tähän pitäisi mieluummin saada muutosta. Sen tiedän toki, kun hallitus valmisteli nettotuloperiaatetta koskevaa lakiesitystä, että tuossa yhteydessä tietyt pidettiin kiinni siitä, että valtion tulot eivät kokonaisuudessaan tule laskemaan tämän muutoksen osalta, ja sen vuoksi päätettiin nostaa pienemmillä tuloilla olevien henkilöiden sakkoja, mikä ei mielestäni ollut oikeudenmukainen ratkaisu.

Täällä on tänään myös verrattu sakkoja muihin rangaistusmuotoihin. Toki tätä arviointia voi tehdä, mutta ei myöskään voi tehdä suoraviivaisia johtopäätöksiä, että jos joku saa pahoinpitelystä tietyn sakkorangaistuksen ja toinen ylinopeudella ajamisesta, nämä keskenään olisivat täysin vertailukelpoisia. Kuten ed. Bremer esimerkiksi sanoi, aina olosuhteet vaikuttavat kussakin tapauksessa. Puukottajankin tapauksessa saattavat olosuhteet vaikuttaa rangaistavuuteen

aika lailla. Tämä on meidän oikeusperiaattemme mukaista.

Arvoisa puhemies! Mielestäni tätä järjestelmää on tarkasteltava kokonaisuutena, mikäli halutaan sakkojärjestelmään muutoksia, ei niinkään luomalla vain yksioikoisia sakkokattoja.

5 Pekka Kuosmanen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olin todella ed. Tahvanaisen kanssa edellisellä kaudella lakivaliokunnassa, ja siellä yksimielisesti hyväksyttiin hallituksen esitys, että bruttotulosta luovutaan sakotuksen pohjana ja siirrytään nettotuloihin, ja minusta se oli oikeudenmukainen ratkaisu eduskunnalta.

Mitä tulee suurituloisiin yleensä, jos on riittävän suurituloinen, suurituloisella on autonkuljettaja, ei hän itse sitä autoa aja, joten ei tämä todella suurituloisia koske. Tämä ed. Tahvanaiselle!

Mutta mitä tulee oikeudenmukaisuuteen ja siihen, että kansalainen on yhdenvertainen lain edessä, siinä mielessä minusta on aivan oikein, että ed. Harkimo on tehnyt tällaisen hyvän lakialoitteen, että 50 000 markkaa olisi maksimisaakon suuruus. Henkilökohtaisesti olen allekirjoittanut tämän hyvän aloitteen ja kannatan sitä jatkossakin.

6 Marja Tiura /kok: Arvoisa puhemies! Rikos on rikos riippumatta siitä, kuinka paljon rikosentekijä tienaa. Rikesakon enimmäismäärästä määrätään lailla. Olisi kohtuullista, että myös enimmäisnopeuden ylittämisestä määrätyle päivasakolle asetettaisiin sakkokatto.

Meillä on Suomessa käytössä progressiivinen tuloverotus, jonka tehtävänä on tasata eri tulo luokkien välisiä tuloeroja. Tietty porrastaminen myös päivasakon määrässä on ymmärrettävää, mutta jostakin tulisi löytyä myös kohtuullisen sakkorangaistuksen raja. Sakkorangaistus on pääosin kiinteä Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa erityisesti, kun on kyse tapauksista, joissa nopeusrajoitus ylitetään enintään 30 kilometrillä tunnissa. Miksi tämä sama järjestelmä sitten ei voisi toimia meillä Suomessa?

Erilaisista rikoksista määrättävät sakkorangaistukset eivät tällä hetkellä meillä Suomessa ole kohdallaan. Ylinopeudesta, esimerkiksi siitä, että ajaa 81 kilometriä tunnissa alueella, jolla nopeusrajoitus on 60 kilometriä tunnissa, voi saada yhden pykälän ylittämällä yli 100 000 markan sakot. Summa hämmästyttää, jos sitä vertaa väki-

valtarikoksista tuomittuihin rahasummiin tänä päivänä. Esimerkiksi lapsen surmaamisesta aiheutuneesta henkisestä kärsimyksestä sai eräs äiti korvausta 25 000 markkaa. Kuristamiseen liittyneestä hengenvaarasta ja sen aiheuttamasta kivusta ja särystä taas katsottiin kohtuulliseksi korvata, hyvät ystävät, 10 000 markkaa. Todellakin rikkomuksen ja siitä langetettavan rangaistuksen pitää olla toisiinsa nähden kohtuullisissa suhteissa.

Ed. Rönnille haluan sanoa vielä sen verran, että eikö meidän yhteiskunnassamme Suomessa kuitenkin lainsäädännön pitäisi perustua muuhun kuin kateuteen. Sen pitäisi perustua oikeudenmukaisuuteen. Siinä tapauksessa, että sakoon liittyy muutakin kuin ylinopeus eli esimerkiksi liikenteen törkeä vaarantaminen tai rattijuopumus, ei sakkokattoa tule olla. Käytäntö toimii kuten nykyisinkin. Näistä törkeistä rikoksista määrättäviin sakkorangaistuksiin ei tällä lakialoitteella muuten ole tarkoitus edes puuttua.

7 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa herra puemies! Käytävä keskustelu ylinopeussakon ylärajasta osoittaa mielestäni erinomaisen hyvin sitä edustajaroikeutta, jota ed. Harkimo on osoittanut aloitteen muodossa. Tämä on mielestäni selkeää asiaa, perustetta ja lähtökohtaa, mitä kansanedustajalta edellytetään ja vaaditaan tähän asiaan. Jos vain yleensä lehtien yleisönosastokirjoittelussa paheksuttaisiin yrittäjille määrätyn suuren sakon määrää, se ei johtaisi mihinkään. Mutta eduskunnan kannanottona uskon, että asialla tulee pitkällä aikavälillä olemaan jokin järkeen ja järjestelmään perustuva parantamismahdollisuus.

Niin kuin ed. Bremer puhui, oleellista on se, missä olosuhteissa tämä on tapahtunut ja kuinka tämän asian puitteissa on aiheutettu vaaraa muulle liikenteelle ja mitkä ovat todelliset ylinopeuden perusteet olleet olemassa, onko auto ollut hallinnassa vai hallitsematta. Ajatellaan tätä lähtökohtaa, millä sakon kohtuuttomuutta arvioidaan. Niin kuin todettiin aikaisemmin, 20 000—30 000 pitäisi olla ylärajan määrä ja siitä ylöspäin tämän tyyppisessä tapauksessa, jossa on puhtaasta ylinopeudesta kysymys eikä muusta liikenteen vaarantamisesta. Kaikki loppu menee kohtuuttomuudeksi ja pitkälti.

Siinä mielessä esityksessä oleva 50 000:n raja on jopa harkitsemattomasti mennyt turhankin pitkälle, mutta kun tämä valiokuntakäsittelyssä

toivon mukaan tulee joskus työstettyä ja hallitus tästä joskus tekisi vielä semmoisen esityksen, joka todella tulisi eduskunnassa hyväksytyäkin, niin uskon, että siellä löytyy tähän parempi ratkaisu ja matalammat summat.

On niin, että yrittäjä, joka sakon saa ylittäessään yli 20 kilometrillä sallitun nopeuden vaarantamatta liikennettä millään lailla — tie on tyhjä, kuiva, valoisa eikä siellä ole autoa, ei tule vastaan eikä perästä — ei vaaranna käsittääkseni tipaakaan liikennettä. Niin kuin ed. Tahvanaisen puheenvuorossa ilmi kävi, se, etteivät valtion sakotustulot vahingossakaan vähene, on ollut tämän perimmäinen tavoite valiokunnassa. Ymmärsin niin, että ed. Kuosmanen on tähän ilmeisesti yhtynyt, koska yhdessä tätä yksimielisellä päätöksellä on siellä mietintönä tehty ja toteutettu ja on turvattu valtion sakotustulot tällä tavalla. Käsittääkseni tämän puitteissa pitäisi nähdä niin, että se on kohtuutonta.

Niin kuin aikaisemmin muistaakseni ed. Bremer totesi, sakotusperuste saattaa olla vuodelta 98, jolloin siinä on yrittäjän tulo, yritystulo, osaketulo, on kaikenlaista ylimääräistä tuloa, joka on vaihtelevalla menestyksellä kerääntynyt ja tullut kokoon. Ei tämä ole oikea lähtökohta eikä mitta tähän asiaan olemassa.

Tämähän aiheuttaa sen, että sellaisen yrittäjän kohdalla kuin ed. Kuosmanen, joka puheenvuorossaan totesi, että hänellä on varaa maksaa ja varaa pitää kuljettajaa, joudutaan yritystulo yhtiöittämään moneen portaaseen, moneen muotoon ja ajamaan sellainen muoto, että yrittäjä, joka säästäväisyyssyistä ei halua kuitenkaan käyttää kuljettajaa vaan kuljettaa itse, esiintyy ikään kuin köyhempänä kuin käytännössä onkaan. Tällaisena ei tämäkään ole oikea lähtökohta asiaan olemassa, että yrittäjä joutuu miettimään yrityksen tulorakennetta, omistajarakennetta ja tulouttamisrakennetta ottaen huomioon sen, kuinka käy, jos hän joskus kiireessä vahingossa ajaa ylinopeutta. Tämä ei voi olla tämän asian perimmäinen tavoite.

Poliisin työtä — ed. Aittoniemi on paikalla — suuresti kunnioitetaan ja se nähdään ja ymmärretään, mutta kansalla on yleensä ottaen sellainen käsitys, että poliisi parhaiten pystyy selvittämään Suomenmaassa ylinopeussakotuskysymykset ja oikein muuta sillä ei välttämättä ole resurssijakaan selvittää eikä tehdä eikä niistä asioista kaiken kaikkiaan ole yhteiskunnalle myöskään tuloja olemassa.

Voi ajatella vielä tätä asiaa sellaiselta lähtökohdalta, jota olen yrittänyt joskus markkinoida, mutta en ole saanut ketään siihen tarttumaan mukaan, että alkuperäinen ajattelutapa joskus ennen lienee ollut niin, että kun on määrätty päiväsakko, se juontaa päivävankeudesta. Miksi ei voitaisi ottaa tähän myöskin sellainen mahdollisuus, että jollei halua maksaa päiväsakkojen määrää, niin ne päivät istutaan kiven sisällä? Se tapa, josta alun perin on varmaan lähdetty liikkeelle, olisi vaihtoehto sakon maksulle. Se olisi kokemuksesta rangaistus, ja uskon, että yhteiskunnalliselta kannalta rankaisevuodeltaan myöskin hyväksyttävissä ja toimiva kaiken kaikkiaan olemassa.

Kun ed. Rönni selvästi tuntui paheksuvan tätä hyvää lakialoitetta, pikkaisen jäi sellainen vaikutelma, onko ed. Rönni ollenkaan ajamassa autoilijoiden ja autonkuljettajien etuja, jotka usein törmäävät tähän samaan asiaan, tällaisiin kohtuuttomuuksiin. (Ed. Rönni: Se porukka ei maksa tällaisia!) Siinä mielessä pidän erikoisena näkemystä, että todetaan — ainakin olemus puheenvuorossa oli sen muotoinen — että sakot kuuluvat autoilun asiaan ja ne ovat aina oikeutettuja. Näin ei voi olla olemassa.

Toivon, että tämä keskustelu, jota tämänkin asian puitteissa käydään, herättäisi sellaisia tunteita, että päästäisiin oikean muotoisiin ja oikeisiin ratkaisuihin myös niin, että kansa ja yrittäjät tuntee oikeaksi määräytyvän sakon määrän.

Herra puhemies! Toivon, että vihdoinkin järjen valo voittaa, ja ed. Harkimo on ollut aivan aivan tunteellisuuden oikealla asialla tämän aloitteen muodossa.

8 Pekka Kuosmanen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kun ed. Tahvanainen kertoi, että lähtökohta oli se, että valtion tulot sakotuskäytännön osalta säilyisivät saman suuruisina, vaikka bruttotuloista siirryttäen nettotuloihin sakotuspohjana, niin totean, että ylinopeuden ajajista 85 prosentilla palkkatulo oli keskimäärin 120 000 markkaa vuodessa. Sillä perusteella, kun pienituloisia kohtaan sakotuskäytäntö muuttui niin, että alaraja nousi ja myös sakon määrä nousi 700 markkaan, lakivaliokunta tuli siihen johtopäätökseen, että keskituloiset kuitenkin ajavat ylinopeutta niin kuin ennenkin ja siitä johtuu, että valtion saama tulo ajoneuvojen kuljettajien maksamista sakoista säilyy suurin piirtein saman suuruisena.

9 Klaus Bremer /r: Arvoisa puhemies! Minä jäin ihmettelemään ed. Rönnin peruslähtökohtaa koko keskusteluun. Hän parikin kertaa totesi, että ei hyvätulaisia pidä suosia. Myös ed. Tahvanainen valitti, miksi pienituloisia sorretaan. Sakko on rangaistus ylinopeudesta, joka on liikennelakikomus. Sitä se on. Mutta automaattisesti se ei ole liikennevaaran aiheuttaja. Liikennevaara syntyy vasta olosuhteista.

Kysyisinkin ed. Rönniltä, mistä syystä ylipääntänsä rangaistus pitäisi mitoitaa tulojen mukaan. Puukotuksen, pahoinpitelyn, varkauden, väärin tekemisen yleensä yhteiskunta on katsonut rikkomukseksi yhteiskuntaa kohtaan ja tietynlaista yhteiskuntasopimusta kohtaan. Ei siinä kysytty, kuka on rikas ja kuka on köyhä, vaan se on tietty rikkomus ja siitä seuraa tietty rangaistus.

Mistä syystä, ed. Rönni, ylipääntänsä pitäisi lähteä kostamaan ihmiselle, joka kenties on elämässään lähtenyt nolliilta, lähtenyt tekemään töitä silloin, kun muut ryyppäävät, säästännyt sen takia, että on hyvin köyhistä olosuhteista, on menestynytkin, pystyy tarjoamaan työtä muille ihmisille, mikä on ehkä arvokkainta, mitä yhteiskunnassamme tällä hetkellä ajetaan takaa. Mitä varten tällaista ihmistä pitäisi rangaista paljon ankarammin kuin sellaista ihmistä, joka vetää alkoholia ja tuhlaa rahansa ja elää siivottomasti ja voi osoittaa olevansa pienituloinen? Sitä on hyvin vaikea ymmärtää. Kysymyksen on siitä myös liikenneasioissa, onko ihminen saman arvoinen lain edessä. Samanarvoisuus on sitä, että samasta rikkeestä kaikille ihmisille tulee sama rangaistus. Tämä on lähtökohta.

Ed. Tahvanainen totesi, että nettotulot pantiin pohjaksi. Kysyisin: Mitkä ovat ne nettotulot, jotka voidaan lyödä lukkoon, kun juuri täällä puhuttiin ja todisteltiin, että ihmiset tänä päivänä tekevät patkätöitä? Ei ole enää sitä vanhojen hyvien aikojen olotilaa, jolloin menttiin nuorena töihin ja oltiin saman työnantajan palveluksessa eläkeikään saakka, saatiin tasaista, säännöllistä kuuksituloa. Nettotulot ihmisillä vaihtelevat, ja kun sakkojärjestelmä on sitä, että otetaan viimeksi toimeenpannun verotuksen verotettu tulo pohjaksi, verotettu taloudellinen tulos, se on tällä hetkellä vuoden 98 tulos.

Tänä päivänä sama ihminen voi olla työtön tai hänen tulonsa voivat olla ihan erilaiset. Hän joutuu silloin oikeuteen, ja oikeus joutuu arvioimaan tämänhetkiset tulot. Kun, niin kuin totesin, pari miljoonaa ihmistä joutuu tällaisen eteen, niin

eihän oikeusjärjestelmä enää kestä sitä, että joka tapauksessa aina menee oikeuden päätettäväksi, mikä se tulo onkin tänä päivänä, kun se ei ole sama kuin vuonna 98. Ei meidän järjestelmämme kestä tätä. Sen takia sakkojärjestelmä sellaisena kuin se tänä päivänä toimii, on aikansa elänyt, vaikei kovin vanha olekaan, ja olisi aika joutua tekemään sen vetämiseksi nykyaikaan, jossa päätöstyö ja satunnainen työ ja jopa työttömyys on valitettavasti arjen kuva, niin kurjaa kuin se onkin.

Minulla on kyllä toisenlainen käsitys nettotulojen perusteella langetetusta sakosta kuin ed. Tahvanaisella. Pienituloisella se on huomattavasti pienempi prosentuaalinen osuus kuukauden nettotulosta kuin korkeammissa tuloluokissa. Korkeammissa tuloluokissa prosentuaalinen päiväsakon määrä myöskin nousee koko ajan, niin ettei se ole ollenkaan siltäkään kannalta oikeudenmukainen.

Olen iloinen siitä, että ed. Tahvanainen itse asiassa kuitenkin puolusti periaatetta, että olosuhteet vaikuttavat. Hän toi esille, että myös puukotustapauksessa ja arvioitaessa puukottajan tekemää virhettä olosuhteet vaikuttavat. Samalla tavalla pitäisi nähdä, että ylinopeudella aiheutettu liikennevaara nimenomaan on olosuhteiden mukaan mitoitettava.

Pitää vain ihmetellä sitä, että humalassa ajamisesta ja huumaaavien aineiden vaikutuksen alaisena autolla suoritetusta taposta, invaliditeetin aiheuttamisesta tai huomattavan aineellisen vahingon aiheuttamisesta toiselle ihmiselle tuomitaan ihan yleisesti meidän maassamme paljon lievempiin rangaistuksiin kuin ylinopeudesta.

Ed. Rönni, kyllä minäkin vähän ihmettelen siitä, millä tavalla te yltiöpäisellä puheellanne puolustatte ammattikuljettajien asiaa. Jo 60-luvulla tehdyt lukuisat tutkimukset, jotka 70-luvulla toiminut parlamentaarinen liikennekomitea otti lähtökohdakseen, todistivat, että ammattiautoilija tekee keskimäärin juuri yhtä paljon liikennevirheitä per kilometri kuin ihan tavallinen amatööri-autoilija. Siitä syntyy se ero, että kun ammattiautoilija ajaa 100 000 tai 200 000 kilometriä vuodessa, mahdollisuus tehdä tahattomasti liikennevirheitä on huiman paljon suurempi kuin amatööri-autoilijalla, joka ajaa vain 17 000 kilometriä vuodessa. Eli ammattiautoilija joutuu paljon kovemman kohteeksi. Nyt on turha, ed. Rönni, sanoa, että ammattiautoilija on niin paljon taitavampi, kun juuri totesin, että tutkimuksissa Ruot-

sisssa, USA:ssa, Kanadassa, Australiassa on todettu sama: ammattiautoilija tekee yhtä paljon tahattomia liikennevirheitä per kilometri tai per maili kuin ihan tavallinen amatööri.

Ed. Rönni, kuitenkin tiedetään, että esimerkiksi kolme tahatonta ylinopeutta ammattiautoilijalla vuoden, 12 kalenterikuukauden, aikana vie häneltä oikeuden tehdä töitä, häneltä menee ajokortti hyllylle, ja siihen loppuu hänen työntekomahdollisuutensa. Kyllähän tässä jollain tavalla ollaan epäoikeudenmukaisuuden tiellä, ed. Rönni, silloin kun hyvin kevytmielisesti lähdetään arvioimaan ylinopeutta erittäin suureksi liikennevirheeksi ottamatta huomioon nimenomaan olosuhteita, missä se tehdään.

Toinen varapuhemies: Muistutan siitä, että keskustelu on kattosakosta, ei sakon katosta nyt.

¹⁰ **Tero Rönni /sd:** Arvoisa puhemies! Mielestäni en ylinopeutta sinänsä niinkään oikein tuominut hirveän tarkasti enkä vallankaan ammattiautoilijan kohdalla, koska se on sellainen tapahuma, joka tulee meille jokaiselle eteen päivittäisessä liikenteessä, jossa saattaa nopeus hetkellisesti nousta. Näitä virheitä varmasti tulee niin ammattiautoilijalle kuin tavalliselle sunnuntaiautoilijalle tai tavalliselle henkilöautoilijalle, joka tiellä liikkuu. Mutta otin kantaa siihen, että ammattiautoilijoille ei tällainen sakkokatto tule kysymykseen, koska heidän tulonsa ovat sitä luokkaa, että jos alle 30 kilometriä tunnissa ylitetään nopeutta, niin sakon määrä jää varmasti 1 000 markan seutuville. Yrittäjillä voi mennä vähän ylitse, mutta hekin ovat niin pienituloisia, että en usko, että heilläkään se kovinkaan moneen tuhanteen markkaan menee, jolloin tällainen katto ei tule siinä porukassa kyseeseen.

Ylinopeudesta sanoisin sen, että on toki olosuhteista riippuvaista, minkälaisissa olosuhteissa sitä ajetaan, mutta ei voida myöskään jättää huomioimatta sitä muuta liikennettä, joka tiellä liikkuu taikka on tielle tulossa. (Ed. Bremer: Se on olosuhde!) — Kyllä. — Jos ajatellaan, että 60-tonnisella puujunalla, jota olen itsekin joskus ajanut, tullaan maantielle tuolta mettäpuskasta, niin jos sieltä kahdeksankymppin alueella joku pyyhkäisee 110:tä, se on aivan oleellisesti erilainen aikaväli, millä se saavuttaa peräkärryn kyljen, kuin jos se tulee 80:tä, jolloin kenties ehtii vielä jarrutamaan. (Ed. Bremer: Eihän se puukuskin vika olekaan!) — Ei olekaan. — Mutta se on eri

asia, jos mennään tikkusuoralla tiellä 120:tä tai 110:tä, jos ei ole näkyvyyttä mihinkään päin. (Ed. Bremer: Sehän on olosuhde!) — Kyllä.

Eikä myöskään kateus ole tähän syynä, että en hyväksy sitä kattoa. Minun mielestäni tämä perustuu progressiivisuuteen ja siihen, että rangaistuksen vaikuttavuus on erilainen eri määrän omaisuutta omistavilla ihmisillä. Jos ajatellaan, että meillä kaikilla olisi esimerkiksi 1 000 markan sakko, niin ed. Kuosmaselle se 1 000 markkaa ei merkitse yhtään mitään, (Ed. Aittoniemi: Ed. Kuosmanen on tarkka rahan käytössä!) — mutta monelle työttömälle ja monelle köyhälle eläkeläiselle sillä on hirvittävä merkitys. Ei minullekaan se 1 000 markkaa näillä tuloilla merkitse oikein paljon. (Ed. Tiura: Onko se suhteessa puukottajan rangaistukseen?) — Nyt ei puhuta mistään puukottamisesta, vaan nyt puhutaan ylinopeudesta ja sitä sakkokatosta. Puukottamiseen ei ole esitettykään mitään sakkokattoja eikä siitä, että niitä sakkoja pienennettäisiin, vaan kyse oli ylinopeuteen asetettavista sakkokatoista. Se ylinopeus tehdään tarkoituksella. Siinä on oikealla puolella semmoinen pedaali, mitä painetaan, ja se tulee sitten tarkoituksella tai vahingossa.

¹¹ **Matti Vähänäkki /sd:** Herra puhemies! Oikeastaan olin aika lailla hämmästynyt, kun vierasjoukkoni kanssa tulin lehterille ja näin tämän lakialoitteen, jossa esitetään enimmäissakkoa tiettyssä liikenne rikkomuksessa. Meillähan on sakkorangaistuksilla, sanoisin, erittäin kunniakkaat ja arvokkaat perinteet, koska tietysti vapausrangaistus puree kovemmin kuin jokin muu rangaistus, mutta sakkorangaistus osuu myös eräille ihmisille ehkä arvokkaimpaan oikeushyvään tai yleensä hyvään, niille, joille raha on kaikki kaikessa ja tärkein. Sen vuoksi keksittiin aikanaan jo satoja vuosia sitten sakkorangaistus, joka sivistyksen ja oikeuskehityksen mentyä eteenpäin muutettiin sellaiseksi, että se kohdistuu kunkin voimavarojen mukaan siis rikoksen tai rikkeen tekijään.

Tässä tapauksessa murennettaisiin tätä ylevää perinnettä. Sitä on tässä talossa melkein kaikkien ryhmien suostumuksella jo murennettu rikesakkojärjestelmällä, joka esimerkiksi minun mielestäni on mennyt vähän liiankin pitkälle. Tavanomainen sakkorangaistus on oikeudenmukaisempi, koska se kohdistuu juuri siihen oikeushyvään, joka on toki kaikille ihmisille tärkeä. Toi-

set kamppailevat jokapäiväisestä elannostaan ollen työttöminä taikka heikommin palkatussa työssä, ja toiset keräävät maallista mammonaa, ovat kenties jo edelliseltä sukupolvelta saaneet osan siitä, ja sitten tuloja on tullut pääoma- ja muina tuloina, joten ei todellakaan muutaman kymmentuhannen markan sakko tällaisessa tapauksessa, jota tässä aloitteessa tarkoitetaan, ole kovin ankarana asianomaiseen kohdistuva. Sen sijaan, niin kuin täällä on ymmärtääkseni todettu, ihan muutaman sadan markan, saati tuhannen markan sakko kohdistuu vähätuloiseen hyvinkin ankarasti.

Viime kaudella eräissä yhteyksissä esitettiin jo tätä 50 000 markan enimmäismäärää sakolle liikenneasioissa, mutta se sai murskaavan tuomionsa tässä suuressa salissa. Suomen kansa ja sen mukana kansanedustajat ovat kuitenkin aika oikeudenmukaisia näissä asioissa, ja näin ollen uskon ja luulen, että eivät harkitsevat kansanedustajat lähde tämän kaltaisia aloitteita eteenpäin viemään. Ainakin itse tulen tekemään voitavani niiden pyrintöjen estämiseksi.

¹² **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Käsiteltävänä oleva rikoslain 23 luvun 1 § on synnyttänyt vilkkaan keskustelun, ja tietysti on hyvin spekulatiivinen kysymys, mikä on sakon yläraja. Tietysti kovinkaan törkeä rikos ei ole, jos on ylitetty alta 30 kilometriä tunnissa. Tietysti 50 000 markkaa on silloin kohtuullisen korkea rangaistus mahdollisimman hyvätuloiselle henkilölle. Mutta tietysti tämä on yksittäispykälä, ja on vaikea ottaa kantaa, mihin näitä rajoja yksityisemmin vedetään.

Sitä vastoin ongelma on rangaistusten alapäässä. Ed. Vähänäkki viittasi rikesakkoon, joka on monessa suhteessa hyvä ja joustava tapa antaa sanktioita rikkomuksista. Mutta sitten on ongelma, että on joukko ihmisiä, joille rikesakko on suurempi kuin tietty määrä päiväsakkoja. Tiedän ihmisiä, jotka liikenteessä vähät välittävät säännöistä. He ajavat tarkoituksella sen verran ylinopeutta, että missään tapauksessa ei tule rikesakko, vaan jos kiinni joutuu, tarkoitus on, että menisi päiväsakkojen puolelle, koska tulotason puuttuessa päiväsakkoista kertyisi pienempi summa kuin rikesakoista. Näkisin, että tulisi säätää enemminkin sellainen pykälä, että sakkorangaistuksen minimimäärä on aina vähintään rikesakko.

Liikennettä voimme vaarantaa monella muullakin tavalla. Alkoholistia ja päihteistä eri muodoissaan, huumeista on puhuttu täällä paljon. Minusta olisi, tässäkin yhteydessä tuon sen esille, syytä pyrkiä täysraittiuteen liikenteessä. Jotta mittarivirheet ja tuommoiset olisi eliminoitu pois, niin 0,2 promillea voisi olla raja ja vaikka siitä sitten rikesakko 0,5 promilleen.

Näkinsin, että tämä lakialoite voi synnyttää hyvän keskustelun. Lain tarkoitus ei saa olla ketään kiusata, mutta sen tarkoituksen tulisi olla liikennesääntöjen noudattamiseen ohjaava niin, että kansalaiset oma-aloitteisesti tuntisivat, että nämä ovat yhteisiä pelisääntöjä, jotta liikenteessä jokainen voi päästä perille. Yleensä useimmat liikenneonnettomuudet sattuvat henkilöille, jotka kuvittelevat olevansa muita parempia autoilijoita. Tällä asenteellahan psykologien tutkimuksen mukaan onnettomuudet sattuvat.

Kun aikamani aiemmassa tehtävässäni hyvin paljon kohtasin ihmisiä, lausuin, että pitää ottaa moraaliseksi ohjeeksi ei se, että minä selviän, vaan se, että se heikompi lähimmäinenkin siellä tien päällä selviää, hän, joka on vasta saanut ajokortin, hän, jolla on ikää paljon liikenteessä, liikkuu sitten jalan tai jollakin muulla tavalla, tai joka on koululapsi. Vasta yksitoistavuotias pysyy tutkimusten mukaan hahmottamaan sivulta tulevan vaaran. Yksitoistavuotias ja sitä nuorempi pääsääntöisesti pyrkii kadun yli, jos siellä on jotain houkuttelevaa, eikä reagoi sivulta tulevaan vaaraan. Tämä on aikamoinen riskitekijä ala-asteiden koululaisia ajatellen. Liikenneturvallisuutta meidän on edistettävä, ja lainsäädännön tulee kaikin tavoin tukea tätä.

¹³ **Seppo Lahtela /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tässä keskustelussa on käynyt ilmi, että tarkoituksella ajetaan ylinopeutta. Viimeksi ed. Oinonen perustellusti tähän asiaan totesi, että tarkoituksella ajetaan ylinopeutta, jolloin sakko olisi pienempi.

En usko, että kukaan haluaa ajaa ylinopeutta sen takia, että haluaisi maksaa pienemmän tai suuremman sakon. Se on useimmiten tahaton, harvoin tietoinen valinta. Myöskin väitän, niin kuin ed. Bremer on sanonut, että koskaan nämä, jotka ylinopeudesta kiinni jäävät, eivät tietoisesti vaaranna liikennettä eivätkä tahattomasti, vaan ovat selvästi enemmän keskittyneitä ja maltillisemmin, harkitsevasti ajavat kuin nämä, jotka

ajavat vähän kokemuksen varassa tai muuten hallitsemattomasti tilannetta eteenpäin vieden.

Siltä osin toivon, että tämä keskustelu ja tämä aloite luo semmoiset pohjat, että pohditaan koko liikennekulttuuria. Niin kuin tässä asiassa on todettu myöskin keskustelusta poiketen, mistä puhemies jo kerran huomautti, jotta sakkojen määrätymiskysymys ja tämä asia tulee esille, että lähetekeskustelun otsikkona on 50 000:n yläraja, vielä toistan, että pidän sitä liian suurena. Rajan pitäisi olla alempana, se on selvästi silloin rangaistava muoto olemassa ja sillä saavutetaan liikennekulttuurin suhteen parempi lopputulos, jos ei nyt sitten tavoitteena olekin kerätä vain valtiolle mahdollisimman paljon sakkotuloja. Jos tämä on tavoitteena olemassa, niin pidän sitä valitettavana.

¹⁴ **Leena-Kaisa Harkimo /kok:** Arvoisa puhemies! Haluan ensinnäkin kiittää kollegoja vilkkaasta keskustelusta puolesta ja vastaan. Muutama kommentinkin pistin ylös.

Eivät henkirikokset ja liikenneriikkomukset minunkaan mielestäni ole suoraan verrannollisia keskenään. Siinä ed. Tahvanainen on aivan oikeassa, mutta koko rangaistuskäytäntö on mielestäni pääläellään. Tämä seikka on tiedostettu, ja muun muassa oikeusministeriön työryhmä vaatii yhdenmukaista rangaistuskäytäntöä, jolla parannetaan oikeusturvaa ja lisätään kansalaisten yhdenvertaisuutta. Tämä on työn alla, käsitteäkseni.

Aloitteessani olen lähtenyt liikkeelle varovaisesti. Kuten mainitsinkin, aloite on perin lievä ja siten mielestäni tässä vaiheessa täysin toteutuskelpoinen. Ed. Rönnille haluaisin sanoa, kun hänen mielestään tällaisen yhden markkamääräisen pykälän lisääminen ei ole aiheellista, että päinvastoin, nimenomaan pitäisi lisätä yksi pykälä. Mielestäni ei ole enää kansalaisten yhdenvertaisuutta nimenomaan lain edessä, että sakko voi nousta 600—700 markan rikesakosta yli 100 000 markan sakkoihin. Se ei ole enää kansalaisten yhdenvertaisuutta.

Keskustelu päättyi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 18.16.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio
